

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΝ ΤΟΥ Κ^{ΟΥ} Α. Π. ΚΕΡΑΜΕΩΣ

«ΝΑΟΙ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1593 ΚΑΙ 1604»

ΥΠΟΒΑΛΘΕΙΣΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

(*Ἀνατύποις ἐκ τοῦ ΚΗ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου*)

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΡΑΡΔΩΝ

1904

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΝ ΤΟΥ Κ^{ΟΥ} Α. Π. ΚΕΡΑΜΕΩΣ

«ΝΑΟΙ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1593 ΚΑΙ 1604»

ΥΠΟΒΑΛΘΕΙΣΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

(*Ἀνατύψεις ἐκ τοῦ ΚΗ τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου*)

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΡΑΡΔΩΝ

1904

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΝ ΤΟΥ Κ^{ΟΥ} Α. Π. ΚΕΡΑΜΕΩΣ

«ΝΑΟΙ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1593 ΚΑΙ 1604»

ΥΠΟΒΑΘΕΙΣΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ¹

Α'

ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΣ ΤΟΥ Κ^{ΟΥ} Α. Π. ΚΕΡΑΜΕΩΣ

(Οἱ ἐν παρενθέσει ἀριθμοὶ ἀναφέρονται εἰς τὰς παρατηρήσεις
τοῦ κ. Ε. 'Α. Σιδερίδου).

Ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ ἑνὸς ἀγνώστου μέχρι τοῦδε καταλόγου 118
τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑφισταμένων *ιερῶν ναῶν* ἐν ἔτει 1604^ψ.
ἀλλὰ πρὶν ἢ περὶ τούτου εἰπῶμεν ὅσα ἡμεῖς ἱκανὰ νομίζομεν,
ἀναγκαιότατον εἶναι νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ὁ κ. *Μ. Γεδεών*, ὁ πολλὰ
πρὸ ἐτῶν καὶ ἐσχάτως ἀφθονώτατα γράφων περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ
1453^{ου} ἔτους καὶ ἐξῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν καὶ τούτων τι-
νάς μὲν εὐρίσκων «ἀποθανόντας», ἄλλους δὲ τινὰς νεωτέρους τοῦ
16^{ου} αἰῶνος, ἄλλους δὲ πάλιν πιθανῶς βυζαντινοὺς, φαίνεται

1. Οἱ ἐν τῇ ᾧ ἀριθμοὶ δεικνύσας τὴν σελίδα τοῦ ΚΗ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ
τοῦ Συλλόγου, ἐξ οὗ ἀνατυπῶται.

προσπαθῶν νὰ γράρῃ περὶ αὐτῶν οὐχὶ σπανίως ἀξιωματικῶ τῷ τρόπῳ, καὶ τὰ μὲν ἐκυτοῦ παρρησιάζοντα νὰ καθιστᾷ ἐπιβλητικὰ, τινῶν δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ τυχαίως τι γραψάντων ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ τὰ παρρησιάζοντα καὶ τὰ εὐρήματα ἢ νὰ μυκτηρίζῃ, ἢ νὰ καλύπτῃ ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς ἀνωνυμίας. Παραλαμβάνει, λόγου χάριν, συνεχῶς καὶ ἀπειδῶς ἐξ ἡμετέρων συγγραφῶν καὶ ἐκδόσεων εἰδήσεις αὐτῷ πρωτοφανεῖς καὶ χρησίμους εἰς τὸ *Βυζαντινὸν Ἡμερολόγιον* αὐτοῦ, οὗ παράρτημα ἔσται καὶ τὸ *περὶ τῶν ναῶν τῆς Πόλεως* ὑπόμνημα, καὶ αὐτὰ μὲν τὰ ἡμέτερα βιβλία σημειοῦται συνεχῶς ἐν τάξει, τὸν τούτων ὅμως συντάκτην ἀρῇναι ἀκατονόμηστον· ἂν δὲ καὶ ποτε ἀξίῳ νὰ μνημονεύῃ καὶ ἡμῶν ἐνιαχοῦ, πράττει τοῦτο ἵνα ταπεινῶι ἐκεῖ τὰ ἡμέτερα εὐρήματα, καίτοι συμφέρει αὐτῷ τῷ κ. Γεδεῶν νὰ ᾔῃαι πρὸς τοὺς ἀνχγνώστους τῶν ἐκυτοῦ πονημάτων καὶ σαφῆς καὶ εἰλικρινῆς.

Πῶς εἶναι δυνατόν ὁ κ. Γεδεῶν μὲ καταλόγους κιορευκτίζιδων καὶ μὲ τὴν βοήθειαν σπανίων τινῶν σημειώσεων καὶ γραμμῶν μόνον νὰ διακρίνῃ τοὺς χρόνους ἰδρύσεως, «*θανῆς*» ἢ «*γεννήσεως*» ἐνός τινος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν ἀπὸ τοῦ 15^{ου} καὶ ἐξῆς αἰῶνος; Εἶναι βεβαίως κατ' ἀρχὴν ἐπαινετὸς ὁ ζῆλος τοῦ κ. Γεδεῶν τοῦ νὰ ἐρευνᾷ, ὡς δύναται, τὸ περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν θέμα· ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὀφείλει διὰ βραχείων νὰ καταγράψῃ ἀπλῶς ὅ τι συνήθροισε, καὶ τοῦτο ἀσχολίαστον· ἂν δὲ τὸ τοιοῦτον θεωρῇ ἔργον ἀπλῶς συλλογῆς καὶ οὐχὶ ἐπιστήμης, πάντως τὸ «*ὡς δύναται*» δὲν ἀρμόζει τῷ ἐπιστήμονι τούτῳ.

119 Πρέπει ὁ εἰδικὸς ἀσχολούμενος περὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τὸν ἐν ἔτει 1593^ω συνταχθέντα κατάλογον τῶν τότε ἐκεῖ ὑφισταμένων μοναστηρίων καὶ 46 ναῶν ὑπὸ τοῦ ῥώσου *Τρύφωνος Καραμπένικοφ* (1). Ὁ κατάλογος οὗτος, ὅστις περιέχεται ἐν τῇ *Ὁρθοδόξῳ Παλαισινῇ Συναγωγῇ* (ἐν Πετροπόλει, 1888 τεύχ. 27, σελ. 84—95), ὀρίζει καλῶς τὰς τοποθεσίας τῶν ναῶν ἐκείνων, ὡς ἐκ περισσοῦ δὲ ὀνομάζει καὶ πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἐν αὐτοῖς ὑπηρετοῦντας ἱερεῖς ἐν ἔτει 1593^ω.

Καὶ τοσοῦτον ὁ Τρύφων εἶναι διδασκτικός, ὥστε κάμνει καὶ διάκρισιν τῶν ἐγγράμων ἱερέων καὶ τῶν ἄλλων ἐκ μοναχῶν γενομένων ἱερέων. Λέγει ὁ κ. Μ. Γεδεῶν ἀξιωματικῶς, ὅτι «οὐδὲν μνημεῖον ἀρχαιότερον τοῦ 17^{ου} αἰῶνος μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξιν ἐν *Διπλοφαναρίῳ* ναοῦ βυζαντινοῦ, κειμένου ὅπου νῦν ὁ πατριαρχικὸς ναὸς» (Ἐκκληστ. Ἀλήθεια, τ. 20, σ. 34). Καὶ ὅμως διαψεύδει αὐτὸν ὁ Τρύφων, ὅστις ἔτει 1593^ω εἶδεν ἀκμάζοντα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἰς «*Φενέρ-καπιτί*». Βεβαίως πάλιν ὁ Γεδεῶν ὅτι «*μνεῖα τῶν ἐν Κοντοσκαλίῳ ναῶν ἀρχαιοτέρα πασῶν* ἐστὶ ἢ ἐν τῷ κώδικι τῶν ὁμιλιῶν Μελετίου Συρίγου» περὶ τῆς πυρκαϊγῆς τοῦ 1660^{ου} ἔτους (Ἐκκληστ. Ἀλήθεια, ε. 20, σ. 59). Καὶ ὅμως ἀρχαιοτέρα πασῶν εἶναι ἢ τοῦ Τρύφωνος ἐν ἔτει 1593. Ἐντεῦθεν εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ κ. Γεδεῶν, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὸ νὰ δηλώσῃ ἀπλῶς καὶ ἀσχολίαστον ὅ τι αὐτὸς γινώσκει, κινδυνεύει νὰ διαψέδῃται συνεχῆστα, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει συνεχῶς ἐν τῷ περὶ τῶν ναῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πονήματί του. Δὲν εἶναι ὡς αὐτῶς ἀξιοσύστατον νὰ ἀγνοῇ τὸν κοινότατον κατάλογον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν περὶ τὸ 1675^{ον} ἔτος, ὃν εἶχε συντάξει τότε καὶ δις ἐξέδωκεν ὁ *Thomas Smith* (*De Graecae ecclesiae hodierno statu epistola*. Londini, 1678, ἐκδόσεως Trajecti 1698, σελ. 37—39) (2), ἔτι δὲ τὰς περὶ διαφορῶν ναῶν τῆς Πόλεως καὶ τοῦ Γαλατᾶ εἰδήσεις τῶν περιηγητῶν τοῦ 16^{ου}, τοῦ 17^{ου} καὶ τοῦ 18^{ου} αἰῶνος. Ὁ κ. Γεδεῶν ἐξ εἰκασίας παραδέχεται, ὅτι «*ναὸς τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν τοποθεσίαν Ἀραμπατζημειδάνι*» ὑπῆρχεν ἐν τῷ 17^ῳ αἰῶνι (Ἐκκλ. Ἀλήθεια, τ. 20, σ. 28)· καὶ ὅμως ἡ ὑπαρξὶς αὐτοῦ εἶναι θετικωτάτη ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ Smith. Ὁ κ. Μ. Γεδεῶν (αὐτόθι σ. 59) γράφει πολλὰ ὡσαύτως περὶ τινος ναοῦ δῆθεν τοῦ ἁγίου *Κάρπου*, πάντα ἀθεμελίωτα. Ναὸς τοῦ ἁγίου Κάρπου δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῷ 17^ῳ αἰῶνι, ὁ δὲ *Ducange*, ὅστις ἔκαμεν αὐτοῦ μνεῖαν καὶ εἰς ὃν ὁ κ. Γεδεῶν ἐστηρίχθη, ἀπλῶς παρέλαβε τὸ ὄνομα τοῦ Κάρπου ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ *Smith*· ἀλλ' ὁ συγκρίνων τὸν κατάλογον αὐτοῦ πρὸς

τὸν ἕτερον τοῦ *Τρύφωνος* ἀναγκάζεται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ *Smith* ἀπλῶς ἐκ μνημονικοῦ σφάλματος ἐσημείωσε ναὸν τοῦ ἁγίου Κάρπου ἀντὶ τοῦ ἁγίου *Πολυκάρπου*. Ἄπαν λοιπὸν τὸ περὶ ναοῦ τοῦ ἁγίου Κάρπου κεφάλαιον τοῦ κ. *Γεδεών* ἀπομένει τοῦ λοιποῦ ὡς εἰγμα τῆς εἰκαστικῆς αὐτοῦ εὐφυΐας.

Ἀνάγκη εἶναι νὰ νουθετῇ ὅτι συμφέρει πρό τῆς ἐρεύνης τῆς ιστορίας τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν νὰ συλλέξῃ τις πρῶτον ὅ τι περὶ τούτων εἶναι προεγνωσμένον καὶ εἶτα νὰ συντάξῃ τὸ σχετικὸν πρὸς αὐτὰ πόνημα, ἀποφεύγων ἄμα καὶ τὴν περιττολογίαν καὶ τὴν ἐπιστημονικῶς ἄκαρπον εἰκαστικὴν εὐφυολογίαν. Πρὸς τοῦτο κοινικοῦμεν ἡμεῖς σήμερον ἕνα τέως ἀτύπωτον κατάλογον τῶν ἐν *Κωνσταντινουπόλει* ναῶν ἐν ἔτει 1604^ψ. Εἰς *Ἀντώνιος Πατερᾶκης* Ἀθηναῖος εἶχεν ἀντιγράψῃ τότε (καθὰ δὲ φαίνεται ἐν Κωνσταντινουπόλει) ἕνα τινα κώδικα τοῦ νομοκάνονος *Μανουὴλ τοῦ Μαλαξοῦ*, ὅστις ἦτο διηρημένος εἰς κεφάλαια 308. Ὁ Πατερᾶκης ἀποπερατώσας τὸ ἀντίγραφόν του προσέθηκεν εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ ἕνα πίννακα τῶν πατριαρχικῶν ὁφρικίων, ὃν καὶ ἐτέγραψεν οὕτω. «Τὰ ὁφρίκια τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὡς εὐρίσκονται τιμώμενα τὴν σήμερον ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ παναγιωτάτου πατριάρχου ἡμῶν αὐθέντιου καὶ δεσπότη καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ *Ραφαὴλ* κατὰ *ζο[ιβ]* ἔτος ἐν μηνὶ *Ιουνίῳ* *Ἰνδικτιῶνος* *δης*». Ἐνταῦθα εἶναι ἐσφαλμένος καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἔτους καὶ ὁ τῆς *Ἰνδικτιῶνος*. Τὸ ἔτος διορθώσαμεν τῇ βοηθείᾳ ἐτέρου σημειώματος τοῦ Πατερᾶκη, τὸν δὲ τῆς *Ἰνδικτιῶνος* ἀριθμὸν δ' ἀντὶ β' ἀφήνομεν ἀδιόρθωτον, διότι ἀπαντᾷ οὕτω καὶ ἐν τῷ ἐτέρῳ σημειώματι, καὶ καθὰ φαίνεται τὸ διττὸν τοῦτο σφάλμα προῆλθεν ἐξ ἐσφαλμένου τῆς *Ἰνδικτιῶνος* ὁρισμοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτει 1604^ψ. Τέλος μετὰ τὸν πίννακα τῶν ὁφρικίων ἔγραψεν ὁ Πατερᾶκης ἕνα κατάλογον τῶν ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει ὑφισταμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν, ὃν καὶ ἐτέγραψεν οὕτως. «Ὡδε ἀριθμοῦνται αἱ ἐκκλησίαι τῆς Πόλεως καὶ τοῦ *Γαλατᾶ* καὶ τῶν *Χασιῶν*» ⁽³⁾. μετὰ 120 δὲ τὸ τέλος αὐτοῦ ἔγραψε ταῦτα. «Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα. Ἐτε-

λειώθη τὸ παρὸν βιβλίον κατὰ τὸ ἐπτάκις *χιλιοσιῶ* (*sic*), ἑκατοσιῶ *δεκάτῳ* *δευτέρῳ* *Ἰνδικτιῶνος* *δης* (*sic*), ἐν μηνὶ *Ιουνίῳ* *ιβ'* διὰ χειρὸς *Ἀντωνίου* *ἐξ Ἀθηνῶν*, τ' οὐνομα *Πατερᾶκη*». Καὶ ἐνταῦθα *Ἰνδικτιῶν* εἶναι ἐσφαλμένη· ἀντὶ δὲ τοῦ «*δης* ἀναγνωστέον «β'»».

Ὁ κώδιξ τοῦ *Ἀντωνίου Πατερᾶκη* ὑπάρχει σήμερον ἐν *Καίρῳ*, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ὁρθόδοξου *Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας*. εἶδομεν δὲ ἡμεῖς αὐτὸν ἐκεῖ ἐν ἔτει 1888^φ, ὅτε κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ μακαρίου πατριάρχου *Ἀλεξανδρείας Σωφρονίου* καὶ τοῦ Πενταπόλεως μητροπολίτου *Νεκταρίου* εἶχομεν συγκεντρώσει εἰς ἰδίαν θήκας ἅπαντας τοὺς τότε κώδικας τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης, συγχρόνως δὲ ἀρχίσει καὶ τὴν σύνταξιν *λεπτομεροῦς* αὐτῶν περιγραφῆς ὑπὸ νέους τακτικῶς βαίνοντας ἀριθμούς. Ἡ περιγραφή ἡμῶν εἶχε φθάσει μέχρις ἀριθμοῦ 790, συναποτελέσασα περὶ τὰς 200 σελίδας μεγάλου σχήματος, καὶ ἐπειδὴ ὧν τῶν κωδίκων ἐκείνων ἡ περιγραφή ἡδύνατο νὰ ἀνέλθῃ εἰς πενταπλάσιας σελίδας, ὁ δὲ πρὸς τοῦτο χρόνος ἡμῶν δὲν ἦτο διαθέσιμος τότε, διεκόψαμεν αὐτήν, ἐλπίσαντες ὅτι κατὰ δεύτερον εἰς Αἴγυπτον ταξιδίον θὰ εἶχομεν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν τοσοῦτον χρόνον, ὅσος θὰ ἤρκει εἰς τὸ νὰ δοθῇ τέλος εἰς τὸ ἔργον, ὅπερ ἐπεθύμει νὰ ἰδῇ τετυπωμένον ζῶν ὁ μακάριος πατριάρχης *Σωφρόνιος*. Καὶ οὗτος μὲν ἐν τῷ μεταξὺ ἀπέθανεν ἐν εἰρήνῃ, ἡμῖν δὲ τοῖς ἔτι ζῶσι δὲν ἐδόθη ποσῶς ἔκτοτε εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθῶμεν καὶ πάλιν τὴν Αἴγυπτον. Οὕτως ὁ κώδιξ τοῦ *Ἀντωνίου Πατερᾶκη* φέρει πιθανῶς ἔτι τὸν ἐν ἔτει 1888^φ παλαιὸν αὐτοῦ 390^{ον} (τλ') ἀριθμὸν. Τέλος ὁ ἐν αὐτῷ κατάλογος τῶν ἐν Κων/πόλει ναῶν (1604) ἔχει κατὰ λέξιν οὕτω, διατηρουμένου ἐν αὐτῷ καὶ τοῦ τονισμοῦ καὶ τῆς γραφῆς αὐτοῦ τοῦ Πατερᾶκη:

Ὡδε ἀριθμοῦνται αἱ ἐκκλησίαι τῆς Πόλεως καὶ τοῦ *Γαλατᾶ* καὶ τῶν *Χασιῶν*.

1. Ἀδρωκαστρινά. Ὁ Ἅγιος Δημήτριος.
2. Ἀδριανουπόλεως (= πύλη). Ὁ Ἅγιος Γεώργιος.
3. Ἡ Κυρία τῶν Οὐρανῶν.

4. Παναγία Πέτρου Βοεβόδα ἐκκλησία.
5. Καλλιγαρία. Ἅγιος Γεώργιος.
6. Κανανοῦ Ἅγιος Δημήτριος.
7. Παλύνου Παναγία.
8. Ταξιάρχης, Παπᾶ Δουκά.
9. Ἀχρειδιανή. Ἅγιος Νικόλαος.
10. Ξυλομάσγιδον. Ἅγιος Δημήτριος.
11. Κογλίον (= Μογλίον). Παναγία.
12. Ῥοδίτης Ἅγιος Γεώργιος.
13. Τοῦ παπᾶ Φυτίλ(η) Ἅγιος Γεώργιος.
14. Αἰγιαλός. Ἅγιος Ἰωάννης Πρόδρομος.
15. Φανάριον. Ἅγιος Γεώργιος.
16. Ἀγιάς Πόρτα. Ἅγιος Νικόλαος.
- 17.—18. Δημακέλιον. ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Παναγία.
19. Ψαροπουλία (= ψαροπωλεία). Ἅγιος Γεώργιος. Τα-
νῦν οὐκ ἔστι.
- 20—23. Κοντοσχάλιον. (sic). Ἡ Γῆὰ Κυργιακῇ—Ἅγιος
Νικόλαος.—Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος.—Ἡ Ὀλπίδα.
24. Ἀρμένιδες. Ἅγιος Νικόλαος.
- 25—26. Βλάγκα. Ἡ Παναγία—Ὁ Ἅγιος Θεόδωρος.
- 27—30. Ψωμαθεῖα. Ἅγιος Γεώργιος.—Ἡ Χρυσολιθινῇ.
—Ἅγιος Νικόλαος.—Ὁ Πολύκαρπος.
31. Καραμανία. Ἅγιος Κωνσταντῖνος.
32. Πελιγράδι ἡ Παναγία.
- 33—35. Ἐξὺν Μάρμαρα. Ἡ Γοργοπέκος. Ὁ Χριστός.—
Ὁ Ἅγιος Γεώργιος.
36. Ἀσπροκαστρινά. Ὁ Ἅγιος Γεώργιος.
37. Τόπι Καπιδή. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος.

Τέλος τῆς πόλεως.

Ἀρχὴ τῶν χοριῶν

38. Χάσι Κειοῦ. Ἀγία Παρασκευή.

39. Ταταβούλα (sic). Ὁ Ἅγιος Δημήτριος.
40. Διπλοκίονιον. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος.
41. Ἅγιος Φωκᾶς.
42. Ἡ Χώρα τῶν Ἀσωμάτων,
43. Νεοχώριον. Ἅγιος Γεώργιος.
44. Θεραπεῖα.
45. Μπιούκ Δερέ. Ἡ Γῆὰ Παρασκευή.

Γαλατᾶς.

46. Χρυσοπηγῇ
47. Ὁ Γιδὸς Γεώργιος.
48. Ἡλεούσα (= Ἡ Ἐλεούτα) Παναγία.
49. Ὁ Χριστός.
50. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος.
51. Ὁ Ἅγιος Δημήτριος.
52. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος.
53. Ἡ Παναγία.
54. Ὁ Χριστὸς ὁ Κρεμαστός.
55. Ἡ Καστελιώτισσα.

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα.

Ὁ κατάλογος οὗτος εἶναι σπουδαιότατος. Ὁ Τρυφὼν εἶδεν ἐν 121 Κωνσταντινουπόλει 46 ναοὺς ⁽⁴⁾ καὶ εἰς τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν ἐκ προστάγματος τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Ῥωσίας ἔδωκε διάφορα ποσὰ νομισμάτων· ἔδωκε δὲ τοιαῦτα καὶ εἰς τοὺς τότε παρεπιδημοῦντας ἐκεῖ μητροπολίτας, ἐπισκόπους καὶ ἀρχιεπισκόπους. Πάντα ταῦτα τὰ ἄτομα ἀπαριθμεῖ ὁ Τρύφων, παρατιθέμενος καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν καὶ τὰ ποσὰ τῶν χρημάτων· ἀπαριθμεῖ δὲ καὶ τὰς μονὰς καὶ τοὺς ναοὺς, προσδιορίζων καὶ τὰς ἐνορίας, ἐν αἷς οὗτοι ἦσαν ἰδρυμένοι. Μετὰ 12 ἔτη ὁ Ἀντώνιος Πατεράκης συνέταξε τὸν κατάλογον τῶν ναῶν, οἵτινες ὑπῆρχον ἐν ἔτει 1604^ω· οὗτοι δὲ πάντες, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ οἱ ἐν τῷ Γαλατᾷ, ἦσαν οὐχὶ 46, ἀλλὰ 47. Ἀντιπαραβάλλον δέ τις τὸν κατάλογον τοῦ Πατεράκη

πρὸς τὸν παλαιότερον τοῦ Τρύφωνος παρατηρεῖ, ὅτι ναοί, οὓς ἄγνοεῖ ὁ Τρύφων, εἶναι οἱ ἐπομένοι :

Ἀσπροκαστρινά. Ὁ Ἅγιος Δημήτριος.

Καπανοῦ Ἅγιος Δημήτριος.

Ξυλομάγισσον, Ἅγιος Δημήτριος.

Ῥοδίτης Ἅγιος Γεώργιος.

Καλλιγαρία. Ἅγιος Γεώργιος.

Παναγία Πέτρου Βοεβόδα ἐκκλησία.

Ἀγῶς-Πόρτα. Ἅγιος Νικόλαος.

Δημακέλιον. Ὁ Χριστός. Καὶ ἡ Παναγία.

Πελιγοράδι. Ἡ Παναγία.

Τόπι-Καπισή. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος.

Ταταβούλα. Ὁ Ἅγιος Δημήτριος.

Γαλαῖς. Ἡ Ἑλεῦσα Παναγία.

Ὁ δὲ Πατερᾶκης ἐκ τῶν παρὰ τῷ Τρύφωνι ναῶν ἄγνοεῖ τοὺς ἐπομένους :

Ἀγ. Γεώργιος εἰς Διπλοφανὰρ μαχαλεδά.

Ἀγ. Δημήτριος εἰς Ἀχκερμὲν-μαχαλεδά.

Παναγία εἰς Παλάνα.

Ἀγ. Γεώργιος εἰς Τὸπ-Καπί

Ἀγ. Γεώργιος εἰς Κατακουζηνοῦ-μαχαλεδά.

Ἀγ. Παρασκευὴ εἰς Μπελλί-μαχαλεδά.

Ἡ Κοίμησις εἰς Γαλαῖν.

Οὕτως ἐκ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ προκύπτει διαφορὰ ναῶν τινῶν περιπλέον καὶ διαφορὰ ὀνομασιῶν, καὶ λαμβάνων τις ὑπ' ὄψιν τὴν διαφορὰν ὀνομασιῶν θ' ἀναγκασθῇ πάντως νὰ παραδεχθῇ, ὅτι τῶν προνοματισθέντων ναῶν τινες ἀντικατέστησαν ἑτέρους ναοὺς. Οὕτως ὁ εἰς Ἀχκερμὲν μαχαλεδὰ Ἅγιος Δημήτριος ἐνδεχόμενον νὰ ᾔῃναι αὐτός ὁ εἰς τὰ Ἀσπροκαστρινά (5). — Ἡ Παναγία εἰς Παλάνα θὰ εἶναι πιθανώτατα ἡ Παναγία τοῦ Πέτρου βοεβόδα (6), ἡ ἐν ἔτει 1593^ω τῆς Παραμυθίας ὀνομασθεῖσα καὶ ἐν τοῖς ὁσιπίσις τῶν

Βλάχων κειμένη. Τὰ ὁπίτια ταῦτα προσκαίρως εἶχον μετατραπῇ εἰς Πατριαρχεῖον, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει ὡς μόνιμον Πατριαρχεῖον παρεχωρήθη τῷ Ἱερεμίᾳ μία γυναικεῖα μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ (7). Ὁ εἰς Τὸπ-καπί Ἅγιος Γεώργιος ὑπῆρχεν ἐν ἔτει 1604^ω, ἀλλ' ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀντ' αὐτοῦ τῷ αὐτῷ ἔτει ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ὃν ἄγνοεῖ ὁ Τρύφων, καὶ ἀναγκάως ἔχει ὑποτεθῇ, ὅτι καταστραφέντος μετὰ τὸ 1593^{ον} ἔτος τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἰδρῦθη κατόπιν ἀντ' αὐτοῦ νέος ναός, ὁ τοῦ ἁγίου Νικολάου. — Ὁ Ἅγιος Γεώργιος εἰς Κατακουζηνοῦ μαχαλεδὰ θὰ γίνῃ λόγου ἀντικείμενον κατόπιν. — Ἡ Κοίμησις εἰς Γαλατᾶν δύναται ἴσως νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν Ἑλεῦσαν τοῦ Πατερᾶκη. — Ἡ Ἁγία Παρασκευὴ εἰς Μπελλί μαχαλεδὰ εἶναι ἄγνωστος τῷ Πατερᾶκη· ἐπομένως θὰ εἶχε καταστραφῇ μετὰ τὸ 1593^{ον} ἔτος· αὐτὸ δὲ τοῦ μαχαλὰ τὸ ὄνομα δέον νὰ ζητηθῇ σήμερον ἐν τῷ δρομολογίῳ τοῦ νῦν Βυζαντίου, ἐκτὸς ἂν, ὡς ὑποπτεύομεν, ταυτίζεται μὲ τὴν συνρικίαν Μπελιγοράδι, ἔνθα κεῖται ἡ τοῦ Πατερᾶκη ἐκκλησία Παναγίας, ἣν ἄγνοεῖ ὁ Τρύφων· καὶ τότε αὕτη θὰ ᾔῃναι κτίσμα νεώτερον τοῦ 1593^{ου} ἔτους, γενόμενον εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ καταστραφέντος ἐν τῷ μεταξὺ ναοῦ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς (8). — Δύσκολον εἶναι νὰ προσδιορισθῇ ὁ τοῦ Τρύφωνος εἰς Φενέρ-καπισὶ Ἅγιος Γεώργιος. Ὁ Πατερᾶκης γινώσκει «Φανάριον» Ἅγιος Γεώργιος· ἀλλὰ καὶ ὁ Τρύφων γινώσκει ἕτερον Ἅγιον Γεώργιον εἰς Διπλοφανὰρ-μαχαλεδὰ· ὁμοίει δὲ πάλιν ἰδίᾳ ὁ Τρύφων περὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ «εἰς τὸν πύργον Φενέρ-καπισί», λέγων ὅτι εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ἔδωκεν ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου του τρεῖς χρυσοῦς, ἵνα καίῃται ἐλαίον ἔμπροσθεν τῆς ἐκεῖ θκυματουργοῦ τοῦ μεγαλομάρτυρος εἰκόνης, τρεῖς δ' ἑτέρους χρυσοῦς, διὰ νὰ καίῃται πάλιν ἔμπροσθεν αὐτῆς κηρίον τοῦ αὐθέντου του· ἀπαριθμεῖ καὶ ἑτέρας ἀφιερώσεις, ἵνα δι' αὐτῶν ἀσφαλίσθωσι τὰ προηριθμημένα· ἔδωκε δὲ καὶ εἰς τὸν ἐκεῖ παπᾶ Γεώργιον Μπαλουρδὲν ἑλεος τριῶν ὡσαύτως χρυσῶν, τὸ ὅλον χρυσοῦς 16· καὶ προστίθητιν ὁ Τρύφων, ὅτι πάντας αὐτοὺς ἔδωκε διὰ τὸ γενόμενον ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου θαῦμα ἔτει 1593^ω.

τοῦ ναοῦ δηλαδὴ τούτου κινδυνεύσαντος τότε νὰ καταστραφῇ, ὁ 122 ἅγιος Γεώργιος ἐμφανισθεὶς τῷ σουλτάνῳ καθ' ὕπνους ἠδυνήθη νὰ μετατρέψῃ τὴν κατὰ τοῦ ναοῦ προληφθεῖσαν ἀπόφασιν· ἐφ' ὃ καὶ ὁ σουλτάνος διέταξε νὰ σταλῇ εἰς τὸν ναὸν τοῦτον κουρβάνιον ἐκ δέκα προβάτων, πρὸς δὲ καὶ λαμπὰς ἐνὸς πουτίου, στήσας ἅμα ἐκεῖ κανδήλαν ἀργυρᾶν. Τὸ δῆγημα τοῦτο φανεροὶ τὴν ἀποδοθεῖσαν σουλτανικῇ διατάγματι σημασίαν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τῷ εἰς τὸν πύργον τοῦ Φενέρ-καπισί· πρόκειται δὲ βεβαίως περὶ τῆς ὕστερον ἐπὶ Ἀχμέτ τοῦ Γ' κρημνισθείσης ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἥτις, ὡς ὁ Ὑψηλάντης ἱστορεῖ (σ. 681), ὑπῆρχεν «ἐπὶ τῷ τείχει τῷ κατὰ τὴν πύλιν» τοῦ Φαναρίου καὶ ἥτις ἔτει 1683^ψ ὠνομάζετο ἀπλῶς «εἰς τὸν πύργον Ἅγιος Γεώργιος», ἀποτελοῦσα τότε περὶ ἑαυτὴν καὶ «ἐνορίαν τοῦ Πύργου» καλουμένην (Ἐκκλ. Ἀλήθεια τ. 19 σ. 506 καὶ 510). Ἐνταῦθα σημειωτέον, ὅτι πρέπει νὰ διακριθῇ τίς τῶν δύο ναῶν ἀντικαθιστᾷ τὸν νῦν πατριαρχικόν, ὁ ἕτερος εἰς Φενέρ-καπισί, ἢ ὁ εἰς Διπλοφανάρ-μαχαλεδά; Ὁ *Smith* κάμνει διάκρισιν δύο ναῶν, τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅστις ἦτο ἐγγὺς τοῦ Φαναρίου· ἐννοεῖ δὲ πιθανῶς τὸν τοῦ Μετοχίου τοῦ ἁγίου Τάφου. Ὁ Πατερᾶκης ἀναφέρει τὸν τοῦ Φαναρίου Ἅγιον Γεώργιον ὑπονοῶν ἀναμφιβόλως τὸν πατριαρχικόν· ἀλλὰ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Μουχλίου ἀναφέρει τὸν *Ροδίτην* Ἅγιον Γεώργιον καὶ τὸν ἕτερον τοῦ παπᾶ Φυτίλη. Οὗτος δὲ πρέπει νὰ ἐξαιρεθῇ, διότι μνημονεύεται ἰδίᾳ καὶ ὑπὸ τοῦ Τρύφωνος· ἐντεῦθεν ἐπιτρέπεται ἴσως ὁ παρὰ τῷ Τρύφωνι ἀσημεῖωτος *Ροδίτης* Ἅγιος Γεώργιος νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸν εἰς Κατακουζηνοῦ μαχαλεδά, καὶ ἐπομένως νὰ ταυτισθῇ πάλιν μὲ τὸν νῦν τοῦ Μετοχίου τοῦ ἁγίου Τάφου ναόν, ἀφοῦ δὲ ὁ Δοσιθεὸς βεβαιεῖ, ὅτι οὗτος ἦτο πρότερον τῶν Κατακουζηνῶν, ἀναφέρων καὶ τοὺς περὶ τοῦτον οἴκους αὐτῶν (Δοσιθεὸς ἱστορία, σ. 1175, 1191). Ἄν ἡ συνταύτισις αὕτη δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ, τότε ἀναγκαίως ἔχει νὰ πιστευθῇ ὅτι μεταξὺ τοῦ 1593 καὶ 1604 ὁ ναὸς τῶν Κατακουζηνῶν ἐγένετο μετόχιον τοῦ ἐν τῷ Ἀταβυρίῳ ὄρει τῆς νήσου

Ῥόδου μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου (ὅπερ εἰς ἐποχὴν ἄγνωστον ἡμῖν καταστραφὲν ἀνεκκινίσθη μικρὸν πρὸ τοῦ 1878^{ου} ἔτους· τότε ἡμεῖς ἐπεσκέφθημεν τοῦτο) καὶ εἶτα μετόχιον τοῦ ἁγίου Τάφου. Ὁ *Ροδίτης* Ἅγιος Γεώργιος δὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ *Smith*· ἐπομένως φαίνεται ὅτι ὀλίγον χρόνον διετηρήθη ἐν τῷ 17^ῳ αἰῶνι. Τέλος ὁ τοῦ Τρύφωνος εἰς Φενέρ-καπισί Ἅγιος Γεώργιος δὲν ὑπόκειται εἰς ἀμφιβολίαν ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Πατερᾶκη τοποθετούμενος εἰς Φανάριον, ὁ τοῦ σημερινοῦ δηλαδὴ Πατριαρχείου· ἀλλ' ὁ τοῦ Τρύφωνος εἰς Διπλοφανάρ-μαχαλεδά Ἅγιος Γεώργιος ποῖος εἶναι, ἀφοῦ δὲν εἶναι δυνατόν οὗτος νὰ ταυτισθῇ οὔτε μὲ τὸν *Ροδίτην* τοῦ Πατερᾶκη, οὔτε μὲ τὸν εἰς Κατακουζηνοῦ-μαχαλεδά, καὶ τοῦτο διότι αὐτὸς ὁ Τρύφων διακρίνει αὐτὸν ὠρισμένως ἀπὸ τοῦ ἐτέρου ἐν Διπλοφανάρ-μαχαλεδά; Κατεστράφη λοιπὸν ὁ τοῦ Διπλοφανάρ-μαχαλεδά μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1593 καὶ 1604, ἢ Διπλοφανάρ-μαχαλᾶς τοῦ 1593 εἶναι τοῦ Πατερᾶκη ἢ Καλλιγάρικ, ἐνθὰ αὐτὸς τοποθετεῖ ἕνα ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, οὐδόλως οὕτως ἢ ἄλλως ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Τρύφωνος ἀναφερόμενον, καὶ τούτου κατόπιν ἐν τῷ 17^ῳ αἰῶνι καταστραφέντος καὶ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ εἰς τὸν τοῦ Φαναρίου μετακομισθέντων Ἅγιον Γεώργιον ἢ παράδοσις μετέδωκεν αὐτῷ ὡς ἐσχάτην κληρονομίαν καὶ τὴν τοῦ Διπλοφαναρίου ὀνομασίαν; ⁽⁹⁾

Μέχρι τοῦδε προσεπαθήσαμεν νὰ φέρωμεν μίαν συμφωνίαν μεταξὺ μερῶν τινῶν τοῦ καταλόγου τοῦ Τρύφωνος καὶ τοῦ Πατερᾶκη· δηλαδὴ

1) Ὁ εἰς Ἀσπροκαστρινὰ Ἅγιος Δημήτριος δύναται νὰ ᾖ καὶ ὁ εἰς Ἀχκερμέν-μαχαλεδά Ἅγιος Δημήτριος· ἀλλὰ τὰ Ἀσπροκαστρινὰ ἀναφέρει καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Πατερᾶκης, μεταξὺ τῶν Ἐξ Μάρμαρων καὶ τοῦ Τὸπ-καπισί· πάντως εἶναι τοῦτο δηλωτικὸν ἐτέρας τοποθεσίας οὕτως ὡς αὐτῶς Ἀσπροκαστρινὰ καλουμένης ἔτει 1604^ψ. Ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ταύτῃ ὑπῆρχε, κατὰ τὸν Πατερᾶκην, ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ὁ Τρύφων ἀληθῶς ἔτει 1593^ψ εἶδεν εἰς Ἐξ Μάρμαρα ἐν τῇ θέσει Ἀσπροκαστρινὰ (sic), ναὸν τοῦ ἁγίου

Γεωργίου καὶ εἰς τὸν ἱερομόναχον αὐτοῦ Παρθένιον ἔδωκεν ἓνα χρυσοῦν, ἓνα δὲ ἕτερον εἰς αὐτὸν τὸν ναόν. Ὁ ναὸς οὗτος δὲν δύναται νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸν εἰς Ἐξ Μάρμαρα ἕτερον ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὃν ἰδίᾳ σημειοῦται ὁ Πατερᾶκης· διότι καὶ αὐτὸς ὁ Τρύφων σημειοῦται τοῦτον ἰδίᾳ, ὀνομάζων καὶ τὸν ἐν αὐτῷ ὑπηρετοῦντα ἱερέα· ἄρα τὰ Ἀστροκαστρινὰ τοῦ Πατερᾶκη ἐσχημάτιζον ἰδίαν ἐνορίαν ἐγγὺς τῶν Ἐξ Μαρμάρων. Τὰ ἕτερα λοιπὰν

123 Ἀστροκαστρινὰ, ἐνθα ὁ τοῦ Πατερᾶκη ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἢ πιθανῶς ὁ ἕτερος τοῦ Τρύφωνος ἐν Ἀχκερμέν-μαχαλεδᾷ, πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς ἐνορίαν κειμένην μεταξὺ τῆς πύλης Ἀδριανουπόλεως καὶ τοῦ Τὸπ-καπισί, ἐνθα λήγει ὁ τοῦ Πατερᾶκη καταλόγος τῶν ἐν τῇ Πόλει ναῶν. Τούτου δὲ λαμβανομένου ὑπ' ὄψει, ἡμεῖς ταυτίζομεν ἐκεῖνον πρὸς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Δημητρίου τῶν ἐν τῷ σημερινῷ *Σαρμασί*, ὅπερ καὶ ὁ Τρύφων καὶ ὁ Πατερᾶκης ἀγνοοῦσιν.

2) Ἡ εἰς Παλάτια Παναγία τοῦ Τρύφωνος εἶναι ἀναμφιβόλως ἢ ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατερᾶκη Παναγία τοῦ Πέτρου Βοεβόδα. Καὶ σημειωτέον ὅτι ὁ Τρύφων κάμνει διάκρισιν μεταξὺ τῶν δύο ὀνομάτων, *Παλάτια* καὶ *Μπαλάτ*. Παλάτια ἀναμφιβόλως ἐννοεῖ τὰ ὀσπίτια τῶν Βλάχων ἡγεμόνων⁽¹⁰⁾.

3) Ὁ Ῥοδίτης Ἅγιος Γεώργιος φαίνεται πῶς ὦν αὐτὸς ὁ εἰς Κατακουζηνῶν-μαχαλεδᾷ⁽¹¹⁾, ἂν καὶ ἡ συνταύτισις αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῇ σήμερον.

4) Ὁ εἰς Φενέρ-καπισί Ἅγιος Γεώργιος εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ τοῦ Πατερᾶκη εἰς Φανάριον.

5) Ὁ εἰς Διπλοφανάρ-μαχαλεδᾷ Ἅγιος Γεώργιος ἡμπορεῖ κάπως νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατερᾶκη ναὸν ἁγίου Γεωργίου εἰς *Καλλιγαρίαν*⁽¹²⁾, ἂν καὶ ἡ συνταύτισις αὕτη παρυσιάζει πολλὰς ἀπορίας.

Ὁ εἰς Εὐλομάσιδον Ἅγιος Δημήτριος δὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Τρύφωνος, ὁ δὲ Πατερᾶκης διακρίνει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἑτέρου Ἀγ. Δημητρίου τοῦ καλούμενου Κανανοῦ. Κανανοῦ δὲ Ἅγ. Δημήτριος εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ τοῦ Κανάβη καλούμενος ἀπὸ

τοῦ 1683^{ου} ἔτους, ὁ τῆς *Εὐλόπορτας*. Τὸ Εὐλομάσιδον ὁ Πατερᾶκης τοποθετεῖ μεταξὺ τῆς Ἀχριδιανῆς καὶ τοῦ Μουχλιῶ⁽¹³⁾. τοῦτο δὲ λαμβανόμενον ὑπ' ὄψει φέρει ἡμᾶς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ταυτίσωμεν τὸν εἰς Εὐλομάσιδον Ἅγιον Δημήτριον μὲ τὴν ἐκκλησίαν τῆς γυναικείας μονῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἣτις, ὡς ὁ Τρύφων βεβαίως, ἦτο ἐκ πλαγίου τῆς *Παμμακαρίστου* καὶ καταστραφείσης ταύτης ἐπετράπη περὶ τὸ 1593^{ον} ἔτος ἡ ἐκκλησία αὐτῆς μόνῃ νὰ μένῃ ὡς ἐνοριακὴ, μεταβαπτιθεῖσα τότε εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Δημητρίου· καὶ ἂν ἡ συνταύτισις αὕτη εἶναι ἐπιτυχής, τότε πρέπει περὶ τὴν Παμμακαρίστον νὰ ὑπάρχῃ καὶ σήμερον τόπος τις καλούμενος *Ταχιά τεκές*. βεβαίως δὲ τὸ Εὐλομάσιδον εἶναι μετάφρασις τοιοῦτου τινὸς ὀνόματος, ἐκτὸς ἂν τὸ Εὐλομάσιδον ἔχῃ μᾶλλον σχέσιν πρὸς τὸ *Παρμὰ-καπί*, ἐνθα καὶ ναὸς ἁγίου Δημητρίου.

Τέλος νέοι ναοὶ τῆς πόλεως, κατὰ τὸν Πατερᾶκην, συγκρινομένου τοῦ καταλόγου αὐτοῦ πρὸς τὸν ἕτερον τοῦ Τρύφωνος, εἶναι οἱ ἐπόμενοι·

1. Κανανοῦ Ἅγιος Δημήτριος.
2. Ἅγιος Πόρτα. Ἅγιος Νικόλαος.
3. 4. Δημακέλιον. Ὁ Χριστός. Καὶ ἡ Παναγία.
5. Τὸπ καπισή. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος.

Δύο τῶν ναῶν τούτων, ὁ τοῦ Τοπ-καπισί Ἀγ. Νικόλαος καὶ ἡ τοῦ Μπελιγραδίου Παναγία, φαίνονται ἀντικαταστήσαντες ἑτέρους ναοὺς, ὑπὸ τοῦ Τρύφωνος ἐν ταῖς ἐνορίαις ἐκεῖναις ἀναφερομένους· ἀλλ' ὁ τοῦ Κανανοῦ Ἀγ. Δημήτριος εἶναι παράδοξον, πῶς δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Τρύφωνος, ἀφοῦ δὲ εἶναι γνωστὸν, ὅτι οὗτος εἶναι ἀρκούντως παλαιός. Ἦδη ἔτει 1597^ω ὁ *Πηγάς* ὠνόμαζεν αὐτὸν ναὸν μοναστηριακὸν (*Κ. Σάθα* Βιογραφ. σχεδ. περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ β', σ. πβ'). Τοῦτο ὁδηγεῖ ἡμᾶς νὰ νομίζωμεν, ὅτι καὶ ὁ Τρύφων αὐτὸν γινώσκει, διότι οὗτος ἀναφέρει πραγματικῶς μονὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐγγὺς τῆς πύλης τοῦ Μπαλατᾶ, νοῶν ἀναμφιβόλως αὐτὴν τὴν τῆς Εὐλόπορτας, τὴν

ὑστερον εἰς ἀπλὴν μεταβληθεῖσαν ἐνοριακὴν ἐκκλησίαν, αὐτὴν δηλαδὴ τὴν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατερᾶκη Κανανοῦ λεγομένην ἔτει 1604^ω καὶ ὑστερον ἐκ παρετυμολογίας τοῦ Κανᾶβη μετονομασθεῖσαν, περὶ τὴν ὁποίαν καὶ ἡ φαντασία τινῶν ἐλλογίμων ἐσχημάτισε μύθους ἀντρέχοντας εἰς βυζαντινὴν οἰκογένειαν *Καναβοῦ* ἢ *Καναβῶν*. Καὶ τοῦ ναοῦ λοιπὸν τοῦ Κανανοῦ γνωστοῦ ὄντος τῷ Τρύφωνι, ὁ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ Πατερᾶκη προκύπτων ἀριθμὸς ναῶν μεταγενεστέρων τοῦ 1593^{ου} ἔτους ἐν τῇ Πόλει περιορίζεται εἰς πέντε — Οἱ τοῦ *Διμακελλίου* ναοὶ δὲν εἶναι γνωστοὶ τῷ Τρύφωνι, ἀλλ' οὐδὲ καὶ τὴν ἐνορίαν αὐτὸς *Διμακελλίου* γινώσκει· ἦτον ἄρα αὕτη ὡς κατοικία χριστιανῶν μεταγενεστέρα τοῦ 1593^{ου} ἔτους. Καὶ σήμερον ἡ μνήμη αὐτῆς εἶναι ἐξηφανισμένη· σημειώσεως ὁμῶς ἄξιον εἶναι, ὅτι τὸ ἀκραϊφνῶς βυζαντινὸν τοῦτο ὄνομα ἐσφώζετο ἔτει 1604^ω ὁ Βυζάντιος εἶχε προσδιορίσει αὐτὸ εἰς *Μπιτ-παζάρ* ('*Η Κων/πολις*, τ. 1, σ. 439) (15), ἀλλὰ κατὰ τὸν Πατερᾶκην ἐκεῖτο μεταξὺ τῆς '*Αγιάς Πόρτας* (16) καὶ τῶν Ψαρποπωλείων, τουτέστι τοῦ *Μπαλὸν-παζάρ*.

- 124 Σημειώσεως ἄξιον εἶναι ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατερᾶκη, ὅτι δὲν ἀναφέρεται αὐτόθι ἡ τοῦ '*Εγοῦ κατὶ Παναγία*, ἣν ὁ Τρύφων ὀνομάζει, λέγων ὅτι τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἀναφέρων ἅμα καὶ τὸν ἱερέα αὐτῆς Πέτρον. Σημειώσεως ὡσαύτως ἄξιον εἶναι, ὅτι ὁ Πατερᾶκης ἀγνοεῖ καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ *Ποιηρᾶ*, ὃν ὁ Τρύφων ἀναφέρει ῥητῶς μὲ τὸν ἱερέα τοῦ *Δημήτριον* καὶ λέγει ὅτι κεῖται «ἐγγὺς τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου», τουτέστι τῆς Παμμακαρίστου· εὔρε δὲ τότε ὁ Τρύφων (1593) ὡς νέον Πατριαρχεῖον τὴν γυναικειᾶν μονὴν *Ἰωάννου* τοῦ Προδρόμου (ἄλλην τινά, οὐχὶ τὴν προσημειωθεῖσαν ἐκ πλαγίου τῆς Παμμακαρίστου), εἰς ἣν ἔδωκεν ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου του 60 χρυσοῦς· ἔδωκε δὲ καὶ τῇ ἡγουμένη αὐτῆς *Κασσιανῇ* καὶ τῇ παρ' αὐτῇ παπᾷ *Ἰωάννῃ* ἀνὰ τρεῖς χρυσοῦς· ἀπαριθμεῖ καὶ ἐτέρας χρηματικὰς δωρεάς· ἅπασαι δὲ ἀνῆλθον εἰς τὸ ποσὸν 60+65 χρυσῶν, 5 ἄλτυνιων καὶ 5 ντένεγκ· τῷ δὲ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ

Ἰερεμία τῷ β' ἔδωκε 500 χρυσοῦς. Ἡ γυναικειᾶ αὕτη μονή, ἣτις ἐν ἔτει 1593^ω ἐδόθη τῷ πατριάρχῃ εἰς τόποι τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου, τῆς Παμμακαρίστου, εἶναι πιθανῶς ἐκείνη, περὶ ἣς ὁμιλοῦσιν οἱ τινες τοῦ 16^{ου} αἰῶνος περιηγηταί, ἡ ἔνδον τῆς πύλης *Ἀδριανουπόλεως*, ἣτις ἔτει 1637^ω μετεβλήθη εἰς τέμενος τοῦ *Μπαϊράμ πασᾶ* (Δοσιθείου ἱστορία, σ. 1171) (18). Ἐκτὸς τῆς ἐτέρας ἐκ πλαγίου τῆς Παμμακαρίστου μονῆς *Ἰωάννου* τοῦ Προδρόμου, ἦν ὁ Τρύφων εὔρεν ἔτει 1593^ω ἡρπαγμένην καὶ τὸν ναὸν αὐτῆς ἐνοριακὸν καταστάντα ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου *Δημητρίου* (19), — ὑπῆρχεν ἐγγὺς πάλιν τῆς Παμμακαρίστου ἐτέρα μονή, ἡ τοῦ ἁγίου *Γεωργίου*. Ὁ Τρύφων ἦτο ἐντεταλμένος νὰ δώσῃ αὐτῇ ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου του εἴκοσι χρυσοῦς· ἀλλ' ἀτυχῶς εὔρε μόνην τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς ἀφαιμένην εἰς τάξιν ἐνοριακῆς, διὸ καὶ τοὺς χρυσοῦς ἔδωκε τῷ χειροτονηθέντι ὑπὸ τοῦ πατριαρχοῦ *Ἰερεμίου* ἡγουμένῳ τῆς ἐν τῷ νησίῳ *Σαρζοπόλεως* μονῆς *Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου* πρὸς χρῆσιν τῆς ἀδελφότητος αὐτῆς, ἣτις, ὡς εἶπε τῷ Τρύφωνι ὁ *Ἰερεμίας*, ἠρίθμει τότε 130 πατέρας. Ἡ ἐκκλησία λοιπὸν ἐκείνη φαίνεται οὕτω αὐτῇ ἡ τοῦ Ποιηρᾶ, ἣν ὁ Τρύφων ἔχει ἐγγεγραμμένην ἰδίᾳ ἐν τῷ γενικῷ Καταλόγῳ, σημειώσας ἅμα ἐν αὐτῷ ὅτι κεῖται «ἐγγὺς τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου»· ὡς ἱερεὶς δὲ αὐτῆς εὔρε παπᾶ τινά *Δημήτριον*. Ὑπῆρχε καὶ ἐτέρα μονή *Ἰωάννου* τοῦ Προδρόμου ἐγγὺς τῆς πύλης τοῦ *Μπαλαῖα*, εἰς ἣν ὁ Τρύφων ἦτο ἐντεταλμένος νὰ δώσῃ τεσσαράκοντα χρυσοῦς· ἀλλ' εὔρε καὶ αὐτὴν (1593) κατεστραμμένην, τῆς ἐκκλησίας μόνης ἀφαιθείσης ὡς ἐνοριακῆς· αὕτη δὲ ἀναμφιβόλως εἶναι ἡ τοῦ *Κυνηγοῦ*, ἣν ὁ Τρύφων ἔχει ὡσαύτως κατ' ἐγγράμμεν ἰδίᾳ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ναῶν, πρᾶγμα σημειωσάμενος ἐκεῖ ὅτι κεῖται εἰς *Μπαλάτ-καπὶ* καὶ ὅτι τρεῖς ἔχει ἱερεῖς· τούτων δ' ὁ πρῶτος ὀνομαζέτο *Μητροφάνης*. Ἡ δ' ἐκκλησία αὕτη, ἡ πρότερον μὲν μοναστηριακὴ, εἶτα δὲ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κυνηγοῦ*, εἶναι ἄνευ ἀντιρρήσεως ἐκείνη, ἣν ὁ Πατερᾶκης ὀνομάζει *Ἀθιναλός*: '*Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος*'. Τέλος ὁ Τρύφων τὰ τῆς εἰς *Μπαλάτ-καπὶ* μονῆς *Ἰωάννου* τοῦ Προδρόμου χρῆ-

ματὰ ἔδωκεν ἐτέρᾳ μονῇ, τῇ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἃν καὶ περὶ αὐτῆς οὐδεμίαν εἶχεν ἐντολὴν ἐκ μέρους τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Ῥωσίας· αὕτη δὲ ἡ τοῦ ἁγίου Δημητρίου μονὴ ἦτο, κατὰ τὸν Τρύφωνα, ἐγγὺς τοῦ Μπαλὰτ-καπί, καὶ ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω δύνανται νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸν περὶ τὴν Ξυλόπορταν τόπον, ἔνθα σήμερον κεῖται ἡ τοῦ Καναοῦ καὶ κατόπιν Κανάβη ἐνοριακὴ ἐκκλησία ⁽²¹⁾.

Ἐνταῦθα λήγει ἡ ἡμετέρα ἐργασία ἐπὶ τῶν διαφορῶν, αἵτινες προκύπτουσιν ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ καταλόγου τοῦ Πατερᾶκη καὶ τοῦ ἐτέρου παλαιότερου τοῦ Τρύφωνος, καὶ ὡς νομίζομεν ἐπὶ πλεονεξία ἰκανὴ συμφωνία μεταξὺ αὐτῶν· ὑπολείπεται δὲ νὰ εἰπωμεν ὀλίγας τινας λέξεις περὶ τῶν ἐτέρων τῆς Πόλεως ναῶν, τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατερᾶκη. Πρῶτον ὁ ἔνδον τῆς Πύλης Ἀδριανουπόλεως Ἁγ. Γεώργιος εἶναι γνωστὸς τῷ Τρύφωνι· ὡς αὐτῶς ἡ Κυρία τῶν Οὐρανῶν, ἣν ὀνομάζει Κερὰ τοῦ Οὐρανοῦ (ὑ)· λέγει δ' ὅτι ἔκειτο εἰς Ἐδιρὲ-καπί· ὡς αὐτῶς ἡ Μπαλίνου Παναγία. Ὁ Ταξιδάρχης τοῦ παπᾶ Λουκᾶ, ὁ ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατερᾶκη σημειούμενος, εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ παρὰ τῷ Τρύφωνι σεσημειωμένος ἐγγὺς τῆς πύλης Μπαλὰτ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ· ἡ ἐκκλησία αὕτη δύναται πιθανῶς νὰ ταυτισθῇ μὲ τὴν τοῦ Ἀρχιεπιστολήγου, τὴν «εἰς τὴν Ζουρόπετραν», ἣτις εἶχε κατ' ἔτει 1730^φ (Α. Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, σ. 327) ⁽²²⁾. Ἡ ἐν τῇ Ἀχριδιανῇ ἐκκλησία ἁγίου Νικολάου εἶναι γνωστὴ καὶ τῷ Τρύφωνι, λέγοντι ὅτι κεῖται ἐν τῇ ἐνορίᾳ Ὁχρί-μαχαλεδᾶ. Ὡς Ἀχριτανῶν δὲ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου ἡθεωρεῖτο κατὰ τὸν κ. Γεδεὼν ἄχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἡ τῶν Ταξιαρχῶν ἐν Βαλατᾷ ἐκκλησία (Μ. Γ., Ἐκκλησῖαι τῶν Ὁρθόδοξων ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1888, σ. 13). Τὸ Κογλίον (=Μογλίον) τοῦ Πατερᾶκη εἶναι βεβαίως lapsus calami· αὐτὸς ὁ Τρύφων γινώσκει Παναγίαν εἰς Μοῦγλια-μαχαλεδᾶ καὶ ἱερέα αὐτῆς ἕνα τινα Γεώργιον. Ὁ εἰς Ψαροπωλεῖα ναὸς ἁγίου Γεωργίου, ὅστις ἐπὶ Πατερᾶκη δὲν ὑπῆρχεν, ἦτο ἀκμαῖος ἐπὶ Τρύφωνος (1563), ἔχων εἰς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ δύο ἱερεῖς, Ἐρμογένην καὶ Φί-

λιππον· τὸν δὲ τοῦ ναοῦ τόπον ὀνομάζει Μπαλὺκ-Μπαζάρ. Γινώσκει ὡς αὐτῶς τὴν εἰς Κονιοσχάλιον Ἁγ. Κυριακὴν· ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον τῶν ναῶν ἁγ. Νικολάου ⁽²³⁾, Ἑλπίδος ⁽²⁴⁾, Προδρομόν ⁽²⁵⁾ καὶ ὀνομάζει Κοῦμ καπί· γινώσκει καὶ τὸν εἰς Ἀρμένιδες ἅγιον Νικόλαον, λέγων αὐτὸν κείμενον εἰς Κοῦμ καπί Ἀρμένικ ⁽²⁶⁾. Γινώσκει ὡς αὐτῶς τὸν Βλάγκα μαχαλεδᾶ ⁽²⁷⁾ καὶ τὰς αὐτοῦ δύο τοῦ Πατερᾶκη ἐκκλησίας· ἀλλ' ἡ τούτων ἐτέρα τιμᾶται, κατὰ τὸν Τρύφωνα, ἐπ' ὀνόματι Θεοδώρου Στρατηλάτου καὶ Θεοδώρου Τήρωνος ⁽²⁸⁾. Γινώσκει ὡς αὐτῶς τὰς εἰς Ποσμάμια ἐκκλησίας ἁγίων Γεωργίου ⁽²⁹⁾, Νικολάου καὶ Πολυκάρον· σημειοῦται δὲ αὐτοῦ καὶ μίαν Παναγίαν, ἣτις ἀναντιρρήτως εἶναι ἡ ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατερᾶκη Χρυσοληθινή. Τὴν Καραμανίαν ⁽³⁰⁾ ὁ Τρύφων ὀνομάζει Καρμάν-μαχαλεδᾶ· ὁ αὐτοῦ δὲ ναὸς τῶν ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης εἶχεν ἔτει 1593 πέντε ἱερεῖς καὶ τρεῖς διακόνους. Τοὺς εἰς Ἐξ Μάρμαρα τρεῖς ναοὺς γινώσκει ὡς αὐτῶς ὁ Τρύφων ⁽³¹⁾.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἔξω τῆς Πόλεως ναῶν ὁ Τρύφων ἀγνοεῖ παντελῶς τὸν εἰς Τάτα βούλα Ἁγίου Δημητρίου· ἐπομένως δύναται οὗτος νὰ θεωρηθῇ μεταγενέστερος τοῦ 1593^{ου} ἔτους ⁽³²⁾. Γινώσκει ὅμως ὁ Τρύφων τὴν Ἀγίαν Παρασκευὴν «Χὰς-καϊδά» ⁽³³⁾. Τὴν ἐν τῷ Γαλατᾷ ⁽³⁴⁾ Χρυσοπηγὴν ὁ Τρύφων ὀνομάζει ἀπλῶς Εὐαγγελισμόν, τιθέμενος αὐτὴν πρώτην· δευτέραν ἐκεῖ ἐκκλησίαν ὀνομάζει τὴν τοῦ ἁγ. Γεωργίου· τρίτην τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἣτις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἀπλοῦν «Χριστὸν» τοῦ καταλόγου τοῦ Πατερᾶκη· τετάρτην τὴν τοῦ ἁγ. Νικολάου· πέμπτην τὴν τῆς Ἀποτομῆς τῆς Τιμίας Κεφαλῆς Ἰωάννου Προδρομοῦ· ἕκτην τὴν Ἐκκοσιελέτσα (=Καστελιώτισσαν), ἀνατεθειμένην τῇ Γεννήσει τῆς Θεοτόκου· ἑβδόμην τὴν τῆς Μεταμορφώσεως, ἣτις ἀναμφιβόλως ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Πατερᾶκη Χριστὸν τὸν Κρεμαστὸν· ὀγδόην τὴν τοῦ ἁγ. Δημητρίου· ἐνάτην τὴν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, οὗσαν ἄγνωστον τῷ Πατερᾶκη καὶ ἐπομένως καταστραφεῖσαν μετὰ τὸ 1593^{ον} ἔτος· δεκάτην τὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἣτις φαίνεται ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν ἀπλὴν τοῦ Πατερᾶκη Παναγίαν·

ἀλλ' ἡ τοῦ Πατερᾶκη *Ελεούσα Παναγία εἶναι παντελῶς ἄγνωστος τῷ Τρύφωνι· ἐπομένως δύναται αὕτη νὰ θεωρηθῇ μεταγενεστέρα τοῦ 1593^{ου} ἔτους.

Περὶ τῶν ἐν τοῖς χωρίοις ναῶν, οὓς ἀπαριθμεῖ ὁ Πατερᾶκης, οὐδὲ λέγει ὁ Τρύφων, ἐπειδὴ δὲν εἶχε περὶ αὐτῶν ὠρισμένην τινὰ ἐντολὴν τοῦ κυρίου του. Ἔδωκεν ὁμοῦς ἐλέη χρηματικὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς εἰς τὴν μονὴν Παναγίας τὴν ἐν τῷ Μαυρομόλῳ ⁽³⁵⁾, ἀπέχουσιν τῆς Πόλεως 15 τουρκικὰ μίλια· εἰς τὴν μονὴν Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τὴν ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ· ὡσαύτως εἰς τὴν αὐτοῦ μονὴν τῆς Ζωοχικῆς Τριάδος· ἦτο ἐντεταλμένος νὰ δώσῃ καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ μονὴν ἁγίου Νικολάου, κατὰ τὸν εἰς χεῖράς του δουκικὸν καταλόγον· ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη ἀνεκαλύφθη μὴ οὕσα μονή, ἀλλ' ἀπλῶς κοινὴ τοῦ χωρίου τῆς Χάλκης ἐκκλησία, τινὰ τῶν διὰ τὴν μονὴν ἁγίου Νικολάου ὠρισμένων νομισμάτων ἔδωκεν εἰς τὴν ἐκεῖ μονὴν Γεωργίου τοῦ Θαυματουργοῦ, ἃν καὶ δὲν ἦτο αὕτη ἐγγεγραμμένη ἐν τῷ δουκικῷ καταστίγῳ του· ἔδωκεν ὁμοῦς ἐξ ἐκείνων καὶ εἰς τὸν ἱερέα Νικόλαον τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου τρεῖς χρυσοῦς· ἔδωκεν ὡσαύτως εἰς τὴν Νέαν Μονὴν τῆς Χίου, κατὰ θέλησιν τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου, τρεῖς χρυσοῦς, ἐγχειρίσας αὐτοὺς τῷ ἡγουμένῳ Μαυσιῇ· εἶπε δὲ τῷ Τρύφωνι ὁ Ἱερεμίας, ὅτι ἡ μονὴ ἦτο κτίσμα τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου καὶ ὅτι ἀριθμεῖ 180 πατέρας ἐξ ἐλεημοσύνης καὶ ἐργοχειρῶν πορίζομένους τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ μεγαλύνωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ καταλόγου τοῦ Τρύφωνος ἢ τοῦ Πατερᾶκη· συμπέρασμα ὁμοῦς τοῦ ὅλου λόγου ἡμῶν εἶναι ὅτι ἀνευ ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς χρυσομένης ὕλης εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν, περιττὸν καὶ παντελῶς ἄσκοπον εἶναι νὰ γράρῃ τις περὶ αὐτῶν ἀξιωματικῷ τῷ τρόπῳ καὶ μὲ παντελῶς ἀβασίμους εἰκασίας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Κ^{ΟΥ} Ε. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

ἀναφερόμεναι εἰς τοὺς ἐν παρενθέσει ἀριθμοὺς τοῦ κειμένου
τοῦ κ. Α. Π. Κεραμέως.

(1) Δις ἐπεσκέφθη οὗτος τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τοὺς Ἁγίους Τόπους· τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1583φ ἀκολουθήσας μετὰ Γεωργίου, τοῦ ἐπικαλουμένου Γράικου, τὸν Ἰβάν Ματθαίου Μισενί, πεμφθέντα ὑπὸ τοῦ Γασάρου Ἰβάν Βασιλείβιτς (1533—1584) εἰς διανομὴν ἐλεῶν ταῖς ἀνά τὴν Ἀνατολὴν ἱεραῖς ἐκκλησίαις καὶ μοναῖς ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Τσάρεβιτς Ἰβάν Ἰβάνοβιτς· τὸ δεύτερον, ἐν ἔτει 1593φ, σὺν τῷ Μιχαήλ Ἀγάρεβιτς, ἐντολῇ τοῦ Τσάρου Θεοδώρου Ἰβάνοβιτς (1584—1598) εἰς διανομὴν χρηματικῆς βοήθειας τοῖς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Πατριαρχείοις, ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησίαις Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ταῖς ἐν τῷ Ἀθῶ ἱεραῖς μοναῖς, ἀνερχομένης εἰς 5564 χρυσῶν νομισμάτων, ἐπὶ τῇ βάσει καταλόγου, συνταχθέντος βεβαίως κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1583φ γενομένην διανομήν. Ἡ διμελής αὕτη πρεσβεία διέμεινε ἐν Κωνσταντινουπόλει τέσσαρας μῆνας, ἀπὸ τοῦ Μαΐου ἕως τοῦ Σεπτεμβρίου διανειμασα 1760 χρυσὰ νομίσματα. Ἐκ τούτων ἐπεται ὅτι ὁ τοῦ Καραμπίνικοφ κατάλογος περιελάμβανε μᾶλλον τὰς ἐν ἔτει 1583φ ὑφισταμένας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας. [Τοῦ Ὀδοιπορικοῦ τούτου σφύζονται ὑπερδιακόσιοι χειρόγραφοι κώδικες καὶ ἀριθμοῦνται τεσσαράκοντα ἐκδόσεις. Ἐκ τῶν «Προλεγομένων», ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ὁρθοδόξου Παλαιστινῆς Ἐταιρείας, ὑπὸ Χριστοῦ Λοπάρεφ].

(2) Τούτου ἔχομεν ὑπ' ὄψει τὴν ἐν Λονδίῳ ἀγγλιστὶ ἐκδοσιν τοῦ ἔτους 1680 ὑπὸ τὸν τίτλον: An account of the Greek Church as to its doctrine and rites of Worship κτλ. Ὁ συγγραφεὺς διέτριψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ 1669ον ἔτος· παρὰ τοῦ παπᾶ Ἱερεμίου Γερμανοῦ (σελ. 46) πληροφορηθεὶς παρατίθῃ κατάλογον εἴκοσι καὶ ἑξ ἱερῶν ἐκκλησιῶν ἐν τῇ κυρίως Κωνσταντινουπόλει καὶ ἑξ ἐν Γαλατῇ ὑπαρχουσῶν· τοῦ καταλόγου τούτου τὴν παράθεσιν χρήσιμον ἐθεωρήσαμεν, διότι ἐφεξῆς θέλομεν προστρέξει εἰς αὐτόν, διατηροῦντες ὅσα αὐτὸς ἔχει ἐλληνιστὶ ἐπώνυμα.

Ἐκκλησίαι ἐν Κωνσταντινουπόλει:

1. Ἡ πατριαρχικὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου.
2. Τοῦ ἁγίου Νικολάου, οὐ μακρὰν τῆς ἁγίας Σοφίας.
3. Τοῦ ἁγίου Γεωργίου.
4. Τῆς Παναγίας Χρυσολειψεινῆς (γρ. Χρυσοληθινῆς).
5. Τοῦ ἁγίου Νικολάου.
6. Τοῦ ἁγίου Κάρπου.

Αἱ τέσσαρες (ἀρ. 3—6) αὐταὶ ἐκκλησίαι εἰσὶν εἰς τὰς πρὸς τὴν Προποντίδα ὁδοὺς, οὗ μακρὰν τῆς πύλης *Ψαμάθια*.

7. Τοῦ ἁγίου *Κωνσταντίνου*, ἐν τῇ Καραμανίᾳ ὁδῷ, πλησιέστατα τῶν Ἑπτὰ Πύργων.

8. Τῆς *Παναγίας*, ἐν τῇ ὁδῷ Μπελγράτ.

9. Τῆς *Παναγίας*, ἐν τῇ Νέᾳ ὁδῷ (New-Street).

10. Τῆς *Παναγίας*, ἄλλη ἐκκλησία πλησίον τοῦ Τοπκαπῆ.

11. Τοῦ ἁγίου *Δημητρίου*, ἐν τῇ ὁδῷ τῇ καλουμένῃ «*Σαρμασίκιον*».

12. Τοῦ ἁγίου *Γεωργίου*, παρὰ τὴν πύλην Ἀδριανουπόλεως.

13. Τῆς «*Παναγίας τῆς κυρίας τοῦ οὐρανοῦ*», εἰς τὴν αὐτὴν ὁδόν (:).

14. Τοῦ ἁγίου *Δημητρίου*, παρὰ τὴν Ξυλόπορταν (Wood-gate).

15. Τῆς *Παναγίας*, παρὰ τὸ Ἐγκρικατὶ (Crooked-gate).

16. Τῆς *Παναγίας*, εἰς Ἀραμπάτζ μεϊδάν, ἥτοι Ἀραβικὴν ἀγορὰν (Arabian Market-place).

17. Τῆς *Παναγίας*, πλησίον τοῦ Μπαλίνι (Balini).

18. Τοῦ ἁγίου *Νικολάου*, τῶν «*Ἀχριδιανῶν*».

19. *Μετόχιον τοῦ ἁγίου Τάφου*.

20. Τῆς «*Παναγίας τοῦ Μαγουλίου*».

21. Τοῦ «*ἁγίου Γεωργίου Ποτηρᾶς*».

22. Τοῦ ἁγίου *Νικήτα*, παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας.

23. Τῆς *Παναγίας*, παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας.

24. Τῆς *Παναγίας*, πλησίον τῆς Πατριαρχικῆς ἐκκλησίας, καλουμένης πρὸς διάκρισιν «*ἡ μικρά*».

25. Τοῦ ἁγίου *Γεωργίου*, πλησίον τοῦ Φενέρ καπῆ (Lantern-gate).

26. Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἀνήκουσα τῷ πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας. «*Μετόχιον τῆς Ἀλεξανδρείας*».

Ὑπῆρχον ἐπὶ περὶ τοῦ ἐκκλησίου χριστιανικαὶ καεῖσαι μέχρις ἐδάφους κατὰ τὴν πρὸ δεκαπέντε περὶ τοῦ ἡ δεκαεξ ἑτῶν ἐκραγεῖσαν πυρκαϊάν, πλησίον τοῦ *Κοντοκαλίου* εἰς τὸ Κουμκατὶ (Sand-gate)· ἐνίων ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάγκησιν ἐπεχειρήσαν, ἐπιτυχόντες ἄδειαν τοῦ Καίμακάμου, τοῦ διοικητοῦ δηλαδὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλὰ διετάχθη ἀναστολή, ἀντιταχθέντων τινῶν ἱμαμῶν καὶ ἄλλων ὁμοφύλων αὐτοῖς.

Ἐν Γαλατῇ ἔχουσιν ἐπίσης ἕξ ἐκκλησίας.

1. «*Τῆς Παναγίας Καφατιανῆς*».

2. «*Τοῦ Χριστοῦ Κρεμαστοῦ*».

3. Τοῦ ἁγίου *Δημητρίου*, πλησίον τοῦ Τοπχανᾶ, ὅπου οἱ Τοῦρκοι χύνουσι τὰ κανόνια αὐτῶν.

4. Τοῦ ἁγίου *Νικολάου*.

5. Τοῦ «*Χριστοῦ εἰς πιστανίαν*» (γρ. Μποστάνια).

6. Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Ἐχουσι μικράν τινα ἐκκλησίαν ἐν τῷ *Βαγνο*, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιτρέπεται ἐνίοτε ἡ εἴσοδος εἰς ἑλληνα ἱερέα καὶ ἡ λειτουργία, οὓς κοινωνεῖ, ὥς

ὅτε ἡ *Armata* τῶν γαλιωτῶν (ὁ στόλος) ἐπιστρέφει ἐκ τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιεπαρχοῦς ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς ὁμοίας χειμερινῆς ἐκδρομῆς.

Παραλείπομεν τὰς ἐν ταῖς παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἢ ἐκατέραν πλευρὰν τοῦ Βοσπόρου κωμοπόλεσι καὶ χωρίοις ὑπαρχούσας ἐκκλησίας [σελ. 53—56]. Ταῦτά εἰσι τὰ ὑπὸ τοῦ *Σμῖθ* γραφόμενα· ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦ 127 καταλόγου τοῦ *Δουκαγγίου*, καταρτισθέντος τῷ 1680ῷ ἔτει περὶ τοῦ, γενήσεται συχνὴ μνεία παρατιθέμεθα καὶ τοῦτον:

I Ἐκκλησία ἁγίου *Γεωργίου*, εἰς τὸ διπλοφάναρο, ἔδρα πατριαρχική.

II » » » ad Turrim

III » » » Hierosolymitani.

IV » *Θεοτόκου* in Saraio Walachie.

V » » in Platea Mouclio.

VI » » ad supradictæ latus [δηλαδὴ τὸ Μουχλίον].

VII Ἐκκλησία ἁγίου *Γεωργίου* in Plateo d'Oignon [;]

VIII » *Θεοτόκου* du Baigle [quam Bailii vocant, [ὡς ἐφεξῆς λέγει].

IX Ἐκκλησία ἁγίου *Νικολάου* ad Portam Lignariam.

X » » *Δημητρίου* Agiorassari.

XI » *Θεοτόκου* Egri Porta.

XII » » ad Portam Hadrianopolitanam.

XIII » ἁγίου *Γεωργίου* versus Castellum Septem Turrium.

XIV Ἐκκλησία ἁγίου *Κωνσταντίνου* de Caramanio.

XV » » *Κάρπου* Psomathia.

XVI » *Θεοτόκου* ad sex Marmara.

XVII » » Coubule.

XVIII » » Saraii Bogdanie.

Ἐν δὲ τῷ Γαλατῇ:

I *Christos* Cremasmenos.

II *Deiparæ Cafatiani*.

III *S. Nicolai* ad portam Χηρέζι κατισί.

IV *S. Dimitrii*.

V *Christos* στὰ μποστάνια.

VI *S. Joannis* combusti καμένος.

VII *S. Dimitrii* ad Cassumbascia.

[Ducangius; CP. Chr βιβλ. III, σελ. 162, ER].

Τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας «*Ἀραγπατζῆ*» ἀναφέρει τὸ ὑπὸ *Μ. Γεδεών* δημοσιευθὲν α' σημείωμα τοῦ 1648, μεταξὺ τῶν μνημῶν τῶν ἐνοριῶν Ἐγκρικατὶ καὶ πύλης Ἀδριανουπόλεως· ὁ *Σμῖθ* τῷ 1669 arabage μεϊτάν, κακῶς μεθερμηνεύων Arabian market-place — Ἀραβικὴ ἀγορὰ = τσαρσί, μνημονεύει μετὰ τὴν τοῦ Ἐγκρικατὶ ἐκκλησίαν· ἡ τοῦ ἐμβατοικίου σημείωσις τῷ 1740 Παναγίαν τοῦ «*Ἀραμπατζι-μεϊντανίου*» [*Μ. Γεδεών*· Ἐκκλ. τῶν ὁρθ. ἐν Κ/πόλει, 1888 σελ. 19]· τὸ δὲ σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Κ/πόλεως Σαμουήλ, ἐν ἔτει 1764, καταλέγον τὰς ἐνορίας, τὰς συγκροτησάσας «*φροντιστήρια*

καὶ σχολεῖα τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων» συγκαταριθμεῖ καὶ τὴν «Παναγιάν τοῦ Ἀραμπατζῆ-μεϊδανίου» τρίτην μετὰ τῶν «εἰς τὸ Ἑδιρνεκαπῆ» ἔξ ἐνοριῶν, ἦτοι 1) Παναγίας τοῦ Ἑγρικαπῆ 2) [Παναγίας] τοῦ Χαντζερλῆ 3) [Παναγίας] τοῦ Ἀραμπατζῆ-μεϊδανίου 4) τοῦ ἁγίου Γεωργίου [τοῦ Ἑδιρνεκαπῆ] 5) τοῦ ἁγίου Δημητρίου εἰς Σαρμασίκι καὶ 6) τῆς Κυρίας τῶν οὐρανῶν κατὰ τὸ Σαλματομβροῦκι (αὐτόθι, σελ. 34). Ἐν τῷ μετὰ χεῖρας ἔργῳ αὐτοῦ ὁ Μ. Γεδεὼν ἐν τούτοις λίαν συγκεχυμένως ἱστορεῖ τὰ περὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης· ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀποτεφρώσεως τῶν συνοικιῶν Κοντοσκαλίου, Βλάχας καὶ Ὑψωμαθειῶν κατὰ τὴν πυρκαϊάν τῆς 10 ἢ 11 Αὐγούστου τοῦ 1782 ἔτους καὶ παρτηρῶν ὅτι τὸ σημεῖωμα τοῦ *Πασχάλη*, δημοσιευθὲν ἐν σελ. 312—313 τῆς «Ζωοδόχου Πηγῆς» τοῦ ἱερέως *Εὐγενίου*, λέγει καεῖσαν τότε καὶ Ἐκκλησίαν «Ἀρχιστρατήγων... ἐνῷ τοιαύτην ἐκκλησίαν ἀγνοοῦμεν ὑπάρξασάν ποτε κατὰ τὰ μέρη ταῦτα» [τὰ προειρημένα, δηλαδὴ τὸ Κοντοσκάλιον, τὴν Βλάχαν καὶ τὰ Ὑψωμαθεῖα], ἐπάγεται καὶ τὰ ἑξῆς: «μόνον ἓνα ναὸν πρὸς τὸ μέρος τοῦτο γινώσκω, θανόντα κατὰ τὸν ΙΗ αἰῶνα, καὶ μάλιστα μετὰ τὰ μέσα αὐτοῦ, τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου τοῦ Ἀραμπατζῆ-μεϊδανίου καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ περὶ σχολειῶν... σιγίλλῳ τοῦ πατριάρχου Σαμουήλ... ἀναφέρονται ἔξ ἐκκλησιᾶ περὶ τοῦ Ἑδιρνεκάσι, σαφὲς δὲ γνωρίζονται ναοὶ [ὀνομάζει μόνον τοὺς πέντε ἐκ τῶν ἑξῆς]... ὑπῆρχεν ἄρα παρ' αὐταῖς καὶ ναὸς τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν τοποθεσίαν Ἀραμπατζῆ-μεϊδανίου» [σελ. 32-33]· ἀλλὰ τὸ σιγίλλιον ῥητῶς ἀναφέρει τὴν ἐν λόγῳ ἐκκλησίαν τρίτην εἰς τὴν σειράν, καὶ ὠρισμένως τάσσει αὐτὴν εἰς τὰς περὶ τὴν πύλην Ἀδριανουπόλεως πυκνάς τῶν ἡμετέρων συνοικίας, ἐν ᾧ ὁ Μ. Γεδεὼν πρὸς τὰ πυρποληθέντα τῷ 1782 μέρη Κοντοσκαλίου, Βλάχας καὶ Ὑψωμαθειῶν γινώσκει αὐτήν, καὶ ἄφ' ἑτέρου «πιστεύει ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν πύλην Ἀδριανουπόλεως, ἣν ὁ πολὺς Δουκάγιος ἀναφέρει κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος» [σελ. 34]. Ἐν ᾧ δὲ οὕτω ῥητῶς ἀναφέρεται ἡ τοῦ Ἀραμπατζῆ-μεϊδανίου ἐκκλησία ἐν τῷ σιγίλλῳ τοῦ 1764, ὁ Μ. Γεδεὼν [σελ. 35] προστίθισιν αὐτὴν εἰς τὰς πυρποληθείσας τῷ 1730, ὅπερ ἀνακριβές, διότι ὑπῆρχε καὶ τῷ 1816, ἀναφερομένη εἰς τὴν τότε συνταχθεῖσαν διαθήκην τοῦ Σεργίου Μακραιῦ, κληροδοτούντος αὐτῇ 50 γρόσια [Σάβας· Μεσ. Βιβλ., τ. Γ', σελ. 9η]. Καὶ τὴν μὲν παρὰ Δουκαγίῳ XII θεωροῦμεν οὖσαν τὴν παρὰ Καραμπενίκου, ἀριθ. 18, «Κυρίαν τοῦ οὐρανοῦ, Ἑδιρνεκαπῆ», τὴν παρὰ Πατερᾶκη, ἀριθ. 3, «Κυρίαν τῶν οὐρανῶν», τὴν ἐν τῷ α' σημειώματι «Κυρίαν Σαλμάζωλον» [σελ. 21] καὶ τὴν παρὰ Σμῖθ «Παναγιάν τῆς Κυρίας τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ὁδόν» [πύλης Ἀδριανουπόλεως, ἀριθ. 13]· ἐκείνην δὲ, τὴν τοῦ Ἀραμπατζῆ-μεϊδανίου, θεωροῦμεν μᾶλλον τὴν παρὰ Δουκαγίῳ ὑπὸ στ. VI τασομένην εἰς τὴν ὑπὸ στ. V ὀνομαζομένην θέσιν, τὸ *Μοχλίον*, συνφθὰ καὶ ταῖς ἀνωτέρω παρατεθειμέναις μνείαις. Ὅθεν πρόδηλος ἡ ἐνταῦθα κρατήσασα σύγχυσις· ἡ δὲ ἐν τῷ σημειώματι τοῦ *Πασχάλη* ἀναφερομένη ἐκκλησία ὡς καεῖσα τῷ 1782, τῇ 10ῃ Αὐγούστου, τῶν Ἀρχιστρατήγων, μῶπως εἶναι ἡ παρ' Ὑψο-

λάνη [σελ. 628] ἀπαντῶσα ἐκκλησία τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἡ καεῖσα δέκα ὀκτὼ ἡμέρας πρότερον σὺν τῷ *μαχαλῆ* Κεσμεναγῆ, κατὰ τὴν πυρκαϊάν τῆς 23ης Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἣτις ἐκραγεῖσα «ἔσθθεν τοῦ Βαλατὰ καὶ 128 ἀναβαίνοντες κατέκαυσεν ἕως εἰς τὸ Καραγιουμουρῶν καὶ Γενί πατζέ», καὶ ἐσύγχυσεν ὁ *Πασχάλης* τὰς πυρκαϊὰς καὶ τὰς θέσεις· ἡ μὴπως τὸ ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας, τῆς τῶν Ἑξ Μαρμάρων, ὑπάρχον τῷ 1786 παρεκκλήσιον τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαῆλ [*Chevalier*; voyage de la Propontide et du Pont-Euxin. Paris, 1800, σελ. 263], ὑπῆρχε καὶ πρότερον ἐν τῇ ἐπίσης τῷ 1782 καεῖσῃ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, καὶ τοῦτο ὡς ἰδιαίτεράν ἐκκλησίαν ἐμνημόνευσεν ὁ *Πασχάλης*; Τοῦτο νομίζομεν μᾶλλον βέβαιον.

(*) Ἀγνωστος ἡμῖν ἀλλαχόθεν, πρὸς δὲ καὶ ἀκατάληπτος, ἡ τοιαύτη ἐπωνυμία τοῦ Βοσπόρου· φρονοῦμεν ὅτι ἐσφαλμένως ἐτέθη ἡ λέξις, εἴτε ἀντὶ *Μπογαζίου*, ὡς παρὰ τῷ ἡμετέρῳ λαῷ τουρκιστὶ καλεῖται ὁ Βόσπορος = τὰ *μπογόζια*, εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν, εἴτε, ὅπερ καὶ βεβαιώτερον, ἀντὶ *χωρίων*, ὡς κατωτέρω ἐν τῷ καταλόγῳ, πρὸ τοῦ ἀριθμοῦ 38, φέρεται «*Ἀρχὴ τῶν χωρίων*».

(*) Χάριν τῶν φιλιστόρων καὶ τῶν μεθ' ἡμᾶς εἰδικώτερον ἐγγραφόντων εἰς ἀκριβεστεράς ἐρεῦνας περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινῷ ἱερῶν ἐκκλησιῶν χρήσιμον ὡς αὐτῶς κρίνομεν καὶ τὴν παράθεσιν τοῦ καταλόγου τοῦ *Τρύφωνος Καραμπενίκου*, ὅστις διακρίνει μονὰς καὶ ἐκκλησίας· τὰς παρ' αὐτῷ δ' ἐπωνυμίας λαμβάνομεν ἀπαρallάκτως, καὶ χάριν εὐκολίας σημειοῦμεν αὐξοντα ἀριθμὸν.

[Σελ. 85]. 1. *Μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου*. Ταύτην ἔδωκαν νῦν τῷ πατριάρχῃ ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου. Ὁ κατάλογος τῆς διανομῆς τοῦ αυτοκρατορικοῦ ἐλέους ὥριζεν εἰς 30 μοναχὰς 60 χρυσὰ νομίσματα· ἐδόθησαν λοιπὸν δι' αὐτὴν τὴν μονήν, τῇ μὲν ἡγουμένην Κασσιανῇ καὶ τῷ ἱερεὶ Ἰωάννῃ ἀνά τρεῖς χρ. ν., ταῖς δὲ 28 μοναχαῖς, ἀνά δύο ἐκάστη, 56 χρ. ν., καὶ διὰ τὸ ἅγιασμα τὸ ὑπὸ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην 1 χρ. ν. Ἐτι δὲ τοῖς φυλάττουσι τὴν μονὴν Γενιτσάροις, ἀνά ἡμισυ τάλληρον, 5 φλωρία (ἀλτίν) καὶ 5 δένεγ ἐν συνόλῳ ἐδόθησαν 65 χρ. ν., 5 φλωρία καὶ 5 δένεγ.

2. *Μονὴ τοῦ Προδρόμου*. Ἦτο πλησίον τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου· νῦν δὲ μετηνέχθησαν οἱ ἐν αὐτῇ μοναχοὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν Δημητρίου τοῦ Θεσσαλονικέως, διότι προηγουμένως κατέλαβον οἱ Τοῦρκοι τὴν μονήν. Ὁ κατάλογος τῆς διανομῆς τοῦ αὐτ. ἐλέους ὥριζεν εἰς 30 μοναχὰς 60 χρ. ν. [σελ. 86]. Καὶ ἐδόθησαν εἰς τὴν Εὐγενίαν ἡγουμένην τῆς ταύτης τῆς μονῆς δι' ἑλαιὸν τῆς ἐκκλησίας δύο χρ. ν. καὶ τῇ αὐτῇ ἡγουμένισσῃ καὶ τῷ ἱερεὶ Νικολῇ (;) αὐτ. ἔλεος ἀνά τρεῖς χρ. ν. καὶ 26 μοναχαῖς 52 χρ. ν., ἀνά 2 ἐκάστη· ἐν συνόλῳ ἐδόθησαν 60 χρ. ν.

3. *Μονὴ τοῦ Προδρόμου*. Ἐγγίστα τῆς Πύλης Μπαλατᾶ· κατὰ τὸν κατάλογον τῆς διανομῆς ἔπρεπε νὰ δοθῶσιν εἰς 20 μοναχὰς 40 χρ. ν. Ἀλλὰ νῦν ἐνταῦθα μονὴ οὐκ ἔστι, τῆς ἐκκλησίας ἐνοριακῆς γενομένης· διὰ τοῦτο ἀντ' αὐτῆς ἐδόθη αὐτ. ἔλεος τῇ *μορῇ* τοῦ *Δημητρίου* τοῦ Θεσσαλονικέως,

τῇ ἔγγιστα ἐκείνου καὶ τῆς πύλης Μπαλατᾶ, καίτοι μὴ ἐγγεγραμμένη ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς διανομῆς. Ἐδόθησαν λοιπὸν τῇ ἡγουμένισσῃ Εἰρήνῃ δι' ἔλαιον μὲν 1 χρ. ν., δι' αὐτ. ἔλεος δὲ 3 χρ. ν., καὶ τῷ παπᾷ-Γεωργίῳ, καὶ τῷ διακόνῳ Μανουὴλ 3 χρ. ν., καὶ 20 μοναχαῖς 40 χρ. ν., ἐν συνόλῳ 47 χρ. ν.

4. *Μονὴ ἁγίου Γεωργίου.* Εἰς τοὺς ἀδελφούς τῆς μονῆς τοῦ μάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Γεωργίου, τῆς ἔγγιστα τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου, ὠρίζεν ὁ κατάλογος τῆς διανομῆς νὰ δοθῶσιν 20 χρ. ν., ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ οὐκ ἔστι νῦν μονή, τῆς ἐκκλησίας γενομένης ἐνοριακῆς· ἀντ' αὐτῆς ἐδόθη τὸ αὐτ. ἔλεος εἰς τὴν ἐν ἡ ἐκάρῃ ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας *μονὴν τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου*, τὴν ἐν τῇ Μαύρῃ θαλάσῃ, ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως 170 μίλια Κωνσταντινουπολιτικὰ ἀπέχουσιν, παρὰ τὴν πόλιν Σφζόπολιν· ὅθεν ἐδόθησαν τῷ ἡγουμένῳ Ματθαίῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τῆς μονῆς ταύτης, ἀριθμοῦς 130 μοναχοῦς· καθὰ λέγει ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας.

5. *Μονὴ τῆς Παναγίας·* καὶ

6. *Μονὴ τοῦ θαυματουργοῦ Νικολάου.* Αὗται κεῖνται εἰς τὸν λεγόμενον Μαυρομόλον, ἀπέχοντα τῆς Κωνσταντινουπόλεως 15 τουρκικὰ μίλια· ἐδόθησαν κατὰ τὸν κατάλογον τῆς διανομῆς τοῦ αὐτ. ἔλεους 60 χρ. ν., καὶ προσέτι τῷ ἡγουμένῳ τῆς μονῆς τῆς Παναγίας Ἰωάσαφ καὶ τῷ τῆς μονῆς τοῦ Νικολάου Γερβασίῳ, ἀνὰ 3 χρ. ν., καὶ ἐπτά μοναχοῖς ἀμφοτέρων τῶν μονῶν, [σελ. 87] ἀνὰ 2 ἐκάστῳ, 14 χρ. ν. ἐν συνόλῳ 20 χρ. ν.

7. *Μονὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.* Ἐν τῇ Ἀσπρῇ θαλάσῃ, ἐν τῇ νήσῳ τῆς Χαλκηδόνος, ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἴκοσι βέρστια· ἐδόθησαν κατὰ τὸν κατάλογον τῷ ἡγουμένῳ Φιλοθέῳ καὶ 20 μοναχοῖς 40 χρ. ν.

8. *Μονὴ Νικολάου θαυματουργοῦ.* Ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ τῆς Χαλκηδόνος· κατὰ τὸν κατάλογον τῆς διανομῆς ἐδόθησαν εἰς αὐτὴν 40 χρ. ν. καὶ αὕτη ἡ ἐν τῷ χωρίῳ Χαλκηδόνος ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ θαυματουργοῦ ἐνοριακὴ ἐγένετο, ὅχι ὁμῶς καὶ ἡ μονή· ἀντ' αὐτῆς τῆς μονῆς τοῦ Νικολάου ἐδόθησαν ἐκ τοῦ αὐτ. ἔλεους τῷ τῆς αὐτόθι, ἐν Χαλκηδόνι, *μονῆς Γεωργίου τοῦ θαυματουργοῦ*, μὴ ἐγγεγραμμένης ἐν τῷ καταλόγῳ, ἡγουμένῳ Ἀρσενίῳ 3 καὶ τοῖς μοναχοῖς 14 χρ. ν., τῷ δὲ τῆς ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν μονῶν ἐγγεγραμμένης ἐκκλησίας τοῦ Νικολάου τοῦ θαυματουργοῦ παπᾷ Νικολάῳ 3 χρ. ν., ἐν συνόλῳ τῇ τε μονῇ τοῦ Γεωργίου καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Νικολάου 20 χρ. ν.

[9. *Μονὴ τῆς Θεοτόκου ἐν Χίῳ.* Κατ' ἐντολὴν τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τῷ ἡγουμένῳ τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ, τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπεχούσῃ 600 τουρκικὰ μίλια, ἐν τῇ Ἀσπρῇ θαλάσῃ, μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Νέας μονῆς, Μουσεῖ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς 3 χρ. ν. Εἶπε δ' ὁ πατριάρχης ὅτι τὴν μονὴν ταύτην ἡγειρεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος καὶ ὅτι εἰσὶν ἐν αὐτῇ νῦν 180 μοναχοὶ ἐκ τῶν ἰδίων κόπων καὶ τῶν ἐλεημοσυνῶν συντηρούμενοι].

129 [Σελ. 91]. Ἐδόθη αὐτ. ἔλεος εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους τῶν ἐπομένων ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ δι' ἔλαιον κανδηλῶν :

1. Ἁγίου Γεωργίου, *Φενὲρ καπισῆ*, τῷ παπᾷ Γεωργίῳ.
2. Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἔγγιστα τῆς πύλης Μπαλατᾶ, τῷ παπᾷ Συμεῶνι.
3. Ἁγίου Νικολάου, Ἀχρὶ (Ὁχρὶ) μαχαλετᾶ, τῷ ἱερομονάχῳ Σεραφεῖμ καὶ τῷ διακόνῳ.
4. Ἁγίου Γεωργίου, Ἐτρινὲ καπῆ, τῷ παπᾷ Ἰωάννῃ.
5. Ἁγίου Δημητρίου, Ἀχκερμὲν μαχαλετᾶ, τῷ παπᾷ Παρασκευᾷ.
6. Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ποτηρᾶ, ἔγγιστα τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου, τῷ παπᾷ Δημητρίῳ.
7. Ὑπεραγίας Θεοτόκου, Μουγλιὰ μαχαλετᾶ, τῷ παπᾷ Γεωργίῳ.
8. Ἁγίου Γεωργίου, Διπλοφαναρᾶ μαχαλᾶ, τῷ παπᾷ Γερμανῷ καὶ τῷ διακόνῳ.
9. Ἁγίου Γεωργίου, Ἐξη-μάρμαρα, τῷ παπᾷ Μιχαήλ.
10. Μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ σου, Ἐξη-μάρμαρα, τῷ παπᾷ Κωνσταντίνῳ.
11. Ἁγίου Γεωργίου, Ἐξη-μάρμαρα, Ἀστροκαστρινά, τῷ ἱερομονάχῳ Παρθενίῳ.
12. Ἰωάννου Προδρόμου, Μπαλάτ καπῆ, τῷ παπᾷ Μητροφάνει καὶ 2 ἀδελφοῖς.
13. Ἁγίου Γεωργίου Φυτίλῃ, τῷ παπᾷ Ἰωάννῃ.
14. Θεοτόκου, Ψαμάτια μαχαλᾶ, τῷ παπᾷ Ἀρσενίῳ καὶ ἀδελφοῖς, δυσὶν ἱερεῦσι καὶ τῷ διακόνῳ.
15. Ἁγίου Νικολάου, Κουμ-καπῆ, τῷ παπᾷ Ἰωάννῃ.
16. [σελ. 92]. Ἁγίου Πολυκάρπου, Ψαμάτια, τῷ παπᾷ Γεωργίῳ καὶ τῷ διακόνῳ.
17. Θεοτόκου, Γοργοπικός κοινῶς, Ἐξη-μάρμαρα, τῷ παπᾷ Κωνσταντίνῳ.
18. Θεοτόκου, Κυρία τοῦ οὐρανοῦ, Ἐτρινὲ καπῆ, τῷ παπᾷ Ἀλεξάνδρῳ.
19. Θεοτόκου, Τουμπαλίον, τῷ παπᾷ Λαζάρῳ.
20. Θεοτόκου, Παλάτια, τῷ παπᾷ Θεοφάνει.
21. Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἔγγιστα Ἐγρικαπῆ, τῷ παπᾷ Πέτρῳ.
22. Θεοδώρου Στρατηλάτου καὶ Τήρωνος, Βλάχκα μαχαλετᾶ, τῷ παπᾷ Ἀνδρέῳ.
23. Θεοτόκου, Βλάχκα μαχαλετᾶ, τῷ παπᾷ Θωμᾷ καὶ τῷ παπᾷ Διονυσίῳ.
24. Ἁγίου Νικολάου, ἀρμένικα, τῷ παπᾷ Ἀνδρονίκῳ καὶ τῷ παπᾷ Νικοδήμῳ.
25. Ἰωάννου Προδρόμου, Κουμκαπῆ, τῷ παπᾷ Γεωργίῳ.
26. Θεοτόκου, Ἐλπίδα, Κουμκαπῆ, τῷ παπᾷ Μανουήλῳ καὶ τῷ διακόνῳ.
27. Ἁγίου Γεωργίου, Ψαμάτια καπῆ, τῷ παπᾷ Θεοδώρῳ.
28. Ἀγιομάρτυρος Κυριακῆς, τῷ παπᾷ Σταύρῳ καὶ τῷ διακόνῳ.
29. Ἁγίου Γεωργίου, Μπαλοῦκ παζάρ, τῷ παπᾷ Ἐρμογένει καὶ τῷ παπᾷ Φιλίππῳ.
30. Ἁγίου Γεωργίου, Τοπκαπῆ, τῷ παπᾷ Μιχαήλ.
31. Ἁγίου Νικολάου, Ψαμάτια μαχαλετᾶ, τῷ παπᾷ Κλήμεντι.

32. **Αγίου Γεωργίου*, Καντακουζηνού μαχαλετᾶ, τῷ πατῶ Γεωργίῳ.

33. [σελ. 93]. **Αγίας Παρασκευῆς*, Μπελη-μαχαλετᾶ, τῷ μοναχῷ Ἰωάσαφ. Καί εἰς τὰς ἐν Γαλατῶ, τῷ ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῷ θαλασσίῳ στενῷ, ἐκκλησίας :

34. Τοῦ *Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου*, *Εὐαγγελισμός*, τῷ πατῶ Γρηγορίῳ καὶ τῷ διακόνῳ.

35. **Αγίου Γεωργίου*, τῷ πατῶ Ἰωάννῃ.

36. *Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ*, *Γέννησις τοῦ Χριστοῦ σου*, τῷ πατῶ Κωνσταντίνῳ.

37. **Αγίου Νικολάου*, τῷ πατῶ Συριανῷ (; Κυπριανῷ).

38. **Αποτομῆς τῆς τιμίας κόρας τοῦ Ἰω. Προδρόμου*, τῷ μοναχῷ Ἀνικέῳ (; Ἀνικήτῳ ἢ Ἀγγαίῳ).

39. *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*, τῷ πατῶ Μανουήλ.

40. *Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου*, **Εκοστέλεια*, τῷ πατῶ Ἀνθίμῳ.

41. *Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος*, *Μεταμόρφωσις*, τῷ πατῶ Γεωργίῳ.

42. *Δημητρίου Θεσσαλονικέως*, τῷ πατῶ Μιχαὴλ καὶ τῷ διακόνῳ.

43. **Αγίας Παρασκευῆς*, *Χαοκιοῦτᾶ*, τῷ πατῶ Γεωργίῳ.

44. *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*, ἢ *Κοίμησις*, τῷ πατῶ Ἀλεξάνδρῳ.

Ἐν συνόλῳ 44 Ἐκκλησίαι, εἰς τὰς ὁποίας ἐδόθησαν δι' ἔλαιον 44 χρ. ν., ἀνά ἓν ἐκάστη, καὶ εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους αὐτῶν, ἀνά 3 ἐκάστω, 132 χρ. ν.

45. Τοῖς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ βασιλέως *Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης* τῆς μητρὸς αὐτοῦ, *Καραμὴν Μαχαλετᾶ*, πέντε ἱερεῦσι καὶ τρισὶ διακόνους, τῷ πατῶ Θεοδοσίῳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν, δι' ἔλεος χρ. ν. 6, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ δι' ἔλαιον 1 χρ. ν.

46. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ *ἀγίου Γεωργίου*, *τὴν ἐν τῷ Πύργῳ Φενὲρ καπισῶ*, ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος προσθέτως εἰς τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα, χρ. ν. 3, καὶ ἕτερα 3 δι' ἔλαιον· εἰς ἀνάρτησιν βασιλικῶν κηροστάτου πρὸ τῆς εἰκόνης κηρὸς ἑνὸς ποντίου καὶ 5 γρεβενί (ἡμίσεως ;)· εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ κηροστάτου καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ κηροῦ 7 χρ. ν., εἰς τρεῖς ὑαλίνας κανδήλας, ἐν αἷς ἔλαιον καίεται, ἐν τάλλῃρον· εἰς τὸν πατῶ *Γεώργιον Μπαλουρδὲν* χρ. ν. 3, ἐν συνόλῳ 16 χρ. ν. καὶ ἐν τάλλῃρον, διότι νῦν, ἔτει 7101 (=1583) ὁ σουλτᾶνος [κτλ. ὅσα παρατίθην ὁ Α. Π. Κεραμεύς].

Ἐν συνόλῳ [σελ. 94] ἐδόθη αὐτοκρατορικὸν ἔλεος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Γαλατῶ εἰς 46 ἐν ὅλῳ ἐκκλησίας δι' ἔλαιον καὶ διὰ τοὺς ἱερεῖς 199 χρ. ν. καὶ ἐν τάλλῃρον. Καὶ ταῦτα μὲν οὗτος· ἀνακεφαλαιοῦντες δ' ἡμεῖς τὰς δωρεὰς εὐρίσκομεν : Εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1—44 ἐκκλησίας χρ. ν. 44+132 130 εἰς ἱερεῖς = ν. 176, εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 45ην χρ. ν. 7 καὶ εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 46ην χρ. ν. 16+1 τάλ., τὸ ὅλον χρ. ν. 198+1 τάλ. Ἐσφαλμένως δὲ ὁ *Καραμπέινικοφ* ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐλεηθεισῶν ἐκκλησιῶν εἰς 46, διότι τὴν τελευταίαν τοῦ *ἀγίου Γεωργίου τὴν ἐν τῷ Πύργῳ Φενὲρ καπισῶ*

ἔταξε πρῶτην ἐν τῷ καταλόγῳ· διὰ τοῦτο δὲ διακρίνει ὡς *προσθέτως* ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος δοθείσας, ὅσας ἐν τέλει ἀναφέρει *δαπάνας*, *γενομένας* διὰ τὸ ἰστοροῦμενον θαῦμα.

(⁶) Ἡ ἐπωνυμία αὕτη Ἀκκερμάν εἶναι παραφθορὰ τῆς συνθέτου λέξεως Ἀκ-κερμάν, ἧς ἡ μὲν πρώτη λευκὸν = ἄσπρον, ἡ δὲ δευτέρα, ταταρο-περσικῆς καταγωγῆς, λαμβανομένη ἐν τῇ τουρκικῇ ἀντὶ τῆς λέξεως χισάρ = φρούριον, κάστρον [*Ἀχμετ* Βεφήν· λεχτζίε ὁσμανή, σελ. 1001, ἐν λ. 3637], ἔνθα φέρονται παραδείγματα Ἀκ-κερμάν, Καρᾶ-κερμάν, Κερμάν-καγιά· πρόσθετες Κερμάν-σάχ, Κερμάν ἐν Περσίᾳ]. Ἐπομένως ἡ παρὰ *Καραμπέινικοφ* συνοικία Ἀκκερμάν καὶ ἡ παρ' αὐτῷ τε καὶ τῷ *Πατερᾶκη* συνοικία Ἀσπροκαστρινᾶ εἶναι μία καὶ ἡ αὕτη, ὡς καὶ ἡ παρὰ τῷ πρώτῳ ἐκκλησία τοῦ ἀγίου Δημητρίου εἰς Ἀκκερμάν μαχαλετᾶ (ἀριθ. 13) καὶ τῷ δευτέρῳ εἰς Ἀσπροκαστρινᾶ (ἀριθ. 1). Εὐτυχῶς γνωρίζει ἡμῖν ὁ *Καραμπέινικοφ* τὴν θέσιν τῆς συνοικίας, οὗσαν εἰς Ἐξημιάρμαρα, ἔνθα τάσσει τὴν εἰς Ἀσπροκαστρινᾶ ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Γεωργίου (ἀριθ. 11, καὶ παρὰ *Πατερᾶκη* ἀριθ. 36), τὴν παρὰ Δουκαγγίῳ, πιθανῶς, versus Castellum Septem Turrim, ἀριθ. 13).

(⁶) Οὐχὶ πιθανώτατα ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ παρὰ *Καραμπέινικοφ* ἐκκλησία τῆς Παναγίας εἰς Παλάτια (ἀριθ. 20) εἶναι ἡ παρὰ *Πατερᾶκη* τοῦ Πέτρου Βοεβόδα, παρὰ Σμῖθ (ἀριθ. 23) παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας καὶ παρὰ τῷ *Δουκαγγίῳ* Deiparae Saraii Bogdaniae (ἐνθ. ἀν. ἀριθ. 18). Ἀφοῦ ἐν ἔτει 1529 ὁ Πέτρος Παρές ἡγεμὸν τῆς Μολδαβίας ἀποστείλας πρὸς τὸν ἐν Βουδῇ εὐρισκόμενον σουλτᾶνον *Σουλεϊμάν τὸν Α'* τὸν *Τεοτοῦλ Λογκοφέτην* (Θεόδουλον Λογοθέτην ;) προσήνεγκε τὴν ὑποτέλειαν τῆς χώρας αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἦλθον ἀμφότεροι εἰς Κωνσταντινούπολιν· πλὴν δὲ τῶν γενομένων αὐτοῖς μεγάλων τιμῶν, ἠξιώθησαν καὶ τῆς ἀδείας κτίσεως ἰδίου μεγάρου εἰς διαμονὴν τῶν ἐκάστοτε ἐρχομένων ἡγεμόνων ἢ ἀπεσταλμένων αὐτῶν. Κατ' ἀκολουθίαν συνεστάθη τὸ μέγαρον, *Βογδάν σεράγι* κληθέν, διότι Βογδάν βιλαγιετὴ ὠνόμασαν τὴν Μολδαβίαν οἱ Τοῦρκοι, ὅτε, ἐπὶ ἡγεμόνος Βογδάν Γ', τῷ 1517 ὁ σουλτᾶνος *Βαγεζήτ Β'* ἐκυρίευσεν αὐτῆς [Α. D. Xénopol ; Histoire des Roumains de la Dacie Trajane, Paris, 1896 τ. I. σ. 297—8], ἀποτελεσθὲν βαθμιαίως, ἴσως ἐκ διαφόρων οἰκοδομημάτων, ἐν οἷς ἀναφέρεται καὶ οἰκία Ραοῦλ τινος ἐκχωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κτήτορος Μιχαὴλ Καντακουζηνοῦ (+1573) τοῖς ἡγεμόσι τῆς Μολδαβίας, ὧν οἱ ὑπάλληλοι κατέχουν αὐτὴν τῷ 1578 κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ *Γεργλάχ* (Tagebuch, σ. 456) τότε ἡγέρθη καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας, ὑπάρχουσα καὶ κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἐπισκεψιν τοῦ *Καραμπέινικοφ*, ἀφοῦ περιελήφθη εἰς τὸν κατάλογον τῶν βοηθειῶν. Εἰς τὰ μέγαρα ταῦτα κατέλυσαν παρεπιδημήσαντες ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου αὐτὸς ὁ Πέτρος Παρές, τῷ 1540—41, καὶ ὁ νόθος αὐτοῦ υἱὸς Γιάνκος Σάσουλ (Ἰωάννης Πέτρου Σάξων) τῷ 1580—81 (Xénopol, αὐτ. σ. 307, 308, 338)· ὁ τελευταῖος ἀφιέρωσεν, ἃ εἶχεν ἰδιόκτητα ὀπίτια,

τὸν οἶκον τοῦ Ῥάλλη (Ῥαούλ), εἰς τὴν τότε πατριαρχικὴν ἐκκλησίαν, τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ «ὁ αὐτὸς Κύριος Πέτρος βοεβόνδας, ὅτε σὺν Θεῷ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔρχεται καταλύειν καὶ κενεῖν ἐν τοῖς ὁσιμίτοις αὐτοῖς καὶ μένειν ἀνεμποδίστως καὶ τὴν χρῆσιν ἔχειν αὐτῶν τῶν ὁσιμίων, ἄλλων προτιμώμενος», καθὰ διαλαμβάνει τὸ δοθὲν αὐτῷ συνοδικὸν γράμμα τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους, ἐκδεδομένον «μηνὶ Ἰανουαρίῳ, ἰνδικτιῶνος κ'» (1580), ἐν ᾧ λέγεται «αὐθέντης ποτὲ πάσης Μπογδανίας κύριος Ἰωάννης Πέτρος Βοεβόνδας» [Μ. Γεδεών Χρον. πατριαρχ. οἴκου, σελ. 144—145]. Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι «τὰ ὁσιμία τῶν Βλάχων» εἰς τὰ ὁποῖα ἐκάθισεν ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Β' ὅτε ἐκ Ῥόδου ἐλθὼν εὗρεν ἀφηρημένην τὴν Παμμακαρίστον [ψευδο-Δωρόδοτος· χρον. σ. 449, ἔκδ. 1818], καὶ ἡ οἰκία «τοῦ Βλάχου» [ἀντὶ Βλάχου· ρνα' ἐπιστολὴ Μελετίου Πηγᾶ] καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας, ἐν ᾗ συνήλθεν ἡ τοῦ 1593 μεγάλη τοπικὴ Σύνοδος· τῆς ἐκκλησίας ταύτης τὰς γνωστὰς ἐπικλησεις «*παραμυθίας, παμμακαρίστου, θεραπείας*», ἀπόρροισιν θεωροῦμεν τῆς θλιβεράς ἐκείνης καταστάσεως τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀνεστίου καὶ φερεοῦ διαιτελοῦσης ἀπὸ τοῦ 1587, καὶ παραμυθίαν καὶ θεραπείαν τῶν ὧν ὑφίστατο δεινῶν ἐκ μόνης τῆς ἀειπαρθένου ἀπεκδεχομένης· διὸ ἡ τῷ 1601 ἀναδειχθεῖσα πατριαρχικὴ ἐκκλησία, καίτοι ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου τιμωμένη, ἐπευφημήθη τῷ 1614, τῆς Παμμακαρίστου, βεβαίως καὶ διὰ τὴν γνωστὴν ἐκείνην ἀρχαίαν εἰκόνα [Κωνσταντίνος· Ἐλάσσ. συγγρ., σελ. 346]· ἐκαλεῖτο δὲ καὶ τῆς Παναγίας, τῷ 1669, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Σμῖθ [ἐνθ' ἀν., ἀριθ. 1], καὶ πρὸς διακρίσιν αὐτῆς, ὡς Μεγάλης, ἑτέρα πλησιάζουσα ἐκαλεῖτο Μικρὰ [αὐτ. ἀριθ. 24], ὅπερ καὶ νεωτέρα μαρτυρία βεβαιοῖ [Μ. Γεδεών· Ἐκκλ. Βυζ. ἐξακριβούμεναι, σελ. 26].

(²) Ἡ εἰδῆσις παρὰ τῷ *Καραμπέϊνικοφ* [σελ. 85· ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀπαριθμήσει ἐν σημ. 4, ὑπ' ἀριθ. 1], ἀναφέροντι ἁπλῶς *Μονὴν Προδρομόν*, τὴν ὁποίαν ταυτίζομεν ἡμεῖς τῇ περικλεῖ ἐκείνῃ μονῇ τοῦ Προδρόμου τῇ ἐπικεκλημένη τῆς *Πέτρας*. Ὁ διανομὴς τῆς ὥσσοικῆς αὐτοκρατορικῆς βοηθείας ἀνακριβῶς ἐπληροφορήθη τὰ περὶ τούτου, ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, ἀπαγορεύουσιν οἱ κανόνες τὴν συνοίκησιν μοναχῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἐν μονῇ, ἡ ἡπατήθη ἐκ τῆς ἐκεῖ παρουσίας τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ πατριαρχικοὶ γενιτζαρο-φύλακες, εἴτε χάριν τῆς διανομῆς τῆς βοηθείας, εἴτε, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, διὰ τὴν γειννῆσιν τῆς *Μονῆς Πέτρας* καὶ τῶν ὁσιμίων τῶν *Βλάχων*, εἰς τὰ ὁποῖα, καθὰ ἐν τῇ 131 προηγηθείσῃ σημειώσῃ διελάβομεν, ἐκάθισεν τῷ 1587 ὁ Πατριάρχης, καὶ τὰ ὁποῖα τῷ 1581 ἀφιερώθησαν εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναόν· τὴν δὲ γειννῆσιν αὐτῶν μαρτυρεῖ ὁ *Γέρλαχ*, ὅστις, τῷ 1578 ὁ ἐπισκεφθεὶς τὴν Μονήν, ὁμιλεῖ περὶ τῆς εὐρύτητος καὶ ἐκτάσεως αὐτῆς καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ καὶ τότε, ὡς κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐπισκέψεις τοῦ *Καραμπέϊνικοφ*, διαιωμένων καλογραιῶν [Turcogr. σελ. 190—Tagebuch, σελ. 455—456]. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μαρτυρίας ταύτης ὁ Δρ. *Μόρτμαν*, πραγματευθεὶς περὶ τῆς θέσεως

τῆς Μονῆς Πέτρας, ἐτοποθέτησεν αὐτὴν εἰς τὸ ὁροπέδιον, ἔφ' οὗ νῦν μὲν κῆποι, πρότερον δ' ἦτο τὸ Βογδάν σεράϊον — τὰ μέγαρά τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδαβίας [Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ. Ἀρχ. παρ. ΙΘ' τόμου, σελ. 1—9, 12]. Εἰς τοῦτο, πλὴν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Παναγίας, περὶ ἧς ὁμιλήσαμεν εἰς τὴν προηγουμένην σημειώσιν, ἀναφέρεται ὑπάρχον καὶ *εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Νικολάου* [*Σκορλάτος*· Κ. Π., τ. Α', σ. 575], εἰκόνα καὶ περιγραφὴν τῶν ἐρειπίων τοῦ ὁποίου διέσφεν ὁ *Πισπάτης* ἀποφανθεὶς ἅμα ὅτι «*εἶναι ἀρχαῖον Βυζαντινὸν κυριον καὶ οὐχὶ Μολδαβικόν, καὶ εὐρέθῃ ἐδῶ ὅπου πιθανόν τὸ πάλα ἦτο ἐπισήμον Βυζαντινοῦ πατριαρχίου κατάλινμα*» [Βυζ. μελ., σ. 361] ἴσως τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος Ῥαούλ ἢ Ῥάλλη. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ μεγάρου οὔτε ἀμέσως συναφῇ αὐτοῦ λέγει τὴν Μονὴν τῆς Πέτρας ὁ *Γέρλαχ*, ἀλλὰ σχεδὸν γειννάζουσιν, καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἐπειδὴ αὐτὴ ὑφίστατο τῷ 1631, ἐν ᾗ τότε ἐξεφωνήθη ὑπὸ τοῦ Μελετίου Συρίγου ὁ γνωστὸς λόγος, τὸ ὑστατον μνημονευομένη, θεωροῦμεν αὐτὴν καταστραφεῖσαν κατὰ τὴν μηνὶ Αὐγούστῳ τοῦ ἔτους 1640 πυρκαϊάν, τὴν ἀποτεφρώσασαν τὸν Μπαλατὰν καὶ τὸ Φανάριον, ὅτε ἐκὰν τὸ μετόχιον τοῦ ἁγίου Τάφου καὶ «*εἴτεροι ἐνέα Ἐκκλησίαι*» [*Δοσιθεος*· δωδεκ., σελ. 1174], καὶ ἡρειπωμένην περιληφθεῖσαν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Βογδάν σεραγίου· διὰ τοῦτο τὸ βεβαίως περιωθὲν τότε εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὑπάρχον τῷ 1814 ἀκμαῖον, μόνον μνημονεύεται· οὕτω λύεται ἡ ἀπορία τοῦ Μ. Γεδεών πῶς ἡγνοήθη τέως ἡ τῆς μονῆς Πέτρας ὑπαρξίς ἐν τῷ Βογδάν σεραγίῳ [Βυζ. ἐκκλ. ἔξακρ., σελ. 61—68]. Ὁ *Πατεράκης* ἀγνοεῖ καὶ τὴν Μονὴν τῆς Πέτρας καὶ τὸ εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὁ ἀγνοεῖ καὶ ὁ *Καραμπέϊνικοφ*.

(³) Ἡ παρὰ *Καραμπέϊνικοφ* ἐκκλησία ἁγίας Παρασκευῆς εἰς Μπελὶ μαχαλετὰ εἶναι ἡ παρὰ *Πατεράκη* (ἀριθ. 32) Παναγία εἰς Βελιγράδι. Ἐν ἔτει 1523 αἰχμάλωτοι ἐκ Βελιγραδίου μετοικισθέντες ἐν τῇ ὁμωνύμῳ συνοικίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐναπέθησαν εἰς τὴν ἀνεγερθεῖσαν ἐντοῦθα Ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τὰς ὑπ' αὐτῶν συμπαραληφθεῖσας ἱερὰς εἰκόνας καὶ τὸ λείψανον τῆς ὁσίας Παρασκευῆς τῆς Νέας [Χάμμερ· ἰστ. ὁθ. κρ., βιβλ. ΚΕ' = ἑλλ. μεταφρ. τ. Γ', σ. 341—2], ἐορταζομένης τῇ 14 Ὀκτωβρίου, κατὰ τὸν *Συναξαριστὴν*· ἀπὸ τοῦ ἁγίου τούτου λειψάνου ἡ Ἐκκλησία προσέλαβε κοινότερον τὸ ὄνομα Ἀγίας Παρασκευῆς, ὅφ' ὁ ἐγνώρισεν αὐτὴν ὁ *Καραμπέϊνικοφ* κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν τῷ 1583 καὶ ἐσημείωσεν εἰς τὸν κατάλογον τῆς διανομῆς τῷ 1593. Ἔστω δὲ μαρτυρία ἡ περὶ τῶν αὐτῶν ὅτι οὐχὶ ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ ἀπὸ Σοφίας (1539), ὡς ὁ *Κωνσταντίνος* λέγει, παρέλαβε τὸ λείψανον εἰς τὴν Παμμακαρίστον, τὸ τότε Πατριαρχεῖον, διὰ χρηματικῆς προσφορᾶς πρὸς τοὺς πενομένους Σέρβους, ἀφοῦ ὁ *Γέρλαχ* τῷ 1578 δὲν ἀναφέρει καὶ τοῦτο, ἐνῶ μνημονεύει τὰ καὶ νῦν ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ σφύζοντα [Turcogr. σελ. 189], ἀλλ' Ἱερεμίας ὁ ἀπὸ Λαρίσης. Ἐμνεῖν δὲ τὸ λείψανον ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ μέχρι τοῦ 1641—1644, ὅτε ὁ τότε πατριάρχης παρεχώρησεν αὐτὸ τῷ αὐθέντῃ τῆς

Μολδαβίας Βασιλείῳ, καταθέντι εἰς τὸν ἐν Ἰασίῳ ναὸν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν [Κωνσταντίνος· Κωνσταντινιάς, σελ. 145, ἐκδ. 1844. — *Αθ. Ὑψηλάντης*· σελ. 145, 734. — Σκαρλάτος· Κ/Π, Α' 332 3. — *Μ. Γεδεών*· Χρ. π. ναοῦ, σελ. 201—203]. Ἡ Ἐκκλησία τιμᾷται εἰς μνήμην τῆς *Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου*, πανηγυρίζει δὲ τῇ 8 Σεπτεμβρίου καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἔχει παρεκκλήσιον μεθ' ἀγιάσματος, ὡς καὶ δημοτικὴν σχολήν· ἡ ὁδὸς καλεῖται *Σερὰὶ ὁπὴ τζαϊσεῖ*, ὁδὸς πρὸ τοῦ σεραγίου, ἀγνώστου ἡμῖν ἱστορικῶς, παράδοσις δὲ λέγεται ὅτι ἐν τῷ τόπῳ ἠγέρθη ἡ ἐκκλησία ἠγείρετο προηγουμένως παλάτιον. Ἡ ἐκκλησία καεῖσα ἀνικοδομήθη τῷ 1837.

(³) Ἡ παρὰ *Καραμπέϊνικοφ* ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου Διπλοφανάρι μαχαλετὰ εἶναι ἡ μετὰ δεκαετίαν γενομένη πατριαρχική, ὡς ῥητῶς μαρτυρεῖ τὸ συνοδικὸν γράμμα τοῦ πατριάρχου Ῥαφαήλ Β' λέγον «νῦν... Πατριαρχεῖον ἐγένετο καὶ ὠνομάσθη ὁ θεῖος ναὸς τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου ὁ ἐν τῷ Διπλοφαναρίῳ...» [Ἄ. Ὑψηλάντης· σελ. 125]· περὶ δὲ τῶν παρὰ τῷ αὐτῷ ἀναφερομένων ἐκκλησιῶν «ἁγίου Γεωργίου Φενέρ καπισῆ» [ἀριθ. 1] καὶ «ἐν τῷ Πύργῳ Φενέρ καπισῆ» [ἀριθ. (46)] εἶπομεν ἤδη ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ εἶναι. Ὁ Πατριάρχης παρέλειψε τὸν ἐν Διπλοφαναρίῳ Ἅγιον Γεώργιον, οὐχὶ βεβαίως ἐξ ἀγνοίας, ἀφοῦ ἔγραφε τὸ «βιβλίον» αὐτοῦ μετὰ ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς ἀναδείξεως αὐτοῦ πατριαρχικῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐξ αὐτοῦ τούτου, διότι ἐγένετο Πατριαρχεῖον· ἐπομένως ὁ δὲ ἀναφέρει ὑπ' ἀριθ. 15 εἰς Φανάριον Ἅγιος Γεώργιος εἶναι ὁ ἐν τῷ Πύργῳ Φενέρ καπισί, τὸν ὁποῖον ὁ *Καραμπέϊνικοφ*, ἀριθ. 1 καὶ [46], ὁ *Σμῖθ*, ἀριθ. 25 καὶ ὁ *Δουκάγγιος*, ἀριθ. 2 ἀναφέρουσι, καὶ ὃν ὁ *Α' Ὑψηλάντης* τοποθετεῖ «ἐπὶ τῆς πύλης καὶ τοῦ τείχους τοῦ Φαναρίου» καὶ «ἐπὶ τῷ τείχει τῷ κατὰ τὴν πύλην τοῦ Φαναρίου» ὁ *Γεωλαχ*, διανυκτερεύσας παρὰ τῷ προϋσταμένῳ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου *Τζιμπαλί*, τῇ ἐπιούσῃ, 15ῃ Μαρτίου 1578, μετέβη εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐκκλησίαν, ἐστολισμένην δι' ἀρχαίων εἰκόνων καὶ παρὰ τὴν εἰσοδὸν ἔχουσιν κειχωρισμένον χώρον διὰ δικτυοειδὸς φράκτου, τέταγμένον διὰ τὰς γυναικάς [σελ. 469]. Ἡ ἐκκλησία αὕτη εἶναι ἡ τοῦ Πύργου, καὶ αὕτῃ νομίζομεν ὅτι εἶναι ἐκείνη εἰς ἣν εὔρε τῇ 30 Μαΐου 1577 τὸν ἀρχι-
132 μανδρίτην τῆς πατριαρχικῆς, μεθ' οὗ ἐπεσκέφθη τὸν μητροπολίτην Νικαίας [σελ. 95]. Κατὰ παράδοσιν, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Κυρίλλου Ἀθανασιάδου, ἡ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ κατὰ τὸ Διπλοφάναρρον Πύργου «ἐκκλησία τοῦ Πύργου» ἐπονομαζομένη κατηδαφίσθη ἐν ἀγνώστῳ ἔτει, κατ' ἀνωτέραν ἐντολήν, διαστραφείσης τῆς ἀληθείας περὶ τῆς ἐκπαλαί ἐθιζομένης ἐξόδου τῶν χριστιανῶν ἐκ τῆς ἐκκλησίας τὴν *νύκτα τοῦ ἁγίου Πάσχα* μετὰ ἡμμένων λαμπάδων· μὴ ὄντος δ' ἐτέρου ἐκεῖ ναοῦ πλὴν τοῦ ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ ἁγίου Τάφου, *διωρίζετο ἐν αὐτῷ ὁ προεστὴς τῆς καταστραφείσης ἐκκλησίας*, ἐκτελὼν τὰς ἐνοριακὰς πράξεις καὶ λαμβάνων τὰ ἐνοριακὰ δικαίωματα· τοῦτο δὲ διετηρήθη *μέχρις Ἀθανασίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων*, ἐφ' οὗ, διὰ τὰ ὑπερόγκτα χρεὴ τοῦ ἁγίου Τάφου, παρεχωρήθησαν αὐτῷ καὶ

τὰ ἐνοριακὰ ἐκείνης δικαίωματα [Δελτίον τῆς ἱστ. καὶ ἐθν. ἐτ. τῆς Ἑλλάδος, τ. Δ', (1892) σελ. 216]. Ἡ παράδοσις αὕτη ἐν-τις ἐλέγχεται ἀνακριβῆς· γράφει ὁ *Μ. Γεδεών* [σελ. 16] κατὰ τὴν μετὰ χεῖρας αὐτοῦ σημειώσιν [βεβαίως ἄλλην ἢ τὴν ἀχρονολόγητον, τὴν ὑπὸ στοιχεῖον γ' δημοσιευομένην, διότι ταύτην θεωρεῖ ἂν οὐχὶ σύγχρονον, ἀλλὰ μικρῷ τῆς ἐτέρας (τῆς ὑπὸ στοιχεῖον β', χρονολογουμένης τῷ 1683) μεταγενεστέραν] ἀναφέρουσιν σαφῶς, ὅτι τοῦτο (ἡ κατεδάφισις) *συνέβη πρωθυπουργοῦντος τοῦ Ἀχμέτ Καλαϊλῆ πασᾶ, ὁπλὰ γε δὴ τῷ 1704*· ἐβεξίρευσεν δ' οὗτος ἀπὸ Σεπτεμβρίου μέχρι μεσοῦντος Δεκεμβρίου 1704, ὅτε δὲν συνέπιπτεν ἅγιον Πάσχα, ὅπερ ὁρίζει ἡ παράδοσις. Ὁ ἐν ταύτῃ ἀναφερόμενος πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἀθανάσιος ἐχημάτισεν ἀπὸ τοῦ 1827 ἕως τοῦ 1844· μέχρι αὐτοῦ λοιπὸν διωρίζετο, καὶ παρὰ τίνος διωρίζετο προεστὴς ἐκκλησίας ἐκλεινῆσθαι ἀπὸ ἐνὸς ὅλου καὶ τετάρτου αἰῶνος; Ἀκριβέστερα εὐρίσκομεν τὰ ἱστορούμενα παρὰ *Γεδεών* [σελ. 41], ὅτι τὰς χριστιανικὰς οἰκογενεὰς τοῦ Πύργου μετὰ τὸ 1704 «καθ' ὅλην τὴν ΠΗ' ἑκατονταετηρίδα καὶ κατὰ τι μέρος, ὡς ἤκουσα, τῆς ἡμετέρας (ΠΘ') οἱ ἱερεῖς τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ μετοχίου τοῦ ἁγίου Τάφου» ἐπέβλεπον· ἀφ' ἐτέρου ὁ *Α' Ὑψηλάντης* ἱστορεῖ ὅτι Γεράσιμος ὁ προεστὴς τῆς ποτὲ ἐκκλησίας ταύτης τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς κρημνισθείσης βασιλεύοντος Ἀχμέτ τοῦ Γ' (1703—1730) ἐξελέγη ἐν ἔτει 1787 [·] μητροπολίτης Πρεσβένας· καὶ ὅτι ἔνεκα τῶν τότε πολιτικῶν ταραχῶν μὴ μεταβάς ἐγένετο προεστὴς τῆς ἐν Ἐδεργεκαπὶ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου [σελ. 681]. Πιθανῶς τῆς κατεδαφισθείσης ἐκκλησίας ἦσαν τὰ μνητὶ Αὐγούστῳ 1884 ἐξαχθέντα οὐ μακρὰν τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου τμήματα κιόνων καὶ κιονόκρανα [Μ. Γεδεών· ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ τόμ. Δ', σελ. 620]. Ὁ *Α. Π. Κεραμεὺς* λανθάνεται γράφων ὅτι ὁ *Σμῖθ* ἐγγὺς Φαναρίου ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου «ἐννοεῖ πιθανῶς τὸν τοῦ μετοχίου τοῦ ἁγίου Τάφου». Ὁ *Σμῖθ* τὸν τελευταῖον τούτων ἀωνύμως μνημονεύει [ἀριθ. 19], ἀλλ' ἀναφέρει καὶ τὸν πλησίον τοῦ Φενέρ καπὶ [ἀριθ. 25] ἰδιαίτερος· τὴν δὲ πατριαρχικὴν ἐκκλησίαν καλεῖ οὐχὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἀλλὰ τῆς Παναγίας δι' οὗς ἀνωτέρω ἐξηγήσαμεν λόγους. Τοῦ δὲ λόγου ὄντος περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ καὶ τοῦ *Σμῖθ*, παρατιθέμεθα ἐντάθῃ καὶ δύο σχετικὰς ἱστορικὰς πληροφορίας περὶ αὐτοῦ. Ὅμιλὼν ὁ συγγραφεὺς περὶ τοῦ ναοῦ λέγει ὅτι ἐν αὐτῷ ἦτο τεθαμμένος ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Κομνηνός [σελ. 60]· καίτοι ὁ *Σμῖθ* δὲν λέγει πόθεν ἔμαθε τοῦτο, ἀλλ' ἐπειδὴ μετὰ τὴν φράσιν ταύτην γράφει: «Ἐπίσης μοι ἔδειξαν τὰ λείψανα τῆς ἀγίας *Εὐφημίας*» κτλ. ἐπιτρέπεται ἡ εἰκασία ὅτι ἔδειξαν αὐτῷ καὶ τὴν λάρνακα, τὴν ὁποῖαν ὑπεδείξαμεν ἄλλοτε σφωζομένην ἐν τῇ Μονῇ τῆς Παμμακαρίστου, τῷ 1580, καὶ ἀπεικονίσσαμεν αὐτήν, κατὰ τὸν Σχβάγγερ, ἐν τῇ περὶ τῆς Μονῆς ταύτης πραγματείᾳ ἡμῶν [Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος, Παρ. Κ'—ΚΒ' τόμ., σελ. 22], καὶ τὴν ὁποῖαν μετὰ τῶν λοιπῶν λειψάνων φαίνεται ὅτι ἀπεκόμισαν οἱ ἡμέτεροι, ὅτε ἠναγκάσθησαν εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς μονῆς ἐκείνης, ὅπερ μαρτυρεῖ ὁ *ψευδο-Δωρόθεος*: «ἐγλύτωσε γοῦν ὁ Νικηφόρος

βιβλία, εικόνας, λείψανα, «καὶ ἄλλα ὅσα ἦσαν μέσα» [Βιβλ. ἱστορικόν, ἔκδ. 1818, σελ. 449]· μέχρι λοιπὸν τοῦ 1669 ἐσφύζετο ἡ λάρναξ· τί ἀπέγεινεν ἐφεξῆς; πιθανῶς κατεστράφη ἐκ τῆς ἐν ἔτει 1720 συμβάσης πυρκαϊᾶς, ἐξ ἧς κατεκάη «ὅλον τὸ Φανάρι καὶ τὸ Πετρίκαπυ καὶ ἀκολούθως καὶ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία καὶ τὰ πατριαρχικά σπίτια καὶ ὅλα τὰ περίεξ πατριαρχικά κατοικήματα» [Ἀθ. Ὑψηλάντης· ἐνθ' ἀν., σελ. 313.—*Ἰ. Σακκελίω*· Πατριαρχικὴ βιβλιοθήκη, σελ. 311]. Ἡ ἐτέρα πληροφορία τοῦ Σμῖθ ἀναφέρει ὅτι ὑπὸ τὸ τμήμα τοῦ κίονος, ἐφ' οὗ ἐφραγγελώθη ὁ Σωτήρ, ὑπῆρχεν ὀρειχαλκίνη πλάξ, ἐγκεχαραγμένον ἔχουσα τὸ ἐπόμενον ἐξάστιχον ἐπίγραμμα, μαρτυροῦν τὴν καὶ ἐξ ἄλλων ἔργων γνωστὴν εὐσέβειαν τοῦ ἀοιδίου ἐκεῖνου Παναγιώτου Νικοσίου, τοῦ ἀνακαινίσαντος καὶ τὴν ἐν Χάλκῃ ἱερὰν μονὴν τῆς Θεοτόκου, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ τέθαιπται· τὸ ἐπίγραμμα ἐδημοσίευσεν ὁ Σμῖθ [σελ. 61] ὡς ἐξῆς:

*Νῶτον δέδωκας εἰς μαστίγας, Παντάρχᾳ,
Καὶ πρόσωπον εἰς ῥαπισμάτων ὕβριν·
Σὴν μαστίγωνιν προσφέρω σοι, οἰκτίρμον,
Ἰν' ἰλεῶς μοι εἴῃ λατρεύοντί σοι,
καὶ μαστιγὰς σου ἐξ ἐμοῦ ἀποστήσῃς.
Παναγιώτης Νικόσιος εὐχεται.*

Ὁ Δουκάγιος ἐνθ' ἀν., ἀριθ. 1 ἀναφέρει τὸν πατριαρχικὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου «εἰς τὸ Διπλοφάναρο».

(¹⁰) Δὲν εὐρίσκομεν λόγους εἰς παραδοχὴν δύο συνοικίων ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀσπροκαστρινά, ὅπερ, καθὰ ἐρρήθη, μετάφρασις τυγχάνει τῆς τουρκικῆς ἐπωνυμίας Ἀκ κερμάν μαχάλετᾶ, οὐδὲ δικαιολογεῖ τοιαύτην ὑπόθεσιν ἢ παρὰ Πατερὰκῃ μνεῖα ὑπάρξεως δύο αὐτόθι ναῶν, διότι ὡς καὶ ἄλλα (ἡ τοῦ Κουμκαπῆ, ἡ τῶν Ὑψωμαθειῶν, ἡ τοῦ Γαλατᾶ), οὕτω καὶ ἡ τῶν Ἀσπροκαστρινῶν ἡδύνατο νὰ ἔχῃ δύο ἐκκλησίας, μάλιστα, ἂν τὰ ὄρια τῆς συνοικίας ἦσαν πῶς ἐκτενῆ, καὶ πλείονας τῶν δύο. Εἰς τοὺς καταλόγους 133 τοῦ τε *Καραμπεϊνικοφ* καὶ τοῦ *Πατερὰκῃ*, τοπογραφικὴν τινα τακτικὴν σειρὰν δὲν βλέπομεν, τὴν δὲ ἀπορίαν περὶ τῆς ἀγνοίας ἀμφοτέρων τῆς ἐν Σαρμασικίῳ ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἧς ἡ μὲν ἐνορία τυγχάνει γνωστὴ τῷ 1648 εἰς τὸν κατάλογον τῶν κιορκετσιδῶν [*Γεδεῶν*· Ἐκκλ. βυζ. ἔξακρ. σελ. 21], ἡ δὲ ἐκκλησία τῷ 1669 εἰς τὸν Σμῖθ, λύομεν παραδεχόμενοι ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπισκέψεως αὐτῶν, 1582—1593, 1604, δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἐκκλησία αὕτη, προγενεστέρας πυρκαϊᾶς βορὰ γενομένη, καὶ ὅτι βραδύτερον ἀνηγέρθη.

Ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῆς ἐκκλησίας ταύτης εὑρῆται καὶ ἀντίγραφον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου, οὗτινος ὁ μὲν *Γεδεῶν* ἐδημοσίευσεν τὸ κείμενον μεθ' ἑλληνικῆς μεταφράσεως [ἐνθ' ἀν., σελ. 62—64], ἡμεῖς δ' ἐνταῦθα πανομοιότυπον, ἅτε διαφέρων μικρόν τι ἐκείνου· ἐπὶ τῆς ἀνω ἄκρας τοῦτον ὑπάρχει σημεῖωμα «*ἐκκλησία σαρμασίκι*»· ὅπισθεν δέ, ἐπὶ τοῦ πρᾶσίνου

نشأه مما بين فرمان نافذ قلمون انقد الله تعالى الى يوم مبعود
 اول وركه نمد بجمال اكل الامرا العظام اعقال الوزرا الفخام
 ناظون وبلار الوزرا عنبر احباب اللامان مغرب الحضر العظام
 سبر لدولة العلية الخافونى بغاية الكمال المعهود محمود ماسنا
 طام رفعة نكر الكدنه حرم فسطاطيه بروور ورويه
 ويكلم مشهور اولان منسرى نوابيله ولو الحفيدة لاخر
 كورب ملكك وبرودوم كبعد اليوم نحن بيرند لوهر
 ماكانه منصرف لولا صبح الفريد كائنا كان مانع افع
 لوهر من خذل قلميه ونعرض وكوربه ونبدل ونغير لنموت
 مطامه قلندر مضمونى محفون بلر علامت سربازين
 اعمال قلندر نخريلانى العايل بعون المجرى
 نه سبع سنه ومانما

صورت ملكي

5. نشان هایون و فرمان نافذ قلمون انقد الله تعالى الى يوم مبعود
 اولدرکه شدیدیکخالده اکل الامرا العظام اعقال الوزرا الفخام
 ناظورة دیوان الوزارة عین اعیان الامارة مقرب الحضر العالیه
 مشیر الدولت العالیه المحفونی بنایت المالك المعبود محمود یاشا
 دام رفعتانک والدمنه محروسه قسطنطینیده برودرومه پتره مناسری
 دیمکله مشهور اولان مناسری نوابیله ولواحقیلله لایق
 کوروب ملککی وبرودوم که بعد الیوم تحت یدنده اولوب

10. مالکاه متصرف اولا هیچ افریده کائنا من کان مانع و دافع
 اولوب مداخل قلمیه و تعرض و کورمیه و تبدیل و تغییر ایتمه بی
 مطالبه قلندر مضمونی محقق بیلوب علامت شریف اوزره
 عمال قلندر تحریراً فی اوائل رجب المرجب
 سنه سبع و ستون ثمان مائه
 صورت
 امارت ملکي

ὑφάσματος, ἐφ' οὗ κεκολλημένον τυγχάνει, εἰς δύο σειράς: «ζηλῖσε φα-
τικτε περη φαιι σουλτα μεμετ ζεμανη», ἥτοι, καθ' ἡμετέραν ἀντίληψιν,
«[τὸ παρὸν εἶναι] τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως [ἢ τὸν καιρὸν τοῦ πορ-
θητοῦ]: ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Φατιχ σουλτάνου Μεχμέτ». ἐπὶ δὲ τοῦ ἀντι-
γράφου, γεγραμμένου διὰ τῆς σουλῶς λεγομένης γραφῆς, καὶ ἐν τισιν
ἐσφαλμένου, ἰδίᾳ δ' ἐν τῇ χρονολογίᾳ, 1197^ω ἔτει ἐγίρας σημειουμένη,
ὑπάρχουσι τὰ ἐπόμενα σημειώματα: τίτλος τουρκοιστί: ἀντίγραφον τοῦ
ὑψηλοῦ φερμανίου ἀπαραλλάκτως ἐκ τοῦ οἰκείου τόπου [μαχαλιντέν] λη-
φθὲν καὶ παρατεθέν· ὁπισθεν δὲ 1) «τοῦ πρώτου παλαιοῦ μπαρτατιοῦ τῆς
ἐκκλησίας τὸ σουρέτη (=ἀντίγραφον), ὁποῦ εἶναι μὲ πράσινω τυλιγμένω»·
2) τῆς ἐκκλησια τοῦ αγίου δημητρι σαρμασίκι· 3) «ἕτερον σουρέτη»·
Ὑπάρχει πρὸς τούτοις διὰ μολυβδίδος ἡ ἀριθμητικὴ πράξις ἀφαιρέσεως
1284—1197=89, δι' ἧς ὁ γρόψας ὑπελόγησε πόσα ἔτη ἦσαν ἀπὸ τοῦ 1197
ἔτους ἐγίρας, δι' οὗ ἐσφαλμένως χρονολογεῖται, ὡς εἴπομεν, τὸ ἔγγραφον,
μέχρι τοῦ 1284, ὅτε τὰ περὶ τούτου ἠρεῦνα. Παράδοξον ὅτι τὰ διάφορα
ταῦτα σημειώματα δέχονται τὸ ἔγγραφον σχετικὸν πρὸς τὴν ἐν Σαρμασι-
κίῳ ἐκκλησίαν τοῦ αγίου Δημητρίου· οἱ δὲ γράψαντες φαίνεται ὅτι οὐδέ-
ποτε ἔλαβον γνῶσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ φερμανίου καὶ ἐσημείωσαν
τ' ἀνωτέρω εἴτε κατ' ἀνακριβῆ παράδοσιν εἴτε καθ' ὑπόθεσιν ὡς ἐκ τῆς
ἐν τοῖς ἀρχείοις ὑπάρξεως αὐτοῦ, κατατεθέντος ἴσως μετὰ τὴν σημειωθεί-
σαν ἡδη ὑφ' ἡμῶν ἐν ἔτει 1640 πυρπόλησιν τῆς μονῆς τῆς Πέτρας.

(11) Τρεῖς οἴκους τῶν Καντακουζηνῶν περὶ τὸ Φανάριον ἐγνωρίσαμεν
ὁ *Γέρλαχ* [Tagebuch, σ. 466] λέγει ὅτι τὸ Μπογδάν σεράγι ἦτο οἶκος τοῦ
Μιχαῖλ Καντακουζηνοῦ [† 1578], πωλήσαντος αὐτὸν τῷ ἡγεμόνι τῆς Μολ-
δαβίας· ὁ *Δοσίθεος* [Δωδεκ. σελ. 1175] ἰστορεῖ ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Ἱεροσολύ-
μων πατριάρχου Θεοφάνους ποιηθὲν μετόχιον τοῦ αγίου Τάφου «ἦν οἶκος
τῶν Καντακουζηνῶν, περιέχων ἐν αὐτῷ καὶ σμικροτάτην ἐκκλησίαν ὅσον
μόνον περιέχεσθαι τὸν ἱερέα ἐν αὐτῇ τὴν θείαν ἱερουργίαν ἐπιτελοῦντα»,
ἀγορασθεὶς ὑπὸ τοῦ εἰρημένου οὐχὶ πρὸ τοῦ 1634, ὡς νομίζομεν, καὶ πυρ-
ποληθεὶς τῷ 1640· ἡ δ' ἐπιγραφὴ τῆς πρὸς δυσμὰς θύρας τοῦ νῦν Ἑθνι-
κοῦ Ἰωαννινοῦ παρθεναγωγείου λέγει ὅτι ἦτο οἶκος τοῦ Γεωργίου Καν-
τακουζηνοῦ ἐγερθεὶς ἐκ βάθρων τῷ 1826. Ἐκ τίνος τῶν τριῶν τούτων
οἴκων ἐπωνυμῆθη ἡ συνοικία «Καντακουζηνοῦ μαχαλέ»; Φρονοῦμεν ἐκ
τοῦ ὑπὸ *Δοσιθέου* ἀναφερομένου, πρῶτον διότι πλέον τοῦ ἐνὸς φαίνονται
ὄντες, καὶ δεύτερον διότι ὁ *Καραμπέϊνικοφ* τὴν αὐτόθι ἐκκλησίαν ὀνομάζει
τοῦ αγίου Γεωργίου, ἣν θεωροῦμεν οὖσαν τὴν τοῦ μετοχίου τοῦ αγίου Τά-
φου, τὴν πυρποληθεῖσαν τῷ 1640 καὶ ἀνακτισθεῖσαν ἐφεξῆς. Διὰ ταῦτα
παραδεκτὴν εὐρίσκομεν ταύτης καὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 12 τοῦ *Πατερᾶκη* ἐκκλη-
σίας τοῦ Ῥοδίτου αγίου Γεωργίου τὴν συνταύτισιν, τὴν ὁποίαν ὁ *Α. Π.*
Κεραμεὺς δείκνυσιν ὡς μὴ δυνατὴν ὑποστηρῆσθαι σήμερον. Ὁ *Δουκάγιος*
ὀνομάζει τὸν ἅγιον Γεώργιον «Ἱεροσολυμίτην» [ἐνθ' ἂν., ἀριθ. 3]. Ὁ διά-
κονος *Παῦλος* ὁ γράψας τὸ ὁδοιπορικὸν τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Μα-

καρίου [1652] καλεῖ μονὴν τῆς Ἀναστάσεως [= Ἁγίου Τάφου] ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἔνδον τῆς πόλεως Κάτο, ὅπερ, νομίζομεν, κακῶς ἀνεγνώσθη εἰς τὸ ἀραβικὸν χειρόγραφον ἀντὶ Φενέρ=جڤ ἀντὶ جڤ [ἐκ τοῦ ἀποσπάσματος ἐν Echoes d'Orient, ἔτ. IV, σελ. 44, ὑπὸ S. Petridès δημοσιεύοντος].

(¹²) Πιθανῶς ἀπὸ τῆς λατινοκρατίας ἐπεκράτησεν ἡ ἐπωνυμία τῆς τουρκιστὶ Ἐγρικατῆ ἢ Μάμπ-ι-γκέτ [Χατίκατ-ελ-τζεβαμί, Α' σ. 137, 3] πόλεως Καλλιγαρίας, διότι σκυτοτόμοι καὶ ὑποδηματοποιοὶ ἐκεῖ εἰργάζοντο [Σκαρλ. Κων. πόλις, Α' σ. 353 — Πασπάης: Ἀλ. Κων. πόλεως, σελ. 49, σημ. 2.—] τὰ Καλίγια, ὡς ὁ Πιχωροδόδρομος ὀνομάζει τὰ ὑποδήματα [Βιβλ. Α', στ. 155], ἀπὸ τοῦ ῥωμαϊκοῦ Calceus κατὰ Κοραῖν, τὰ Πασουμάγια, ὡς ὁ Δουγκιάβιος γράφει [Passumaggia Hist. Pand. Turc. ἀριθ. 200, XII: πασούμια ἐκ τοῦ τουρκικοῦ [Κοραῖ Ἄτ. Ε' 279] لاسق=πέδιλα [Λεχτζέϊ ὁσμα-ῖ ἢ ἐν λ.], αὐτόπτης ἴσως γενόμενος, ὅτε τῷ 1587 ἐπεσκέφθη τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ πόλη Καλλιγαρίας ἀναφέρεται ὑπὸ μόνου τοῦ Φραντζῆ βιβλ. Γ' κ. β' Καλυγαρέας] ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὑπὸ ὧν δὲ σχεδὸν τῶν Λατίνων ἱστορικῶν τῆς τελευταίας ἀλώσεως. Ὁ Καραμπέινικοφ μνημονεύει ἐν Ἐγρικατῇ ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου [ἀριθ. 21], καὶ ὁ Δουγκάγιος Deirgare Egri Porta [ἐνθ' ἀν., ἀριθ. 11], τὴν ὁποίαν ὁ Ἀ. Ὑψηλάντης [σελ. 344] ὀνομάζει τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου ταύτην ἀγνοεῖ ὁ Πατεράκης, τιθεὶς ἐν τῇ Καλλιγαρίᾳ ἐκκλησίαν ἁγίου Γεωργίου [ἀριθ. 5], ἄγνωστον ἀλλαχόθεν. Ὁ Γεδεὼν «θετέον, λέγει, ἐνταῦθα τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Νικήτα, ὑπάρχοντα κατὰ τὸν IB αἰῶνα» [αὐτ., σελ. 58—59], ἐν ᾧ τοὺς «δαμιονὰν ὑποκρινομένους» περιώριζον, καὶ ἐν ᾧ, ἴσως, ἐν ἔτει 810, ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος «ἐν τῷ ξύλῳ κατησφαλιστοὶ σὺν τοῖς πάσχουσι» 134 τὸν ἀποπειραθέντα ἀνελεῖν αὐτόν, ὅστις «συλληφθεὶς καὶ πολλὰ τιμωρηθεὶς, δοιμονᾶν πρόσφασισατο» [Θεοφάνης: ἔτ. 6303. Ὁ Murall, Essai de Chr. Byz. ἐξηγεῖ: maison de fous=φρενοκομεῖον]. Ὁ Γεδεὼν [αὐτ.] ἀναφέρει τὸ οὐ μακρὰν τοῦ ἐν Ἐγρικατῇ ναοῦ τῆς Θεοτόκου ἁγίασμα ἁγίου Νικήτα, «μηδὲν λείψανον οἰκοδομῆς παλαιᾶς φέρον», ὅπερ ἐσημειώθη καὶ ὑπὸ τοῦ Chevalier ἐν τῷ χάρτῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ δὲ Σμιθ τῷ 1669 λέγει ἐκκλησίαν ἁγίου Νικήτα παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας [ἀριθ. 22], ἄγνωστον παρ' ἄλλοις.

(¹³) Ἀνακριβὼς θεωρεῖται, καθ' ἡμᾶς, ἡ ἐπωνυμία τῆς συνοικίας Μουχλίου, τῆς ὑπὲρ τὸ Φανάριον, ὡς παρεφθαρμένη παραγωγή ἀπὸ τοῦ ἐπωνύμου τῆς ἐκκλησίας «τῆς Δεσποῖνης τῶν Μογουλίων», μετατραπέντος ὑπὸ τοῦ λαοῦ μονολεξεῖ «Μονγουλιώτισσα, Μαγουλιώτισσα, Μουχλιώτισσα», Μοχλὸν παρὰ Σ. Μακρὰν τῷ 1816 [ἐνθ' ἀν.]. Ὁ σουλτᾶνος Μεχμετ ὁ Β' ἐν ἔτει 1457 ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Πελοποννήσου κατέλαβε τὴν πόλιν Τεγέαν «ἣν οἱ νῦν Μοχλίον καλοῦσι» ὑποτάξας καὶ τὰς περὶ τὴν χώρας «... ἀνδρας... γυναίκας καὶ παῖδας ἀπέστειλεν εἰς τὴν Κωνσταντινίον, κατοικίζων πασαν τὴν ἑξὼς χώραν αὐτῆς...» ἐπανελθὼν τῷ 1458 εἰς Κωνσταντινούπολιν

«... πρώτα μὲν τῶν Πελοποννησίων, οὓς ἤγαγεν, ὅσοι τούτῳ ἐδόκουν διαφέρειν τε τῶν ἄλλων καὶ τέχνας ἡπίσταντο ἀπολεξόμενος ἐντὸς κατοικίξει τῆς πόλεως, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐν γῇ ἕξω χώρα...» [Κριτόβουλος: III, § 4, 7, 11. Ὁ Φραντζῆς γράφει Μουχλίον, ὁ Χαλκοκονδύλης Μουχλίν, ὁ τετυπωμένος Σεατ-ετ-τίν [τ. Α', 464] Μουντζελίκ منجلى ὁ δὲ χειρόγραφος Μούχλα موحلا καὶ Μούντζελα منجلا, ὅπερ ὁ Ἰταλὸς μεταφράστης Βερατούτα παρέλαβε γράψας Mungella, Μούντζελα [περὶ οὗ βλέπε Hammer, Hist. de l'Emp. Ott., βιβλ. ΙΔ', σημ. ΙΕ']. Ἐξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐντεῦθεν τοῦ Χατέμ-κοιῦ ἔτι καὶ νῦν Μούχλα τσαῖρῃ καλεῖται εὐρεία νομή· ὅπως δὲ οἱ ἐκ Βελιγρადίου τῆς Σερβίας μετοικισθέντες ἔνδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνέστησαν τὴν συνοικίαν Βελιγρადίου, οὕτω καὶ οἱ ἐκ Μοχλίου τῆς Πελοποννήσου τὴν τοῦ Μο[υ]χλίου, τὴν Μουχλιά-μαχαλὲ τοῦ Καραμπέινικοφ (ἀριθ. 7), Κ(Μ)οχλίου τοῦ Πατεράκη (ἀριθ. 11), τὴν πλατεῖαν Μουχλὶ τοῦ Δουκαγγίου [ἐνθ' ἀν., ἀριθ. 5], περὶ τὴν ποτὲ γυναικίαν μονὴν τῆς Θεοτόκου τῆς κτισθείσης μὲν ὑπὸ Μαρίας Παλαιολογίνης, τῆς δεσποῖνης τῶν Μογουλίων, κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἐπικαλουμένης δὲ καὶ ἕνα ὕστερον αἰῶνα [1351] τῆς Παναγιωτίσσης [Mikl. et Müller, A. P. C. ἀριθ. CXXXVI, τ. Α', σελ. 312—7], καὶ μόνον ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνοις Μα[χ]γουλιωτίσσης, Μουχλιωτίσσης· ἐν ἔτει 1521 ἀναφέρεται μάρτυς γάμου «κατοικῶν εἰς τὸ Μογούλιον», ὁ δὲ τὴν ἄδειαν λαβὼν ἱερεὺς «γῶν εἰς τὴν Παραγίαν μου», πλησίον τοῦ Τιμίου Προδρόμου [αὐτ. Β', σελ. 574], τίνος ἄρα γε;

(¹⁴) Ὁ Πατεράκης φαίνεται προτιμῶν τὸν τουρκιστὶ ἐπωνυμιῶν τῶν συνοικιῶν τὰς ἐλληνιστὶ ἐρμηνείας αὐτῶν, ἴσως καὶ ἐν χρήσει οὖσας παρὰ τοῖς ἡμετέροις, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τῆς παρὰ Καραμπέινικοφ μνείας τῆς συνοικίας Ἀχκερμὰν καὶ Ἀσπροκαστριῶν, μόνον Ἀσπροκαστριῶν ἀναφερομένης ὑπὸ τοῦ Πατεράκη· οὕτως ἐφεξῆς ἀναφέρει ὁ αὐτὸς καὶ συνοικίαν Διμακέλλιον, ἄσχετον πρὸς τὴν ἐπὶ Βυζαντινῶν «Λεωμακέλλιον», μεθερμηνεύων πάντως τουρκικὴν ἐπωνυμίαν συνοικίας «Τσιφτέ-κασάπ», κατὰ τὰς ἔτι καὶ νῦν ἐν χρήσει Τσιφτέ-χαβουζλάρ, Τσιφτέ-μπακάλ, Τσιφτέ-φορουν, Τσιφτέ-τσεσμέ, ἐπωνυμίας συνοικιῶν ἢ ὁδῶν· οὕτω καὶ Ξυλομάσγι-δον γράψας μεθριμύηνευσε τουρκικὴν ἐπωνυμίαν συνοικίας Ταχτά-μεστζί-τη, πληρύτερον ἔχουσαν Ταχτά-μναρέ-μεστζίτη, καὶ κοινότερον Ταχτά-μναρέ· μία τοιαύτη συνοικία ὑπάρχει σήμερον παρὰ τὸ Μπίν-μπί-διρέκ, ἐν Πείρικανέ, καὶ ἄλλη μεταξὺ Φαναρίου καὶ Μπαλατᾶ, εἰς ἣν τὸ Βλαχεργάκι [Κιτωρικὸν μεγ. σπηλαίου σ. 103, 106]· πρὸς νότον τῆς πλατείας Καραγιουμουρκ ὑπάρχει τεκὲς Ταχτά-μναρέ-τεκιεσῆ, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πασά-σοκαγῆ, Σαλίχ ἐφέντη τεκιεσῆ κυρίως λεγόμενος· ἐν Ἐγιοῦπ Ταχτά-μναρέ-μεστζίτη ἄνευ συνοικίας· ἐν δὲ τῷ χωρίῳ Κιγατχανέ καὶ ἐν Κασημπασῶ Ταχτά-κατή-μεστζίτη [Χατ. ελ. τζεβαμί, Α', σ. 284, ἀριθ. 267· 303, ἀριθ. 7· Β', σ. 15, ἀριθ. 4]. Τὸν Ἀ. Π. Κεραμέα εὐρίσκομεν παρανοήσαντα ἐνταῦθα τὸν Καραμπέινικοφ λέγοντα τὰδε: «Εἰς τὴν πλαγίως τοῦ παλαιοῦ Πατριαρχείου [τῆς μόνῃς τῆς Παμμακαρίστου] ὑπάρξασαν μονὴν τοῦ

Ἰωάννου Προδρόμου, ἀλλὰ νῦν μετενεχθεῖσαν κατὰ τοῦτον τὸν Ἰανουάριον εἰς τὴν ἐκκλησίαν Δημητρίου τοῦ Θεσσαλονικέως, διότι προλαβόντως ἀφηρέθη ἀπ' αὐτῶν τοῦ μοναστηρίου ὁ τόπος, θὰ ἐδίδετο ἐκ τοῦ αυτοκρατορικοῦ ἐλέους, κατὰ τὸν κατάλογον, εἰς τριάκοντα μοναχὰς 60 νομ. χρυσᾶ· καὶ ἐδόθησαν τῇ ἡγουμένῃ ταύτης τῆς Μονῆς Εὐγενίᾳ δι' ἑλαιον τῆς ἐκκλησίας 2 νομ. χρυσᾶ, αὐτῇ δὲ τῇ ἡγουμένῃ καὶ τῷ ἱερεὶ Μ(Ν)ικολῷ ἀνὰ 3 χρ. νομίσματα, καὶ ἀνὰ 2 ταῖς 26 μοναχαῖς 52, ἐν συνόλῳ 60 χρυσᾶ νομίσματα· [σελ. 85–86, ἐνθα τὴν ἀνεξήγητον λέξιν Тамғнаріи ἀνέγνωμεν Январи]. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος μονὴ τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου μετεβλήθη εἰς μεστζίτιον ὑπὸ τοῦ ἀφ' οὗ ἐπωνυμεῖται Χαράμῃ *Ἀχμέτ πασᾶ*, ἔχοντος τὸ ἀξίωμα Γενίτσαρη ἀγασῆ, παυθέντος συγχρόνως τῷ τρις ἡρηματίσαντι μεγάλῳ βεζίρη Σιαβούς πασᾶ, πενθερῷ αὐτοῦ, τῇ 30ῇ Δεκεμβρίου 1592 = 25ῃ Ῥεμπιουλεβέλ τοῦ 1001 ἔτους ἐγίρας [*Κιατρί Τσελεμπή*· Φεζλεκέ, σελ. 10. — Σαλαμὲ τοῦ ἔτους 1294· σελ. 32· ἐσφαλμένως ὁ *Ἀλῆ Σατῆ*, χατ. ἐλτζεβαμί, Α' σελ. 38, 239 ὀρίζει τὴν παῦσιν εἰς τὸ ἔτος 1003]. Καὶ τὴν μὲν μονὴν τοῦ Προδρόμου ἱστορεῖ καὶ ἀπεικονίζει ὁ *Πασπάτης* [Βυζ. μελ., σελ. 303], τὴν δὲ ἐκκλησίαν ταύτην τοῦ ἁγίου Δημητρίου ταυτίζομεν τῇ ὑπὸ τοῦ *Πατερᾶκη* Κανανοῦ ἐπιλεγομένῃ [ἀριθ. 6], τῇ ἐν τῇ Ξυλοπόρτῃ· καὶ τοῦτο διότι τὴν παρὰ *Καραμπέινικοφ* [σελ. 86] ἀναφερομένην ἐτέραν μονὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἧς τῇ ἡγουμένῃ Εἰρήνῃ ἐδόθη δι' ἑλαιον μὲν ἐν χρυσῶν, αὐτῇ δὲ δι' ἑλεος 3 καὶ τῷ ἱερεὶ Γεωργίῳ σὺν 135 τῷ διακόφῳ Μανουὴλ 3 καὶ ταῖς 20 μοναχαῖς 40, ἐν συνόλῳ 47 χρυσᾶ νομίσματα, κειμένην ἔγγιστα τῆς πύλης Μπαλατᾶ καὶ τῆς τότε μὴ ὑπαρχούσης αὐτόθι μονῆς τοῦ Προδρόμου [= τῆς τῶν Συναϊτῶν] ταυτίζομεν τῇ παρὰ *Πατερᾶκη* εἰς Ξυλομάσιον [ἀριθ. 10], ἥτοι εἰς Ταχτά-μυναρέ, τὴν μεταξὺ Μπαλατᾶ καὶ Φαναρίου συνοικίαν· ἡ ἐκκλησία αὕτη πιθανῶς εἶναι τὸ *μοναστήριον ὁ μέγας Δημήτριος*, τὸ ὑπὸ τοῦ ἐπιτηρητοῦ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου περικλειοῦς *Μελετίου Πηγᾶ*, Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ἀγορασθὲν κατὰ τὸ 1597 [*Σάθας* Βιογρ. σχεδ. Ἱερεμίου Β' πβ'], πυρποληθὲν δὲ κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν τοῦ 1640, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος. Ὁ *Δουκάγγιος* [ἐνθ' ἀν., ἀριθ. 10] ὀνομάζει ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Δημητρίου Agiorassari ὡς φέρεται εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Βενετίας ἀντὶ Agiobasari, τὴν ἐπὶ *Λεουκλαβίου*, τῷ 1587, καλουμένην «Hagiobasari porta», τὴν τοιαύτην ἐπωνυμίαν τῆς ὁποίας ἐξηγεῖ «εἴτε ἁγίου, εἴτε ἅγιον ἐμπόριον», μὴ ἐννοήσας ὅτι ἦτο παραφθορὰ τῆς ἐπωνυμίας Ἀϊβάν σεράϊ καπισῆ, μᾶλλον δὲ κακῶς ἀντιληφθεῖς αὕτης.

(¹⁵) Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι *Διμακέλιον* ὁ *Πατερᾶκης* μεθερμηνεύει τουρκικὴν ἐπωνυμίαν συνοικίας τινὸς *Τοιφιτὲ κασάπ*, διαφυγοῦσαν τὰς ἡμετέρας ἐρεῦνας καίτοι ἐν τῷ Λεξιλογίῳ τοῦ Χάρτου τῆς Κ. λεως τοῦ Στόλπ ἀναφέρεται ὁδὸς τοιαύτη. Γνωσταί εἰσιν ἐκ τῆς ἱστορίας πολλαὶ μεγάλαι καὶ ἀλλεπάλληλοι πυρκαϊαί, ἀποτεφρώσασαι οὐχὶ μόνον συνοικίας μετὰ ναῶν, τζαμιῶν καὶ μεστζίτιων, ἀλλὰ καὶ μέγιστα τμήματα τῆς ὅλης πόλεως ἐπὶ ἡμερονύκτια

διαρκέσασαι· οἱ χριστιανοὶ κάτοικοι τῶν πυρπολουμένων συνοικιῶν, ἀπορία χρήματος καὶ ἀδείας πρὸς ἀνάγκαις μάλιστα τῶν ἐκκλησιῶν, μετῴκουν εἰς τὰς ἔχουσας ναοὺς ἐνορίας· αἱ κτήσεις αὐτῶν εἰς τὰς πυρποληθείσας συνοικίας ἀπηλλοτριούντο οὕτως ἢ ἄλλως, οἱ δὲ ὑποκαθιστῶντες αὐτοὺς παρῆχον νέας ἐπωνυμίας εἰς τὰς μετατρεπομένας πολλάκις ὁδοὺς, καὶ τὰς συνοικίας, εἴτε ἀπὸ τῶν ὀνομάτων ἰσχυρῶν προσώπων, εἴτε ἀπὸ νεοπαγῶν κτισμάτων. Οὕτως ὁ Πατριάρχης *Γεννάδιος ὁ Σχολάριος* κατέλιπε τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διὰ τὴν περίξ ἐρήμωσιν· ὁ *Smith* ἀναφέρει ναὸν τῆς Θεοτόκου εἰς *Γενηγιόλ* [νέαν ὁδόν, ἀριθ. 9]. Εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν ἀποδοτέον τὴν ἐξαφάνισιν ἐκκλησιῶν μνημονευομένων ἐν προγενεστεροῖς χρόνοις, ὡς καὶ συνοικιῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Διμακελλίου. Ὁ *Πατερᾶκης* ὄφειλε νὰ γνωρίζῃ τὴν ἐν Ἑγρικατῇ ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου, ἀφοῦ ἐγνώριζεν αὐτὴν ὁ *Καραμπέινικοφ*· πρέπει λοιπὸν τὴν παράλειψιν νὰ θεωρήσωμεν ἀμνημοσύνην τοῦ *Πατερᾶκη*, ἢ μᾶλλον νὰ ταυτίσωμεν τὴν ἐν τῷ Διμακελλίῳ, τῷ ἀγνώστῳ εἰς τὸν *Καραμπέινικοφ*, ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐν Ἑγρικατῇ· Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὀφειλομένην ν' ἀναζητήσωμεν τὴν ἐν τῇ αὐτῇ συνοικίᾳ ὑπὸ τοῦ *Πατερᾶκη* ἀναφερομένην [ἀριθ. 18] ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἄγνωστον εἰς τὸν *Καραμπέινικοφ*· αἱ πρὸς τοῦτο προσπάθειαι ἡμῶν ἀπέβησαν φροῦδαι, γνωρίζοντων ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους ἀνέφικτος ἦτο ἡ ἀδεα οἰκοδομῆς νέων ἐκκλησιῶν, καὶ ἐπομένως τοιαύτην τινὰ μὴ δεχομένην ἐπὶ τοῦ προκειμένου· διὸ πιθανὸν θεωροῦμεν ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἐπισκεψέων τοῦ *Καραμπέινικοφ* ἦτο ἡρειωμένη ἐκκλησία καὶ παρελείφθη ὑπ' αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ τοῦ *Πατερᾶκη*, ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισκευασθεῖσα, ὑπῆρχε, βραδύτερον δέ, πυρποληθεῖσα ποτε, ἐξέλιπεν, ἀφοῦ μετὰ ταῦτα οὐδεμία εὐρεται μνεῖα αὐτῆς.

(¹⁶) Ἡ τουρκιστὶ *Ἀγιά-καπισῆ* καὶ παρ' ἡμῖν συνήθως μόνον «ἡ Ἀγιά», παρὰ τὴν ὁποίαν ἡ Τζουμπαλῆ καπισῆ [Τζιβαλί], ὅπου ἐκκλησία ἁγίου Νικολάου, ἡ ὑπ' ἀριθ. 16 παρὰ *Πατερᾶκη*. Δὶς ἀναφέρει αὐτὴν ὁ *Γέρολαχ* ὀρίζων «παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐπὶ τοῦ Κερατίου κόλπου, ἐκτὸς τῶν τειχῶν κειμένην»· τῇ 15 Ἀπριλίου 1576, κυριακῇ τῶν Βαίων, ἦτο εἰς αὐτὴν ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Β' [Tagebuch, σελ. 178]· τῇ 14 Μαρτίου 1578, παρασκευῇ, ὁ *Γέρολαχ* προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἰω. Ζυγομαλᾶ εἰς τὴν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῆς Παμμακαρίστου ἀκολουθίαν τοῦ Ἀκαθίστου· πορευθεὶς μετὰ τοῦ Σχβάιγγερ εὗρον κλειστήν τὴν πύλην Φενέρ καπισῆ καὶ βιασθέντες ὑπὸ τῶν προσελθόντων ἐκεῖ, τοῦ μεγάλου οἰκονόμου τοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ προϊσταμένου τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἡκολούθησαν αὐτούς· τῇ πρώτῃ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς εἰσῆλθον διὰ μικρᾶς τινος θύρας εἰς τὸν ναόν, λαμπρῶς ἐστολισμένον διὰ εἰκονογραφιῶν, εἰκόνας, κανδηλῶν καὶ λαμπάδων, καὶ ἐξυπηρετούμενον ὑπὸ τεσσάρων ἱερέων καὶ τεσσάρων ἀναγνωστῶν (ψαλτῶν, βεβαίως)· ὑπαρξίς ναοῦ αὐτόθι δὲν ὑπετίθετο, διότι ἀθέατος καθίστατο ὑπὸ τῶν ἐγειρομένων κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς οἰκιῶν τῶν Ἑλλήνων, καὶ διότι, ὡς ἀπλῆ τις οἰκία, μόνον μίαν

θύραν εἶχεν· ἀφοῦ ἡκροάσθησαν ἅπασαν τὴν ἀκολουθίαν διενυκτέρευσαν παρὰ τῷ προεστώτι δευτήσαντες χορτορικά, αὐγοτάραχον, ἀμύδαλα κτλ. [αὐτ., σελ. 468]. Περὶ τὸ 1538 ἔτος, ὅτε εὐρίσκετο εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν ὁ Ἱεροσολύμων Πατριάρχης *Γερμανός*, ἐγνώρισε καὶ ἐξετίμησε τὸν παπὰ Σωφρόνιον, τὸν «ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Νικολάου τῇ ἐγγὺς τοῦ τείχους τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ λεγόμενον τουρκογοραιοῖσι Ἀγιακαποῖ ἐξωθεν οὖση...» [*Δοσίθεος*, Δωδεκ. σελ. 1166, 1167] ὄντα, καὶ παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ, κατέστησε διάδοχον τοῦ θρόνου. Παρὰ ταύτας ὁμως τὰς ἀρχαιοτέρας μαρτυρίας τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου ὁ *Καραμπέινικοφ* δὲν ἀναφέρει αὐτήν. Αἰτίαν τῆς παραλείψεως εἰκάζομεν τὴν ἐπομένην· ὁ ἐν Μόσχᾳ τῷ 1593 συνταχθεὶς κατάλογος τῆς διανομῆς αὐτοκρατορικοῦ ἐλέους βάσιν εἶχε τὴν ἐν ἔτει 1582 γενομένην διανομήν· κατ' αὐτήν, τίς οἶδε διὰ ποίους λόγους, ἐξηρρέθη ἡ ἐν λόγῳ ἐκκλησία, καὶ ἐπομένως ἐξηρρέθη καὶ κατόπιν. Ταύτην, νομίζομεν, ὀνομάζει ὁ *Δουκάγγιος* τῷ 1680, ἐσφαλμένως εἰς τὴν Ξυλὴν Πύλιν [*Ὅτουν καπισή*·] ad portam lignariam [ἐνθ' ἄν., ἀριθ. 9]. Ὁ διάκονος *Παῦλος* [1652] τίθησιν ὑπεράνω τῆς πύλης Ἀγιακαποῦ ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας ἔχουσαν 136 ἔνδον καὶ ἀγίασμα, ἣν ὁ *S. Petridès* νομίζει οὖσαν τὴν *Παναγίαν Παλαιολόγου* [αὐτόθι, σελ. 48], περὶ ἧς ἐφεξῆς. Περίεργος ἡ σιωπὴ τοῦ *Παύλου* περὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν Ἀγιακαποῦ, οὐ μένεται δις.

(17) Τὴν εἰς *Μπαλουκ-παζάρ* ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἀναφέρει καὶ ὁ *Γέρολαχ* [ἐνθ' ἄν., σ. 178] γράφων τῇ 15ῃ Ἀπριλίου 1579, ὅτι ὁ Πατριάρχης εἶχε λειτουργήσει «bey St. Georgen auff den Fischmarkt». Ἀφοῦ δὲ ὁ *Πατριάρχης* [ἀριθ. 19] σημειοῖ «*ταυτὴν οὐκ ἔστιν*», εἰκάζομεν ὅτι ὁ μὲν τόπος αὐτῆς ἦτον ἔτι εἰς χεῖρας τῶν ὀρθοδόξων, τὸ δὲ οἰκοδόμημα ἡρειπωμένον ἐκ τινος ἀναμφιβόλως πυρκαϊᾶς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1593 καὶ 1604 δι' οὗς δὲ λόγους ἀναφέρομεν ἐν τῇ σημειώσει 15ῃ μείνασα ἐφεξῆς ἡρειπωμένη, συμπεριελήφθη εἰς τὴν εὐρείαν περιοχὴν τοῦ Γενί (Βαλιτέ) τζαμίου καὶ τῶν προσαρτημάτων αὐτοῦ, ἂν μὴ ἐξ ἀρχῆς τῆς οἰκοδομῆς, μετὰ τὸ 1660, διαρκούσης αὐτῆς, κατὰ τὴν ἀνάκτισιν τοῦ πυρποληθέντος τμήματος ἐκ τῆς μεγάλης ἐκείνης πυρκαϊᾶς, ἣτις ἐκράγεῖσα τῇ 14ῃ Ἰουλίου τοῦ ἐιρημνίου ἔτους ἐν Ἀγίασμα καπισὴ ἀπεσβέσθη μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰς Κομ-καπὴ καὶ Ὑψωμαθεῖα, ἀφοῦ τὰ ἐν μέσῳ ἀπετέφρωσε· τὸ Γενί τζαμίον ἀπετέρατώθη ἐν ἔτει ἐγίρας 1074 [1663—1664]. Οὕτως ἐξέλιπε πᾶν ἔχνος τῆς ἐκκλησίας ταύτης. Ὁ *τε Γέρολαχ* [σελ. 454] καὶ ὁ *Σχβάγγερ* [σελ. 104] ὀνομάζουσι τὴν γνωστὴν καὶ νῦν πύλιν Μπαλουκ-παζάρ-καπισὴ = Ἰχθυοπωλείων, ὀψαροπωλείων Fisch-marektor, παρὰ τὴν ὁποίαν, λέγουσιν ἀμφότεροι, ἐπὶ τῆς παραλίας ἵστατο ἀγχόνῃ ὁ τελευταῖος ἀναφέρει καὶ μίαν ἄλλην πύλιν Μπαλικ-καπὴ das Fischtor, μεταξὺ τῶν πυλῶν Φενερ-καπὴ καὶ Ἀγία-καπὴ [αὐτ. σελ. 105].

(18) Ὁ *Δοσίθεος* λέγει ταῦτα: «τῷ 1637 ἐποίησεν ὁ Μπαϊράμ πασᾶς τζαμίον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίαν τοῦ Προδρόμου τὴν ἐκωθεν τῆς πύλης

Ἀδριανου λεγομένης, ἣτις ἦν μονὴ τῶν μοναζουσῶν γυναικῶν...». Τὴν πληροφориάν ταύτην εὐρήσομεν ἐκ τῶν ἐπομένων ἀνακριβῆ, παρὰ τὴν ὑπὸ *Μ. Γεδεών* [αὐτ., σελ. 65] ἀποδιδωμένην τῷ πολυσεβίστῳ Πατριάρχῃ τῶν Ἱεροσολύμων ἀκριβολογίαν χρονογράφου καὶ ἀδιαφιλονεικῆτον ἱστορικὴν γνῶσιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐν πρώτοις δὲν ἔχομεν ἄλλην μαρτυρίαν, προγενεστέραν ἢ μεταγενεστέραν τῆς ἁλώσεως, περὶ ὑπάρξεως μονῆς τοῦ Προδρόμου ἐκωθεν ἢ πλησίον τῆς πύλης Ἀδριανουπόλεως· δεύτερον δέ, τζαμίον Μπαϊράμ πασᾶ οὔτε νῦν ὑφίσταται οὔτε καὶ πρότερον ὑπῆρξε περὶ τὴν πύλιν ταύτην· ὁ *Κοτζᾶ Μπαϊράμ πασᾶς*, χρηματίσας τῷ 1623 Γενίτσαρ ἁγασῇ, τῷ 1636 καϊμακάμης [= διοικητῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως], ἐβεξίρευσεν μηνὶ Ῥαμαζᾶν 1046 [= Ἰανουαρίῳ-Φεβρουαρίῳ 1637, κατὰ *Χάμμερ* ἀκριβῶς τῇ 21 Ἰανουαρίου 1637]· καὶ τῇ 27 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπελθὼν κατὰ τῆς Περσίας ἀπέθανε τῇ 27ῃ Ῥεμπιουλεβέλ 1048 [= 8 Αὐγούστου 1638] ἐν Ἰωνῇ τῆς Ἀνατολῆς. Καϊμακάμης ὢν ἐπεμελήθη τῆς ἐπισκευῆς τῶν τειχῶν τῆς πρωτεύουσας καὶ τῆς διοχετεύσεως τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ *Λύκου* διὰ τοῦ πύργου *Σουλῶν κονλέ*, παρ' ὃν ἤγειρε καὶ γέφυραν· διὰ ταῦτα δὲ καὶ ὁ ποταμὸς ἐκλήθη ἄτ' αὐτοῦ Μπαϊράμ πασᾶ τερεσῇ, καὶ ἡ γέφυρα καὶ οἱ πέριξ λαχανόκηποι, ὧν κύριον προῖον αἱ ἀγγινάραι αἱ ἐπωνυμούμεναι ὡσαύτως Μπαϊράμ πασᾶ. Ἀνήκων εἰς τὸ τάγμα τῶν δερβισῶν *Κατεῖ* ἀνῆγειρεν ὑπὲρ αὐτῶν ἐν Δαούτ πασᾶ παρὰ τὸ *Χασεκί* τζαμίον τὸν φερῶν νυμνον Μπαϊράμ πασᾶ τεκεσῇ καὶ μετρεσέν, καὶ μανσωλεῖον [τουρμπέ], ἐν ᾧ κοιμήσθεις ἐξ Ἰωνῇ ὁ νεκρὸς αὐτοῦ κατετέθη, ὡς καὶ μιᾶς θυγατρὸς αὐτοῦ· εἰς τὸν τεκέν, προσεπωνυμούμενον καὶ Πασμακ-ι-σερίφ, διὰ τὰ ἐν αὐτῷ διασφρόζόμενα ἱερὰ παρὰ μουσουλμάνοις πέδιλα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, προσεύχονται κατὰ παρασκευὴν [*Χάμμερ*. — *Jouanin*; La Turquie. — *Ἀλῆ Σατῆ* χατ. ετ. τζεβ. Α', 58—59. — *Ἀχμὲν Μονχτάρ* Φέτχι τζεβ. Κωνσταντινίε, σελ. 33, 44—45. — *Μετζιμουαί* τζεβαμῆ. — *Μετζιμουαί* τουκεγιά. — *Σαλναμέ*, 1294]. Ὁ τεκές, ὁ προετοιμασθεὶς ἴδιος τουρμπές (μανσωλεῖον), ὁ μετρεσέν, εἰσὶν ἐκτισμένοι διὰ πελεγιτῆς σκληρᾶς πέτρας, ἐπὶ δύο ὁδῶν ὁδῶν τεκείων, εἰς τὴν γωνίαν τῶν ὁποίων ἡγίεσε μεγαλοπρεπὴ κρήνην καὶ νυμφαῖον (σεμπίλ). Ἀναφέρεται μὲν ὁ Μπαϊράμ πασᾶς ἰδρυτῆς φιλανθρωπικῶν οἰκοδομῶν ἐν Κιαισαρείᾳ καὶ Ἀμασειᾳ καὶ ἀμβώνων εἰς πολλὰ τεμένη, οὐχὶ ὁμως ἐτέρου μεστίζτιου ἢ τζαμίου ἐν Κωνσταντινουπόλει· διὰ τοῦτο ἀνακριβῆ ἐθεωρήσαμεν τὴν

1. *Προσθήκη*. — Ὁ *Hammer* (Const. und der Bosphoros, Pest, 1821 2, τόμ. 2) ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν τζαμιῶν τῶν ἐγερθέντων ὑπὸ ἐκκρίτων ἀνδρῶν ἀναφέρει, κατὰ τὸν *Ἐβλιά* καὶ τὸν *Ὀσμὰν ἐφέντην*, ὑπ' ἀριθ. 37 τζαμίον τοῦ βεζιρου τούτου, ἀνώγειον, κτισθέν, ὡς καὶ τὸ τοῦ προκατόγου αὐτοῦ *Χαφίζ πασᾶ*, πλησίον τοῦ τεμένους τοῦ Κατακτητοῦ (τόμ. I, σ. 434). Τοῦ *Ὀσμὰν ἐφέντη* τὸ σύγγραμμα Χατίκατ-ουλ-βουζερᾶ δὲν εὕρομεν· τοῦ *Ἐβλιά* ἐξελειπτῇ τὸ Μουν-τεχμεπάτ, ὡς καὶ τὰ τῶν τζαμιογράφων *Ἀλῆ Σατῆ* καὶ *Ὀσμὰν μπέν*, μόνον τὸ τζαμίον τοῦ *Χαφίζ πασᾶ* μνημονεύουσι.

πληροφορίαν τοῦ Δουσιθέου, παρεπιγραφείσαν καὶ ἐν χειρογράφῳ Πατμιακῷ, ἐξ αὐτοῦ ἴσως αὐτολεξεῖ πλὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ Μπαϊράμ πασᾶ [Ἰ. Σακελλίων· Πατμ. Βιβλ., σελ. 310].

(¹⁹) Προστεθῆναι εἰς τὰ ἐν σημειώσει 14ῃ εἰρημένα περὶ τῆς παρανοήσεως τοῦ κειμένου τοῦ *Καραμπέϊνικοφ* καὶ αὐτὰ: πῶς ὁ ἀπαλλοτριώσας τὴν μονὴν ἐκείνην τοῦ Προδρόμου κατέλιπε τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς ἵνα καταστῇ ἐνοριακὴ, καὶ διατὶ αὕτη ἥλλαξεν ἐπωνυμίαν; Καθὰ εἵπομεν γενομένης τῆς ἀπαλλοτριώσεως αἱ ἐν αὐτῇ μοναχαὶ ἀπῆλθον καὶ ἐγκατέστησαν ἴσως εἰς τὴν ὡσαύτως γυναικεῖαν μονὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου· εἰς ἑκατέρας τῶν ὁποίων, ἡγουμένους καὶ μοναχάς, ἐδόθη χωριστὰ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἔλεος ὑπὸ τοῦ *Καραμπέϊνικοφ*.

(²⁰) Παρανοήθη καὶ ἐνταῦθα ὁ *Καραμπέϊνικοφ*· δὲν λέγει οὗτος περὶ χειροτονίας, ἀλλὰ περὶ κουράς (постриженее), νοῶν ἀναμφιβόλως ὅτι εἰς τὴν μονὴν ἐκείνην τοῦ Προδρόμου, τὴν παρὰ τὴν Σφζόπολιν, ἐκάθη μοναχὸς ὁ ἐκ τῆς ἑναντι Ἀγγιάλου καταγόμενος Ἱερεμίας, καὶ ἔλαβε τὸ μοναχικὸν ἐκεῖ σχῆμα, προαχθεὶς ἐφεξῆς εἰς διαφόρους ἐκκλησιαστικούς βαθμοὺς μέχρι καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. Ὁ Ἀ. Π. Κεραμεὺς παρέβλεψε καὶ ὅσα ὁ Χρύσανθος Δοπαρέφ, ἐκδότης τοῦ Ὁδοιπορικοῦ τοῦ *Καραμπέϊνικοφ*, προσήχθη ἐκ τοῦ χωρίου τούτου νὰ γράψῃ ἐν τοῖς προλεγομένοις [σελ. XII] ὅτι μόνον ἐκ μόνου τοῦ *Καραμπέϊνικοφ* γνωρίζεται τὸ γεγονός, 137 ὅτι ὁ Ἱερεμίας καταλιπὼν τὸν θρόνον ἐκάθη εἰς τὴν ἐν λόγῳ μονὴν, ὑποσημειώσας ὅτι ἡγνήσεν ὁ Σάβας ποῦ ὁ Ἱερεμίας Β' ἐβίωσε μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ θρόνου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Δοπαρέφ ἡπατήθη ἐκλαβὼν τὴν κουράν γενομένην μετὰ τὴν ἐκ τοῦ θρόνου ἀπομάκρυνσιν. Πατριάρχης οὗτος ἢ ἄλλως καταλιμπάνων τὸν θρόνον δὲν ἐκείρετο, ἀλλ' ἢ ἐξορία κατεδικάζετο ἢ ἡσυχία ἐν τινι μονῇ παρεδίδοτο, καὶ ἔστιν ὅτε προεδρικὸς εἰς μητροπόλιν ἀπεκαθίστατο.

(²¹) Ὁ *Καραμπέϊνικοφ* ἀναφέρει παρὰ τὴν πύλιν Μπαλατᾶ μονὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου, ὑφισταμένην μὲν τῷ 1582, καὶ διὰ τοῦτο ἐγγεγραμμένην ἐν τῷ καταλόγῳ, μὴ ὑπάρχουσαν ὁμως τῷ 1593, τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς ἐνοριακῆς γενομένης, καὶ διὰ τοῦτο τὴν διὰ τὴν ἐν λόγῳ μονὴν ὠρισμένην βοήθειαν ἔδωκεν εἰς τὴν ἡγουμένην καὶ τὰς μοναχάς τῆς πλησίον τῆς αὐτῆς πύλης Μπαλατᾶ μονῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου, μὴ ἐγγεγραμμένης ἐν τῷ καταλόγῳ [σελ. 86], ὡς ἐν τῇ 14ῃ σημειώσει εἵπομεν. Ὁρθῶς ὁ Ἀ. Π. Κεραμεὺς παρατηρεῖ ὅτι ἡ τοῦ Προδρόμου αὕτη ἐκκλησία εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ *Καραμπέϊνικοφ* ἔδωκεν ἔλεος [ἀριθ. 12], ἣν ὁ Πατριάρχης ὀνομάζει «Αἰγιαλόν» [ἀριθ. 14], καὶ ἡ ὁποία εἶναι γνωστὴ (οὐχὶ ὁμως «εἶτα») ὑπὸ τὸ ὄνομα Κυνηγοῦ· αἱ ἐπωνυμίαι αὗται φέρονται καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως· εἰς ἐγγραφοῦν τοῦ 1334: «... περὶ τὴν πόρταν τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ κατὰ τῶν Κυνηγῶν»· εἰς ἕτερον τοῦ 1400: «... τὸν πάνσεπτον καὶ θεῖον ναὸν τοῦ τιμίου μου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τὸν ἔξω

τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων, περὶ τὸν αἰγιαλὸν τῆς βασιλικῆς πυλῆς...», ὄντα πιθανῶς τὸν κατ' ἐγγραφοῦ τοῦ 1394 ἐπιτεκνημένον καὶ «τοῦ κυροῦ Νικολάου» [Miklosich et Müller; A. P. G., τ. I, σελ. 568. — τ. II, σελ. 391—3. τ. II, σελ. 215—6]. Εἰς ἄλλα τοῦ 1686 καὶ 1689: «... Ἐκκλησίαν τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἐν τοποθεσίᾳ Κυνηγοῦ, ἐκτὸς τῆς πύλης λεγομένης Μπαλατᾶ» καὶ «... κατὰ τὴν τοποθεσίαν Κυνηγοῦ, ἔξωθεν τῆς πύλης λεγομένης Μπαλατᾶ» [Γεδεών· αὐτ. σελ. 50, 52], καὶ «... ἔξω τοῦ Κυνηγοῦ κατὰ τὸν αἰγιαλόν» [Ἀ. Π. Κεραμεὺς· Ἀνάλ. Ἱερ. Σταχ., τ. Δ', σελ. 68, 69]. Ἐνοριακὴ γενομένη ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐκάθη τῷ 1640· ἀνεκτίσθη δὲ μικρὸν ἔπειτα «ἐν εἵδει οἰκίας» καὶ ἀφιερώθη ὑπὸ τῶν, ἀπὸ τῆς ἐνορίας βεβαίως ἐξαγορασάντων τὸν τόπον εἰς τὸ ὄρος τοῦ Σινᾶ· εἶτα, ἐν ἔτει 1686, ἐκτίσθη μεσιτεία τοῦ ὅρους προεβουτοῦ μεγαλειτέρα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σιναιῶν ὄρους κατὰ τὸ σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Διονυσίου [Γεδεών· αὐτ.]. Ἀδελον τίνες ἦσαν οἱ ἐξαγοράσαντες τὸν τόπον καὶ ἀφιερώσαντες τὴν ἐν εἵδει οἰκίαν γενομένην οἰκοδομήν· ἀλλ' ἐπειδὴ καλεῖ ὁ μὲν Σμῖθ, τῷ 1669, «μετόχιον τῆς Ἀλεξανδρείας» ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, προστιθεὶς ὅτι ἀνήκεν εἰς τὸν Πατριάρχην τῆς Ἀλεξανδρείας, ὁ δὲ La Croix, τῷ 1670, παρεκκλήσιν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας παρὰ Λαμῖφ [ἐνθ' ἀν., σελ. 219], εἰκάζομεν ὅτι εἰς αὐτὸν εἶχε περιέλθει ἡ κυριότης, ἥτις, τῷ 1686 ὀριστικῶς μετεβιβάσθη εἰς ὁ ἔκτοτε μένει Σιναιῶν ὄρος, τῆς ἐκκλησίας ἀνακτισθείσης μεσιτεία παρὰ τῇ κυβερνήσει τοῦ προεβουτοῦ τῆς Ῥωσίας, προτραπέντος ὑπὸ τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων Δουσιθέου [Ἀ. Π. Κεραμεὺς· Ἀνάλ. Ἱερ. Σταχ. Α', 277]. Σημειωθῆτω δ' ἐνταῦθα ὅτι μία καὶ ἡ αὕτη ἦν ἡ Βασιλικὴ λεγομένη Πύλη καὶ ἡ τοῦ Κυνηγοῦ ἡ τῶν Κυνηγῶν, ἣν πολλοὶ διάφορον τῆς πρώτης ἐξέλαβον, πιστεύσαντες εἰς τὸν ἱστορικὸν Δούκαν λέγοντα «οἱ δὲ Βενετικοὶ ἐν τῇ Βασιλικῇ πύλῃ μέχρι τοῦ Κυνηγοῦ σὺν Ῥωμαίοις... ἐμάχοντο» [κεφ. 38]· τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀξιопιστοτέρως θεωροῦμεν τὸν Πούσκούλον [C/poleos βιβλ. IV, στ. 181 κ. ἐ.], ταυτίζοντα τὰς πύλιν Cynagon καὶ Regia· τὸν Γύλλιον, λέγοντα μετὰ τὴν πύλιν Βλαχερνῶν [=Ἀἰθανσεράϊ καπουση] τὴν Κυνηγοῦ εἶτε Παλατινὴν καὶ ἔπειτα τὴν Φαναρίου [βιβλ. I, κ. XX], καὶ ἀλλαχού «τὴν Παλατινὴν ἢ Κυνήγιον πύλιν, ἔξω τῆς ὁποίας ὑπῆρχον πλάτανοι»· τὸν Γέλαχ, τάσσοντα μετὰ τὴν πύλιν Φαναρίου τὴν τῶν Κυνηγῶν καὶ μετ' αὐτὴν τὴν Βλαχερνῶν [Tagebuch, σελ. 454] ἄνευ ἰδιαίτης μνείας τῆς τοῦ Μπαλατᾶ· τὸν Σχβαίγγερ, ἀριθμοῦντα μετὰ τὴν Αἰνμπασᾶ κατὶ τὴν Παλατκάτι καλουμένην ἀπὸ τοῦ παλατίου τοῦ Κωνσταντινίου καὶ κατόπιν τὴν τοῦ Διπλοφανάρου καὶ Φενερκαπί [Konstantinopel κτλ., σελ. 104—105]. Τὴν ταυτότητα τῶν δύο πυλῶν ἐξάγομεν καὶ ἐκ τῶν πατριαρχικῶν ἐγγράφων, τῶν τε πρὸ τῆς ἀλώσεως καὶ τῶν μετ' αὐτὴν· τούτων τὸ τοῦ ἔτους 1334 ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸν ναὸν ἁγίου Δημητρίου, διακείμενον πλησίον οἰκημάτων περὶ τὴν πόρταν τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου Προδρόμου καὶ Βαπτι-

στοῦ κατὰ τῶν *Κυρηγῶν*. Καὶ λέγει μὲν ὁ *Μόρτιμαν* [Esq. Top. de C/ple, § 65] ὅτι οὕτως ἐπωνυμύθη ἡ πόρτα διότι ὁδὸς ἀπ' αὐτῆς ἦγεν εἰς τὴν διάσημον μονὴν τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας, ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἐγγράφου, ἡμεῖς ὁμῶς βεβαιώτερον θεωροῦμεν διότι ἐγεινιάζεν αὐτῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Χρησίμου ἐγεγνηθεῖσα ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ ἁγίου ἐκκλησία *λήγοντος τοῦ ΙΓ' ἢ ἀρχομένου τοῦ ΙΔ' αἰῶνος*, ἀφοῦ διεκδικήσας δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἐγένετο ἐν ἔτει 1440 ὑπὸ ὄρφανου διςεγγόνου τοῦ κτίτορος, καθὰ διαλαμβάνει τὸ προμνημονευθὲν ἔγγραφο τοῦ ἔτους τούτου. Τὴν ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ *Μόρτιμαν* σημειουμένην θέσιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Προδρόμου, τοῦ μετοχίου τουτέστι τῶν Σιναιτῶν πατέρων, ἐπὶ τῆς μεταξὺ τῶν πυλῶν Μπαλατᾶ καὶ Ἀἵβαν σεραῖ παραλίας, εἰς παραδρομὴν ἀποδοτέον, ἀφοῦ ἐν τῷ κειμένῳ [§ 66] ὁρθῶς τάσσει αὐτὴν μεταξὺ τῶν πυλῶν Φαναρίου καὶ Μπαλατᾶ ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἔξω τῶν τειχῶν, παρὰ *Δοσιθέῳ* [ἐνθ' ἄν.] «εἰς τὸ Φανάρι ἔξω ὅπου τώρα εἶναι εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν μετόχι τῶν Σιναιτῶν». Ἡ ὑπὸ τοῦ *Καραμπέινικοφ* τοποθετουμένη παρὰ τὴν πύλην Μπαλατᾶ μονὴ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, φρονοῦμεν 138 ὅτι εἶναι ἡ ὀριζομένη εἰς τὸ Ξυλομάσιδον [ἐν τῇ συνοικίᾳ Ταχτά-μιναρῇ] ὑπὸ τοῦ *Πατεράκη*, περὶ τῆς ὁποίας διελάβομεν ἐν τῇ 14ῃ σημειώσει, οὐχὶ δὲ ἡ πολὺ ἀπέχουσα τῆς πύλης Μπαλατᾶ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἡ ἐν Ξυλοπόρτῃ, ἡ καὶ τοῦ Καναβῆ λεγομένη, παρὰ τῷ *Πατεράκῃ* γραφομένη Καναοῦ ἀντὶ Καναβοῦ ἴσως, ἡ ὁποία λέγεται ὑπὸ τοῦ διακόνου *Παύλου* ὥραϊα καὶ μεγάλῃ πλησίον τοῦ ἁγιάσματος τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν οὕσα [ἐνθ' ἄν., σελ. 48].

(²²) Ἐν σελ. 684 ὁ αὐτὸς Ὑψηλάντης γράφει: «... τὴν Ζουλόπετραν, ἐκκλησίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἄλλως ἁγίου Νικολάου».

(²³) Ὁ Σμὶθ ἀναφέρει ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου κειμένην οὐ μακρὰν τῆς ἁγίας Σοφίας, «ἐὰν καλῶς ἐνθυμῶμαι» προστιθεῖς [ἀριθ. 2]· ταύτην ἡμεῖς ταυτίζομεν τῇ ἐν Κουμκατῇ παρὰ *Καραμπέινικοφ* ἀριθ. 15, ἐν Κοντοσχάλῳ παρὰ *Πατεράκῃ* ἀριθ. 21 τασσομένη. Περί αὐτῆς εὐρηται εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 17 χειρόγραφον τῆς ἐν Λέσβῳ ἱερᾶς μονῆς τοῦ Λειμῶνος τὸ ἑξῆς σημείωμα: «*αρχλζ' ινδ. εἰς μηνὶ μαρτίῳ ἡγοράσθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ / > συνδρομῆς τοῦ πανοσιωτάτου πνευματικοῦ καὶ ἱεράρχου κυροῦ Φιλοθέου > ἀπὸ λειμῶνος μοναστηρίου καὶ ἐστὶν τὸ παρὸν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀναπόσπαστον > ἀπὸ τὴν αὐτὴν μονήν. Ἔτος τὸ αὐτὸ ἐμβατίκωσαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ > ἁγίου Νικολάου τοῦ ἐν τῷ Κοντοσχάλῳ διὰ συνδρομῆς καὶ συνηγορίας Μα- > νουήλ Λατίνου πατριαρχεῦντος Κυρίλλου ἐν Κωνσταντινουπόλει*» [Ἑλλ. Φιλ. Σὺλ., Μαυρογ. Βιβλ. ὑπὸ Ἀ. Π. Κεραμέως, τ. Α', σελ. 37]. Παρατήρησεν ἤδη ὁ Γεδεών [σελ. 70] ὅτι ἡ σημείωσις τοῦ 1648 [σελ. 21] δὲν ἀναφέρει τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, τὴν ὁποίαν ὁμῶς ἐπεσεκέφθη ὁ διήμερον ἐν Κουμκατῇ διαμείνας τῷ 1652 διάκονος Παῦλος [ἐνθ' ἄν., σ. 47], καὶ τὴν ὁποίαν λέγει καίσαρ τῷ 1660 ἡ ὑπὸ Ἀ. Π. Κεραμέως δημοσιευθεῖσα σημείωσις [Δελτ. ἱστ. καὶ ἔθν. ἐτ. τῆς Ἑλλάδος, Β', 446—447]· φαίνεται δὲ ταχέως

ἀνοικοδομηθεῖσα, ἀφοῦ τῷ 1669 ὑπῆρχεν ἐπὶ Σμὶθ, μὴ συγγέοντος αὐτὴν μετὰ τῆς ἐν Ὑψιωμαθείοις ἐτέρας ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου [ἀριθ. 5], τῆς παρὰ *Καραμπέινικοφ* ἀριθ. 31, παρὰ *Πατεράκῃ* ἀριθ. 29, καὶ διακόνῳ Παύλῳ [σελ. 47].

(²⁴) Μνεῖα τῶν ἐν Κοντοσχάλῳ τῶν ἀρχαιότερα πασῶν ἐστὶν ἡ ἐν τῷ κώδικι τῶν ὁμιλῶν Μελετίου Συρίγου, λέγει ὁ Μ. Γεδεών [σελ. 70], τῷ 1660, ἡ ὑπὸ Ἀ. Π. Κεραμέως δημοσιευθεῖσα· ὑπάρχει ὁμῶς καὶ προγενέστερα ταύτης κατὰ ἓνα αἰῶνα περίου, δύο ἐκκλησιῶν, τῆς Ἑλπίδος καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Περί τῆς πρώτης ἀναγινώσκομεν τὰ ἐπόμενα εἰς τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Γέρολαχ [σελ. 164]: «18 Μαρτίου 1576 *παρέστη σήμερον εἰς λειτουργίαν τοῦ Πατριάρχου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλπίδος· ἔχει αὐτὴ μίαν μόνον ἁγίαν Τράπεζαν ἄνευ εἰκόνας ὧς· πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ὁρθοδόξων εἶναι μικρά, ἔχουσα εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, τῶν ἀρχαγγέλων Γαβριὴλ καὶ Μιχαήλ, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Ναζιανζηνοῦ, τοῦ Δημητρίου κ.λ.* Ἐν τῷ προαυλίῳ καὶ ἐν τῷ νάρθηκι τεθαμμένοι εἰσὶ προϊστάμενοι τῆς μονῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας· πρὸ τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας καίει διαρκῶς κανδήλα· ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας εἰσὶ πολλὰ θολωτὰ δωμάτια, κρῆναι καὶ κινετέρναι». Κατὰ τὴν πυρκαϊάν τῆς 10 Νοεμβρίου 1652, τῆς ἀποτεφρώσεως τὰ μεταξὺ Κουμκατῇ καὶ Ὁτοῦν τσαροῖ [= Οὐζοῦν τσαροῖ;], αἱ ἐκκλησίαι Κουμκατῇ διεσώθησαν διὸ ὁ παρεπιδημῶν Πατριάρχης Ἀντιοχείας Μακάριος παρακληθεὶς ἐλειτούργησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας ἐν τῇ ἔρημῳ, τὴν ὁποίαν ὁ S. Petrides θεωρεῖ ὡς τὴν τῆς Ἑλπίδος [διάκονος Παῦλος· αὐτ., σελ. 45, 46]. Λεῖπει ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ Σμὶθ, οὕσα μία τῶν καεισῶν ἐπὶ τῷ 1655 κατ' αὐτόν, ἡ τῷ 1660 κατὰ τὸν Δοσίθεον [Ἀ. Π. Κεραμέως· Ἀνάλ. Ἱερ. Σταχ., τ. Α', σ. 181] καὶ τὸ σημείωμα εἰς τὰς ὁμιλίας τοῦ Συρίγου. Περί δὲ τῆς δευτέρας ἐν τῇ ἐφεξῆς σημειώσει.

(²⁵) Ἀμέσως μετὰ τὴν περιγραφὴν τῆς Ἑλπίδος ὁ Γέρολαχ γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «*Εἶδον σήμερον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χρυσοστόμου, ἄλλοτε ποτὲ μὲν ὑπάρχασαν κυρίως μονὴν μοναχῶν καὶ μοναστηρίων, νῦν δὲ μόνον μοναστηρίον, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου συντηρουμένων, ἐστὶ δὲ εὐρεία πλατεῖα, κατὰ τμήματα ἐκτισμένη, δι' ἣν ὁ πατριάρχης ἔδωκε πεντακισχίλια δουκάτα, διὰ ν' ἀφελθῇ αὐτῷ καὶ ταῖς μοναχαῖς καὶ μὴ ἀνεγερθῇ τέμενος ἀλλοφύλων*». Καίπερ τοῦ Γέρολαχ μὴ ὀρίζοντος συνοικίαν, δυνάμεθα ἐν τούτοις ἀνευδοιάστως νὰ τάσωμεν αὐτὴν ἐν ἡ καὶ ἡ τῆς Ἑλπίδος ἦτο, ἐν Κουμκατῇ [Κοντοσχάλῳ] καὶ νὰ ταυτίσωμεν, ἀποδίδοντες εἰς ἐσφαλμένην πληροφορίαν τοῦ Γέρολαχ τὴν ἐπωνυμίαν Χρυσοστόμου Ἰωάννου ἀντὶ Προδρόμου Ἰωάννου, τῇ παρὰ *Καραμπέινικοφ*, ἀριθ. 25 «*Ἰωάννου Προδρόμου· Πρόδρομος*» ἐν Κουμκατῇ, τῇ παρὰ *Πατεράκῃ*, ἀριθ. 21 «*Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος εἰς Κοντοσχάλῳ*» ἐπ' αὐτῶν μοναχῶν δὲν ὑπῆρχον, τῆς συντηρήσεως αὐτῶν καταστάσεως, φαίνεται, ἀδυνατοί. Ὁ παρεπιδημῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριάρχης Ἀντιοχείας Μακάριος, ἐλειτούργησε Κυριακὴν τινα καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν

ταύτην, ἀδείει πατριαρχική· ὁ κλήρος τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν τῆς συνοικίας, μετὰ λαμπάδων καὶ θυμιαμάτων κατελθὼν εἰς τὴν ἀποβάθραν, ὑπεδέχθη τὸν ἐκ Γαλατᾶ διὰ πλοίου ἐλθόντα Πατριάρχην, ᾠδήγησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ συμμετέσχε τῆς τελετῆς, μεθ' ἣν παρετέθη γέυμα [διάκονος Παῦλος, αὐτόθι, σελ. 45—46]. Δὲν ἀναφέρεται ἡ ἐκκλησία αὕτη ὑπὸ τοῦ Σμῖθ [1669], καίσα κατὰ τὸν Δουιδεον [Ἀνέκδοτα τεμάχια... ὑπὸ Ἀ. Π. Κεραμέως, ἐκδοθέντα ἐν Ἀ' τόμῳ τῶν Ἀναλ. Ἱερ. Σταχυολογίας, σελ. 281] ἐν ἔτει 1659, [ἀκριβέστερον ὁμῶς 1660, 14 Ἰουλίου, ὡς λέγει ἐν τῇ Δωδεκαβίβλῳ ὁ αὐτός], ὅστις γράφει συνάμα ὅτι σὺν ταῖς ἄλλαις καίσασις, «*ἔδωκεν ὁ βεζύρης θέλημα καὶ ταῖς ἐφίασαν*», ὅπερ χρῆζει ἐπιβεβαιώσεως.

(26) Κατὰ τὴν ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστ. καὶ ἔθν. ἑταιρείας προλεχθεῖσαν σημείωσιν τοῦ Ἀ. Π. Κεραμέως ἀπετεφρώθη καὶ αὕτη τῷ 1660· ἡ σημείωσις 139 εἰς τὴν Βλάχαν τάσσει αὐτήν: «*τὸν ἅγιον Νικόλαον τὸν ἐν Ἀρμενίας*», ἐνῶ ὁ Καραμπένικοφ λέγει, ἀνακριβῶς καθ' ἡμᾶς, εἰς Κουμκαπὴ [ἀριθ. 24].

(27) Ἡ ἐν Βλάχῃ ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου, ἡ παρὰ Καραμπένικοφ ἀριθ. 25, Πατερᾶκη ἀριθ. 23 ἀναφέρεται εἰς τὴν τοῦ 1648 σημείωσιν τοῦ ἁγιοταφίτου χειρογράφου, καὶ ὑπὸ τοῦ διακόνου Παύλου, τῷ 1652 λέγοντος εἰς Κουμκαπὴ δύο ἐκκλησίας τῆς Παναγίας [ἐνθ' ἂν, σελ. 47]· ὁ Μ. Γεδεὼν [αὐτ. σελ. 12] γράφει ὅτι καὶ αὕτη ἡ ἐκκλησία «*ἀπέθανε προδήλως μετὰ τὸ εἶος 1683 ἢ καὶ κατόπιν*», ἐνῶ γνωρίζει τὸ δημοσιευθὲν σημείωμα ὑπὸ τοῦ Ἀ. Π. Κεραμέως, καθ' ὃ ἐκὰ καὶ αὕτη μετ' ἄλλων δύο ἐν Βλάχῃ ἐκκλησιῶν τῷ 1660, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Σμῖθ παραλείπονται.

(28) Τρεῖς ὁ Γέρλαχ ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ [σελ. 217, 359, 406] περιγράφει ἐκκλησίαν ἁγίου Θεοδώρου, ὀνομάζων οὕτω τὴν μονὴν τοῦ Προδρόμου ἐν τοῖς Στουδίου, τὸ νῦν Ἱεροχὸρ τζαμσῆ, παρὰ τὴν ἐν Ὑψωμαθείσις ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου. Προδήλως ὁ συγγραφεὺς ἐσύγχυσε τὸ ὄνομα τοῦ ἀπέρωνος τῆς μονῆς ἁγίου καὶ τὸ τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς τοῦ ἀκαταμαχίτου ἐκείνου ὑποστηρικτοῦ τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων κατὰ τὰς εἰκονομαχικὰς ἐριδας.

(29) Τὴν ἐν Ὑψωμαθείσις ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου πρὸ τοῦ Καραμπένικοφ ἀναφέρει ὁ Γέρλαχ ἐπανειλημμένως: «*Τῇ 23ῃ Ἀπριλίου 1577 ἦλθομεν, λέγει, εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου· ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου εἶναι ἐξωγραφημένη ἐπὶ τοῦ τοίχου διὰ μικρῶν τετραγώνων ἐπιχρῶσων τμημάτων πλακῶς [ἐννοεῖ διὰ μουσαϊκοῦ], ἔχουσα κρεμαμένην ὥραϊαν μεταξὺ τῶν γυναικῶν ἦσαν πλέον ἢ δέκα Καραμανιώτισσαι, πλουσιώτερον κεκοσμημένα τῶν παρ' ἡμῖν ἡγεμονίδων...*» [Tagebuch, σελ. 399· παραλείπομεν τὴν περιγραφὴν τοῦ σθολισμοῦ αὐτῶν]. Τῇ 17 Νοεμβρίου 1577 παρέστη εἰς βάπτισιν ἑλληνικὴν ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ, κεκοσμημένην δι' εἰκόνων τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Προδρόμου, τῆς Θεοτόκου, τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου, τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἑλένης, τοῦ Ἀθανασίου καὶ πολλῶν ἄλλων. «*Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐστὶν ἡ περὶ ἧς ἐν τοῖς ἄνω ὁμί-*

λησα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἡ ἐπίσης κατεχομένη ὑπὸ Τούρκων [= τουρκοφώνων, Καραμανιωτῶν]· ἐτησίως κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου περιάγονται ἐν αὐτῇ ὁσὶα τινα, ὡς ἄγρια λείψανα τοῦ Κωνσταντίνου, ἐφ' ᾧ ὁ λαὸς ὡς μαινόμενος καθίσταται» [σελ. 405—6]. Τῇ 24 (;) Ἀπριλίου 1578 μετέβη μετὰ τοῦ Σχβάγγερ, εἰς τὸν παρὰ τὰ τεῖχη ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐν τῷ χωρίῳ [= συνοικίᾳ] Καραμανία, οἰκουμένῳ ὑπὸ Καραμανλίδων Ἑλλήνων, γνωρίζοντων τὴν τουρκικὴν μόνον γλῶσσαν... Ὁ ναὸς ἔχει εὐρεῖαν αὐλὴν καὶ νάρθηκα, ὅπου ἴστανται αἱ γυναῖκες· ἐντὸς δ' ἔχει πηγὴν θεραπεύουσαν τοὺς ἐκ πυρετοῦ πάσχοντας... Πολὺς κόσμος προσῆλθεν ἐπὶ τῇ ἐορτῇ... [σελ. 484· ἀντὶ 24 Ἀπριλίου γραπτέαν 23]. Ἡ ἐκκλησία αὕτη τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἶναι ἡ κοινῶς λεγομένη «ὁ Κυπαρισσᾶς», ὁ ἐν τῇ Κυπαρίσσῳ ἅγιος Γεώργιος, περὶ ἧς καὶ ὁ διάκονος Παῦλος γράφει ὅτι εἶναι ἡ ἀρχαιστάτη τῶν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν διατηρηθεισῶν ἐκκλησιῶν, ὅτι ὥραϊα μουσαϊκὴ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὑπάρχει, ὅτι ἔχει ἁγίασμα, καὶ τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, ἐορταζομένης τῇ 22 Δεκεμβρίου, καὶ περιγράφει τὸν τροῦλον αὐτῆς [αὐτ., σελ. 47]. Περίεργος ἡ ὑπὸ Σμῖθ παράλειψις αὐτῆς, ἐνῶ ὁ Δουκάγιος [1680] ἀναφέρει S. Georgii versus Castellum septem Turrium [αὐτ. ἀριθ. 13].

Ἐκὰ καὶ αὕτη ἐν ἔτει 1782· τὸ σημείωμα τοῦ Πασχάλη ὀνομάζει αὐτὴν «*ἅγιος Γεώργιος Παρμακαπῆ*» [Εὐγένιος ἱερεὺς· Ζωοδόχος Πηγὴ, ἐν Κωνσταντινουπόλει, «*ῶπς*», σελ. 313]· συνοικία τοιαύτη αὐτόθι ἄγνωστος εἶναι σήμερον. Ἡ ἐκκλησία ἀνεκτίσθη τῷ «*αὐλδ*», φροντίδι τοῦ τότε πατριάρχου Κωνσταντίνου Α', ὅστις ἀναφέρει τὰ κατ' αὐτὴν ἐν τῇ Κωνσταντινίδι· ὑπερθεῖν τῆς θύρας ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους Νικολάου Λογάδου:

Ναὸς τὰ πρόσθεν ἦν μὲν ἐν Βυζαντίῳ,
ἐν Κυπαρίσσῳ τοῦ κλυτοῦ Γεωργίου·
ἀλλ' ἦν λυπηρὸν πᾶσιν ἀρχαίων φίλοις,
ὡς ἀγνοοῦσι ποῦ ποτ' εἶχε τὴν θέσιν·
Κωνσταντίνος δέ, πατριαρχῶν τὸ κλέος,
τοῦτον δὴ εἶναι εὐστόχως τεκμήρατο
ἐκ τῆς παλαιᾶς τῆς δε καλλιότης θόλου
καὶ κυπαρίσσου, τῆς καίσης πρὸ χρόνων·
ὡς πρώτη ὁρμὴ καὶ ἀρρωγὴ ἀπλείῳ
καινὸν καθιστᾷ εἰς ὅπερ κάλλος βλέπεις.
Ἀλλ' ὃ τροπαίων κλῆρον ὡς μάρτυς φέρων,
τῇρε ὑπερθεῖν τῶν νοητῶν θηρίων
καὶ πατριάρχην καὶ ὁσους χριστιανῶνων
καὶ τὸν λαμβίσαντα ταῦτα Λογάδην,
ὁμοῦ δέ κτίστην τοῦδε, τῆς τεχνουργίας
καὶ Νικόλαον τέκτονα Νικητᾶδην.

«*αὐλδ*» κατὰ μῆνα Μάιον.

Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει νῦν ἀγίασμα ἐπ' ὀνόματι τῆς Μεταμορφώσεως τιμώμενον καὶ ἐπὶ τοῦ διακόνου Πούλου, τῷ 1652, ὑπάρχον· ἐπὶ δὲ καὶ ἡ δημοτικὴ ἐνοριακὴ σχολή.

(⁸⁰) Ἐπανελημμένως ἀναφέρει ὁ Γέρλαχ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην· τοὺς ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ οἰκοῦντας λέγει ἐλθόντας ἐκ Καραμανίας, ὀρθοδόξους μὲν Ἕλληνας ὄντας, ἀλλ' οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα ἑλληνικὰ γνωρίζοντας, τὴν τουρκικὴν δ' ὁμιλοῦντας· ἡ συνοικία καὶ ἡ ὁδὸς ἀπὸ τῆς πατρίδος αὐτῶν ἐπωνυμύθη [Tagebuch, σελ. 173, 186, 484]. Οἱ Καραμανιώται ἔχουσιν ὠραίας, μεγάλας καὶ εὐρείας οἰκίας μετὰ ὠραίων κήπων, ἐκτεινομένων μέχρι τῶν φυλακῶν τοῦ Ἐπαυργίου [σελ. 186]. Ἡ ἐκκλησία εἶναι ἀρχαία οἰκοδομή, ἐστολισμένη διὰ πολλῶν εἰκόνων, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἑλένης, φερόντων τὰ αὐτοκρατορικὰ στέμματα, κεκοσμημένα διὰ χρυσοῦ καὶ ἀδαμάντων· κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτῶν, 21 Μαΐου, ἐκτίθενται τὰ ἐν κιβωτίῳ φυλασσόμενα ἅγια λείψανα τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ὁστοῦν καὶ δάκτυλος· ἐκ τοῦ ἐκκλησιάσματος, λέγει, ἄλλοι μὲν ἐπ' ὧμων ἐλάμβανον τὰ λείψανα, ἄλλοι πλησιάζοντες πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐπιπτον, ἐν ᾧ ἄλλοι σύσσωμοι ἔτρεχον, τοὺς τοίχους ἄλλοι ἐψηλάφουν· τινὲς πάλιν ὠχρίων καὶ τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἔχανον, ἐν ᾧ ἕτεροι καθίσταντο ὡς μανιώδεις· ἔλεγον δ' ὅτι οἱ ὑφιστάμενοι τὴν σκληρὰν ταύτην κατάστασιν, ἠδύναντο νὰ γνωρίσωσι τὸ πολὺ ἢ ὀλίγον τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν· ὑπῆρχον ὁμοί καὶ οἱ, ὡς παῖδες, σὺδαμῶς ἐπιτραχόμενοι [σελ. 348, 406]. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας παρετίθετο γεῦμα. Ἐνδον τῆς ἐκκλησίας ὑπῆρχε καὶ ἀγίασμα εἰς ὃ καταβαίνοντες βαθμίδας τινὰς προσήρχοντο καὶ κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου οἱ πυρέσσοντες ἐλούοντο, καὶ ἀνήρτων κηρία, τρίχας καὶ ῥάκη [σελ. 499]. Ὁ Γέρλαχ παρέστη εἰς λειτουργίαν τοῦ Πατριάρχου τῇ 1ῃ Ἀπριλίου 1576, καθίσαντος ἔπειτα εἰς πλούσιον γεῦμα [σελ. 173]· εἶτα ἐπεσκέφθη τὴν ἐκκλησίαν τῇ παρασκευῇ τῆς Διακαινησίμου, 27ῃ ἰδίου μηνὸς καὶ ἔτους [σελ. 186]· τῇ 21 Μαΐου 1577 [σελ. 348] καὶ 1578 [σελ. 499]. Τὴν ἀρχαιότητα τῆς ἐκκλησίας μαρτυρεῖ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Μητροφάνους Γ' ἐκδοθὲν ἐν ἔτει κοσμογονίας 505' = + 5508 + 1569, οὗτινος τὸ διατακτικὸν ἐδημοσίευσεν ἐκ χειρογράφου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ὁ Ἀ. Π. Κεραμεύς [Παράρτ. Κ'—ΚΒ' τόμ., σελ. 95, χειρ. 11, ἀριθμὸς 5], ἡμεῖς δὲ παρατιθέμεθα τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ μέρος: «... Οἱ ἐκ Καραμανίας εὐλαβεσάτοιοι ἱερεῖς, οἱ ψάλλοντές εἰσιν ἐν τῷ σεβασμῷ τῷ τοῦ μεγάλου μου Κωνσταντίνου, ἀνατρέποντες τὴν ἀρχαίαν ἐν αὐτοῖς τάξιν καὶ συνήθειαν καὶ βουλόμενοι κατὰ βούλησιν τὴν ἑαυτῶν πορεύεσθαι... πρὸς ἀλλήλους μάχαις καὶ σκανδάλους διηγεκέσιν ἑαυτοὺς ἐκδεδώκασιν· ὥστε τὸν νέον κατὰ χρόνον ἱερατεύοντα ὀλιγορεῖν τοὺς γέροντας καὶ προτιμᾶσθαι καὶ προκαθεζεσθαι ἐν ταῖς ἱεραῖς οὐνάξεσι καὶ ἀπανταχοῦ διὰ τὸ φθῶσαι τινὰς τούτων ὀφφικίους ἐκκλησιαστικούς τιμηθῆναι... Ἀπελθοῦσα ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν καθενερεθέντων ἐνταῦθα ἱερωτάτων ἀρχιερέων, καὶ τῶν ἐντιμοτάτων τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλης Ἐκκλησίας

κληρικῶν, ἐντὸς τοῦ θείου ναοῦ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου... τέλος δὲ πάντων μηδὲν εὐρύθουσα ἔιερρον αἷον σκανδάλων... εἰ μὴ τὸ θέλειν τοὺς ἔχοντας ὀφφικία προτιμᾶσθαι τῶν προγενεστέρων ἱερέων, καὶ γηραιῶν ὄντων, ἀπεφῆναι, γνώμη τῶν παρατυχόντων ἀρχιερέων καὶ ὑπερίμων, εἶναι τὴν ἐπικρατήσασαν ἀρχαίαν τάξιν αὐτῶν ἀπαρασάλευτον, ἥτις ἦν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μέχρι τοῦ νῦν... καὶ ἐπεδόθη εἰς ἀσφάλειαν τοῖς δηλωθεῖσιν ἱερεῦσι τοῦ μεγάλου μου Κωνσταντίνου τοῦ ἐν τῇ Καραμανίᾳ τὸ παρὸν γράμμα.—Ἐν ἔτει 505'». Ἀπασαί αἱ μνεῖται τῆς ἐκκλησίας ταύτης λέγουσιν αὐτὴν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι μόνον τοῦ Κωνσταντίνου· ὥστε σφάλεται ὁ Καραμπένικοφ ὀνομάζων αὐτὴν Κωνσταντίνου καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἑλένης [ἀριθ. 34]. Ὁ Γεδεὼν λέγει τῷ 1888 ὅτι μέχρι πρὸ ἐξηκονταετίας [1827—8] ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία πρὸς τοὺς ἐνταῦθα κατοίκους «ἔγραφε τὰς ἐγκυκλίους τουρκιστί» [Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, ἔτ. Η', σελ. 200], τούτεστι δι' ἑλληνικῶν χαρακτήρων εἰς τουρκικὴν γλῶσσαν. Ὁ διάκονος Παῦλος ἱστορεῖ ὅτι ἀδεία τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Παΐσιου, αἰτήσῃ δὲ τῶν Ὑψωμαθιωτῶν, ὁ παρεπιδημῶν πατριάρχης Ἀντιοχείας Μακάριος ἐλειτούργησε τῇ πρώτῃ Κυριακῇ τῆς νηστείας τῶν Χριστογενένων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου χειροτονήσας καὶ διακόνους· ἦτο, λέγει ὁ Παῦλος, ἀξιολύβαστος ἀρχαιοτάτη οἰκοδομή, λιθοκτιστος, ἔχουσα ὑψηλοὺς θόλους καὶ μεγάλας εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ τοῦ Προδρόμου, τῆς ἐποχῆς, ὡς ἔλεγον, τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου· ἐτιμᾶτο δὲ ὡς ἱερὸν λείψανον ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ ἐν βασιλεῦσι πρώτου τούτου χριστιανοῦ [ἐνθ' ἂν., σελ. 47]. Περὶ τοῦ ἀγιάσματος, ὅπερ ὁ Γέρλαχ ἀναφέρει, οὐδὲν λέγει ὁ Παῦλος· περὶ δὲ τῆς ἐπωνυμίας Καραμὰν μαχαλὲ λέγει ὅτι οὕτως ἐκλήθη διότι ὁ σουλτάνος Μεχμέτ Β' ἐγκατέστησεν αὐτόθι μετανάστας ἐκ Καραμανίας [αὐτ., σελ. 48]· τότε συγχρόνως, νομίζομεν, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς καὶ τὴν ἀνέγερσιν ἐκκλησίας, ἐπὶ ἐρείπιων προγενεστέρων ἐξάπαντος, τοῦθ' ὅπερ ἐμφαίνει καὶ ἡ τοῦ γράμματος τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους φράσις «ἀπὸ τῆς ἀλώσεως», οὐχὶ πρὸ αὐτῆς. Ὁ Δουκάγγιος ἀριθμεῖ XIV «S. Constantini de Caramanion».

(⁸¹) Τοῦ Ἀ. Π. Κεραμεῦς καταπαύοντος τὰς περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Πόλεως παρατηρήσεις αὐτοῦ, προστιθέμεθα αὐταῖς καὶ τινὰς ἄλλας ἡμετέρας χάριν τῆς ἱστορίας.

1. Ἐκκλησία ἁγίου Νικολάου ἐν Ὑψωμαθίοις. Ἡ παρὰ Καραμπένικοφ ἀριθ. 31, Πατερὰκη 29, διακόνῳ Παύλῳ [σελ. 47], Σμῖθ, ἴσως 5, ἐκὰν μετὰ τῶν ἄλλων τῷ 1782 καὶ ἀνικοδομήθη ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Κωνσταντίνου τοῦ ἀπὸ Σιναίου (τοῦ Α')· ὑπερθεν τῆς θύρας ἐπὶ μαρμαροῦ ἐβρῆται κεχαραγμένη ἡ ἐπομένῃ εἰς τέσσαρας σειράς, δύο συλλαβῶν τῆς τελευταίας λέξεως χαραχθεισῶν κάτωθεν ταύτης·

Ὁ ναὸς οὗτος Νικολάου ἁγίου ἐκνεοῦρουεῖται πόθῳ ζήλῳ καὶ ἀγαστῶ
τῶν ἐνοριτῶν συνδρομῇ καὶ δαπάνῃ καὶ ιουρναῶ π χριστεπωνύμων

ἐπ' ἀρχιθύτου τοῦ πρώτου Κωνσταντίου σοφοῦ προόπνους καὶ κλέους ΒΥΖΝΙ
οὐ πάτερ σῶζε πειρατιῶν βίου καὶ ἀνταμείβων μετὰ πόθου πλουσιῶς.

Προδήλως ὁ ἀμαθὴς λιθοξόος διέστρεψε τὴν θέσιν καὶ λέξεων καὶ
γραμματίων καὶ στίχων, ἐν οἷς παρενέθηκε τὴν ἀρχικῶς ἐν τέλει ὑπάρχου-
σαν χρονολογίαν· ἐκ τῆς ἐν τῇ τρίτῃ γραμμῇ διακρίσεως «τοῦ πρώτου
Κωνσταντίου» εἰκάσμεν ὅτι ἡ σύνταξις τῆς ἐπιγραφῆς ἐγένετο μετὰ τὴν
ἀπὸ τῆς πατριαρχείας παραίτησιν τούτου, 15 Αὐγούστου 1834, ἐπὶ τοῦ δια-
141 δόχου αὐτοῦ Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Τυρνόβου, τοῦ καὶ Β' [18 Αὐγούστου
1834 ἕως 26 Σεπτεμβρίου 1835]· ἀρχικῶς ἴσως εἶχεν οὕτως :

Ὁ ναὸς οὗτος Νικολάου ἁγίου
ἐκ νέου ἀνεγείρεται πόθῳ ζήλῳ τε
ἀγασθῶ τῶν ἐνοριτῶν, συνδρομῇ καὶ
δαπάνῃ χριστιανῶν, καὶ
ἐπ' ἀρχιθύτου τοῦ πρώτου Κωνσταντίου,
σοφοῦ προόπνους (:) καὶ κλέους Βυζαντίου·
οὗς, πάτερ, σῶζε πειρατιῶν βίου
καὶ ἀνταμείβων μετὰ πόθου πλουσιῶς
κα' Ἰανουαρίου, αὐλ (:)·

*Ἐνδον τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἀριστερὸν τοῖχον ἔστι νῦν ἁγίασμα τῆς
Ζωοδόχου πηγῆς.

2. Ἀγίασμα τῆς Ἀναλήψεως ἐν Ὑψωμαθεῖσις. Τη 8ῃ Μαΐου 1578 [ἢν εὐ-
ρίσκομεν συμπίπτουσαν τῇ ἑορτῇ ταύτῃ] ἐπεσκέφθη αὐτὴν ὁ Γέρολαχ· κει-
μένην «παρὰ τὸ Ἐπατιύργιον εἰς τὸ Ὑψωμαθεῖον», καὶ ἤκουσε τὴν θεῖαν
λειτουργίαν [αὐτόθι, σελ. 489]· ὥστε ἔκτοτε ἔφερε καὶ ταύτην τὴν ἐπωνυ-
μίαν ἢ αὐτόθι ἐκκλησία τῆς Παναγίας Χρυσσαληθινῆς, ἢ παρὰ Καρκαμπί-
νικοφ «τῆς Παναγίας Ψαμάτια μαχαλεδά» [ἀριθ. 14], παρὰ Πατεράκη
[ἀριθ. 28] καὶ Σμιθ [ἀριθ. 4] Χρυσσαληθινή, ἥς ἀρχαιότερα μνεῖα εἴρηται
ἐν ἔτει 1566 [Γεδεών· αὐτ., σελ. 75]· ἡ ταυτότης αὐτῶν ἀναφέρεται καὶ ἐν
ἐγγράφῳ τοῦ 1791 [Ἐκκλ. Ἀλήθ., ἐτ. ι', σελ. 229]. Ἡ παρὰ τῷ διακόνῳ
Παύλῳ, τῷ 1652, ἀναφερομένη ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου ἐν Ὑψωμαθεῖσις,
περὶ τῆς ὁποίας ὁ Petridès, μὴ εὐρίσκων αὐτὴν σήμερον, ἐρωτᾷ μήπως
εἶναι ἡ τῶν Ἐξ Μαρμάρων ἐνοριακὴ ἐκκλησία [ἐνθ' ἄν., σελ. 47], εἶναι ἡ
τῆς Ἀναλήψεως ἐπιλεγόμενη.

Καεῖσα καὶ αὕτη τῷ 1782 [σημείωμα Πασχάλη] ἀνεκτίσθη ἐπὶ πατριαρ-
χου Κωνσταντίου Α' τοῦ ἀπὸ Σιναίου κατὰ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα :

Ναὸν τὸν δε δαμέντα χρόνῳ, φῶδ' εἶδατο αὐθις
εἰς ὃ γε κάλλος ὁρᾷς τῶν πόθος εἰνορίων
ζηλὸς τε σπουδὴ τε χριστολατρῶν ὁμοθηρήσκων
τοὺς Χριστὸς σῶζει γῆθεν ἀειράμενος,
οἰκουμένης θῶκῳ Κωνσταντίῳ δότιος ἤστο

εὐ πατριαρχέων θειοτέρῃ σοφίῃ.
Τὸν ἡμῖν, Δόγε, δηναῖον μάλα τήρεε σῶον,
ὁρθοτομοῦντα λόγον σῆς γε ἀγαθοσύνης
καὶ ἀρχιτέκτονα Κωνσταντίνον
αὐλβ' Μ[α]ρ[τ]ίου α'·

*Ἐξωθεν τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους τοῦ ναοῦ ὑπάρχει ὁμώνυμον ἁγίασμα.

3. «Μικρὴ ἐκκλησία Παναγία τοῦ Παλαιολόγου». Ταύτην ἀναφερομένην ἐν
τῇ σημειώσει γ' τοῦ χειρογράφου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀγιοταφικτοῦ
Μετοχίου [Γεδεών, σελ. 26] εἰκάζει ὁ ἐκδότης αὐτῆς κειμένην μεταξὺ Φα-
ναρίου καὶ Μπαλατᾶ [αὐτ. σελ. 17]· ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Σμιθ ὀρίζει «μικράν»
ἐκκλησίαν Παναγίας πλησίον τῆς πατριαρχικῆς, προστιθεὶς ὅτι οὕτω κα-
λεῖται πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς τελευταίας, ἐπ' ἰσῆς κατ' αὐτόν, ὡς ἐν τῇ
9ῃ σημειώσει λέγομεν, τῆς Παναγίας [ἀριθ. 24], διὰ τοῦτο περὶ τὸν πα-
τριαρχικὸν ναὸν ζητητέα ἡ θέσις αὐτῆς· εἴπομεν δὲ ἤδη ἐν σημείῳ 16ῃ
ὅτι τὴν ὑπὸ Παύλου τοῦ διακόνου ἀναφερομένην ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας
μεθ' ἁγιάσματος ὑπεράνω τῆς πύλης Ἁγία-κατῆ ὁ Petridès θεωρεῖ ὡς
τὴν τοῦ Παλαιολόγου [ἐνθ' ἄν., σελ. 48]. Ὁ De Lacroix, τῷ 1670 ὢν ἐν
Κωνσταντινουπόλει, λέγει πέντε παρεκκλήσια [sacella] ὑπάρχοντα πλην
τῶν ναῶν· τὸ τρίτον δὲ καλεῖ τῆς Παναγίας τοῦ Παλαιολόγου [παρὰ Λα-
μῖφ, σελ. 218]. Ὁ Δουκάριος ἀριθμεῖ 17ην ἐκκλησίαν τὴν τῆς Παναγίας
Coubule [κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Βενετίας]· ἐὰν ἀναγνωσθῇ Τσουμπάλι, ἔτε-
ται ὅτι ἐννοεῖ ταύτην τὴν «μικράν», διότι ἀναφέρει ὑπ' ἀριθ. 8 τὴν τοῦ
Βαλίνου du Baigle, quam Bailli vocant, νοῶν τὴν καὶ Χαντσαρλῆ λεγο-
μένην [Σκαρλάτος Κ/Π, τ. Α', σελ. 578/9] γνωστὴν καὶ εἰς τὸν διάκονον
Παύλον [αὐτ.], ἐκτὸς ἂν τὴν λέξιν Coubule δεχθῶμεν ὡς ἐσφαλμένως τυ-
πωθεῖσαν ἀντὶ τοῦ—Μπελλῆ—Βελιγραδίου. Ὁ Γεδεών πρὸς τούτοις θεω-
ρεῖ αὐτὴν οὖσαν μίαν τῶν ἐννέα ἐκκλησιῶν, αἵτινες καεῖσαι κατὰ τὸ 1640,
ἔμειναν κατὰ τὸν Δοσίθεον, ἡφανισμέναι [αὐτ., σελ. 35], ἐν ᾧ ὀρίζει τὴν ἀνα-
φέρουσαν αὐτὴν ἀχρονολογητὸν γ' σημείωσιν σύγχρονον ἢ μικρῷ μεταγε-
νεστέραν τῆς β' σημειώσεως, φερούσης χρονολογίαν τὸ 1683 ἔτος [σελ.
15]· ἔπεται λοιπὸν ὅτι δὲν ἐκὰθ' οὐδ' ἔμεινεν ἡφανισμένη ἐκ τῆς ἐν ἔτει
1640 πυρκαϊᾶς, ἢ, ἂν ἐκὰθ', ἀνικοδομήθη μετὰ τῶν ἐτῶν 1640—1652 ἢ
1669, ἀφοῦ ἀναφέρεται ὑπάρχουσα ἔτι 1652, 1669, 1670, 1680, 1683 καὶ
ὅτι ἀνακριβῶς λέγεται ὅτι καὶ αὕτη ἐκὰθ' τὸ 1640 μείνασα μετὰ τῶν ἄλ-
λων ὅκτω ἡφανισμένη· περιέργον δὲ καὶ ἀνεξήγητον δι' ἡμᾶς τὸ ὅτι δὲν
ἀναφέρουσι τὴν ἐκκλησίαν ταύτην οὐδ' ὁ Καρκαμπίνικοφ οὐδ' ὁ Πατεράκης.

4. Ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου τῆς Πηγῆς. Πρῶτος ὁ Γύλλιος [1546] λέγει, ὅτι
ἐπώνυμον «Φρουσοπηγῇ» δίδεται εἰς πηγὴν γειτονεύουσαν πύλῃ τῶν τεχνῶν,
ὅτι τοῦτο εἶναι παραλλαγή τοῦ τῆς Χρυσῆς Πύλης, ἥς τὸ τε ὄνομα καὶ ἡ
θέσις ἦσαν ἄγνωστα τότε καὶ δὲν ὑπάρχει ἤδη ἡ ἐκκλησία ἐκείνη τῆς Θεο-
τόκου Πηγῆς, ἢ ὑπὸ τοῦ Προκοπίου ἀναφερομένη, ὅτι ἐκεῖτο «ἄγχιστα τῇ

τῶν Χρυσῶν καλουμένων πυλῶν» [περὶ κτισμ., βιβλ. I, κεφ. III], κτίσμα τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ [De top. C. Poleos, βιβλ. IV, κεφ. VIII]. Μετὰ τὸν *Γύλλιον* γράφει ὁ *Γέρλαχ* εἰς τὸ Ἡμερολόγιον τῇ 27 Ἀπριλίου 1576 [οὕση παρασκευὴ τῆς Διακαινησίμου ἑβδομάδος, τῇ καθιερωμένη εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς], ὅτι τὴν πύλιν Σηλυβρίας τῶν χερσαίων τειχῶν τινες ὀνομάζουσι Χρυσὴν Πύλιν, καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς ἐπωνυμίας ταύτης ἐκλήθη καὶ τῆς παρακειμένης πηγῇ, ἀθρόους προσελκύουσα κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην Ἑλληνὰς τε καὶ Ἀρμενίους καὶ πολλὰ θαύματα τελοῦσα· διὸ καὶ τῶν ἀσθενῶν οἱ θεραπευόμενοι λέγουσιν αὐτοὺς τῇ Θεοτόκῳ ἀνήκοντας [= πωληθέντας εἰς τὴν Παναγίαν (ἀφιερωθέντας), ὡς ὁ κοινὸς λαὸς λέγει]. Περί τῆς πύλης Σηλυβρίας ὁμοίων ὁ *Γέρλαχ* λέγει ὅτι οὐ μακρὰν ὑπάρχει ἐκκλησία τῆς Παναγίας καὶ ἀναφέρει τὸ ἅγισμα καὶ τὰ θυλούμενα περὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἰχθύων [σελ. 185—186]. Ἡ ἐκκλησία αὕτη βεβαίως εἶναι ἡ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἡ ἐν *Βαλουκλίῳ*, περὶ ἧς ὁμοῦς, ὁ μετὰ ἑνδεκα ἔτη ἐπισκεφθεὶς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τῷ 1587, *Λεονγκλάβιος* λέγει ὅτι ἦτο κατεστραμμένη, τῶν θεμελίων αὐτῆς καὶ τῶν αὐτόθι παλατιῶν τῆς Πηγῆς μέχρι τότε ὑπαρχόντων, οὐν αὐτῇ τῇ πηγῇ, ἦν Χρυσοπηγὴν ἐκάλει ὁ ἐλληνικὸς λαός, ἐν μεγάλῃ συρροῇ ἐπισκεπτόμενος αὐτὴν εἰς ὥρισμένην τοῦ ἔτους ἐποχὴν, ὥς εἰ ὁ ναὸς τῆς Παναγίας ἀκέραιος ἔτι ὑφίστατο ἐκεῖ [*Pand. Hist. Turc. No 200, XVI*]. Ἐν ἔτει 1652 ὁ διάκονος Παῦλος σὺν τῷ Πατριάρχῃ Ἀντιοχείας Μαζαρίῳ μετέβησαν, εἰς τὸ Βαλουκλί ἅγισμα, ὅπερ ἐκαλεῖτο «ἡ Ζωοτόκο πηγὴ», κατήλθον βαθμίδας τινὰς καὶ ἔβιον ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ ὕδατος [ἐνθ' ἄν., σελ. 48]. Ὑπῆρχε λοιπὸν ἐπὶ *Γέρλαχ* ἐκεῖ ἐκκλησία ἡ ὅχι, ἀφοῦ οἱ ἄλλοι περιηγηταὶ λέγουσι τάναντία· ὁ ἱερεὺς *Εὐγένιος* γνωρίσας τὴν μαρτυρίαν τοῦ *Λεονγκλαβίου*, λέγει, ἀντιφάσκων, ὅτι «ναὸς μέγας δὲν ὑπῆρχεν, εἰμὴ μόνον τὰ θεμέλια αὐτοῦ!» [*Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ*, Κων. πόλει, αὐπς', σελ. 85], καὶ ὅτι πρῶτος ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ὁ μητροπολίτης Δέρκων *Νικοδήμος ἡγίους μικρὸν ναὸν* [σελ. 86]· παρὰ ταῦτα ὁμοῦς τὸ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευόμενον συνοδικὸν ἔγγραφο τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως *Παΐσιου*, τοῦ ἔτους 1727, τάσσει τὴν ἐκκλησίαν τῆς Πηγῆς «ἔξω τῆς Χρυσῆς Πύλης ἦτοι κατὰ τὸ Σηλύβρι κατὰ», προδίδωσί πως τὴν ὑπαρξιν ἐκεῖ πρότερον ἐκκλησίας ἐν οἷς λέγει: «ἐν δὲ τῷ ἀνακαινίζειν τὰ μέρη τὰ οὐρανωμένα, παμπάλαιος ἱερὰ καὶ σεβασμία εἰκὼν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου εὐρέθη ἐνδὸν τοῦ τοίχου ἄνωθεν, κατὰ τὸ μέρος τοῦ βήματος [αὐτ., σελ. 226] καὶ παρὰ τῶν εὐρεθεισῶν, ὡς εἶρηται, παλαιὰ καὶ σεβασμίαν καὶ θαυματουργὸν εἰκόνα ἐνδὸν τοῦ τοίχου...» [σελ. 227]· ἐκ τούτων εἰκάζομεν ὅτι δὲν ἦτο μὲν ἀκέραιος ἡ ἐπὶ Βυζαντινῶν διάσημος ἐκείνη ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου τῆς Πηγῆς, ὥστε νὰ δικαιολογήσῃ ὁ *Λεονγκλάβιος* τὴν συρροὴν τοῦ λαοῦ, ὑπῆρχεν ὁμοῦς τοιαύτη, ὡς καὶ ὁ *Γέρλαχ* μαρτυρεῖ, σαρρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, μέχρις οὗ, τῷ 1726—1727, ὁ ῥηθεὶς μητροπολίτης Δέρκων *Νικοδήμος* ἀνεκαίνισεν αὐτήν. Τὴν προτέραν ὑπαρξιν

τῆς ἐκκλησίας μαρτυροῦσιν ἀναμφισβητήτως καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ σουλτανικά Διατάγματα, τὰ δημοσιευόμενα ὑπὸ τοῦ *Εὐγενίου* [ἐνθ' ἄν.]· τὸ ὑπὸ στ. Γ' λέγει ὅτι ἐν τοῖς ἀρχείοις εὐρέθη καταγεγραμμένον ὑπὸ χρονολογίαν ἐγίρας 1004=1595/6 ὅτι ἡ ἐκκλησία τοῦ Βαλουκλὴ μετὰ τοῦ ἁγιάσματος, κειμένη ἔξωθεν τῆς πύλης Σηλυβρίας [σελ. 229] ἀνέκαθεν ἀπὸ ἀλώσεως [ἔγγρ. Β'] ἀνῆκεν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους Ἑλληνας [ἔγγρ. Δ', τοῦ 1703 ἔτους, 23—24 ἔτη πρὸ τῆς ὑπὸ Νικοδήμου ἀνακαινίσεως]· Ὁ *Σεστίμι* λέγει μὲν ὅτι ἦτο ἡ ἐκκλησία ἐν μέρει πεπτωκυῖα, τῷ 1778 γράφων, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁμολογεῖ λύπην διότι δὲν ἐπεσκέφθη τὸ πεφημισμένον ἅγισμα ἵνα ἴδῃ τοὺς ἰχθύς, ἡ μαρτυρία αὐτοῦ στερεῖται ὑποστάσεως [*Sestini; lettres sur la Sicile et la Turquie, Paris 1789, τ. Γ', σ. 87, 89*], καθὼς καὶ ἡ τοῦ *Chevalier* [ἐνθ' ἄν., σελ. 101] περὶ ὑπάρξεως μόνον ἐρειπίων [τῷ 1786]. Σημειώτεον δὲ ὅτι ἡ ἐπωνυμία Χρυσοπηγὴ ἐφεύρεσις φαίνεται οὕσα τοῦ *Γύλλιον*, ἐπαναληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Γέρλαχ*, τοῦ *Λεονγκλαβίου* καὶ τοῦ *Δουκαγγίου* καὶ τοῦ ἐκ τῶν ἡμετέρων *Ἀγαπίου Λάνδου* ἐν σελ. 302—303 τῆς «Ἀμαρτωλῶν σωτηρίας» [ἐκδ. 1817], οὐδαμοῦ πρότερον ἢ ἐφεξῆς ἀπαντῶσα· ἀναφέρεται μόνον ἐκκλησία καὶ μονὴ Χρυσοπηγῆς ἐν *Γαλατῇ* ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ αὕτη χρόνους, περὶ ἧς ἄλλοτε.

5. *Ἐκκλησία ἁγίου Μηνᾶ ἐν Ὑψωμαθείσις*. Ἀρχικῶς ἦτο τετιμημένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, καὶ οὕτως ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ *Καρσμίενικοφ* [ἀριθ. 16] καὶ *Πατερῶκη* [ἀριθ. 30]. Ὁ *Σμῖθ* ἐκ παραδρομῆς ἢ ἀνακριβοῦς ἀντιλήψεως ὀνομάζει Κάρπου [ἀριθ. 6], τοῦθ' ὅπερ, ὡς παρετήρησεν ἡδὴ ὁ *Α. Π. Κερσεύς*, παρέλαβε καὶ ὁ *Δουκάγγιος* ἀριθμήσας ἐκκλησίαν *S. Carpes, Psamathia* [αὐτόθι, XV], καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὁ *Μ. Γεδεών*, ὅστις καταλήγει εἰς συμπέρασμα «ὅτι ὁ ναὸς Κάρπου καὶ Πατύλου, ὁ ἀρχαιότατος, ἐστὶν ὁ κατόπιν ἅγιος *Πολυκαρπος*, ὁ σήμερον ἅγιος *Μηνᾶς* τῶν Ὑψωμαθίων, ἴσως χιλιετίαν ἀριθμῶν ἀπὸ τῆς τῶν θεμελίων αὐτοῦ καταβολῆς» [αὐτόθι, σελ. 72—74]. Κατὰ τὸν *Πασχάλην* ἐκὰν καὶ οὗτος τῷ 1782· ἐν τούτοις ὁ *Chevalier*, τῷ 1786, εὗρεν αὐτὸν ὑφιστάμενον καὶ ἐμέτρησε τὴν διάμετρον τοῦ θόλου αὐτοῦ, οὗσαν 36 ποδῶν· παρετήρησε προσέτι καὶ τὸ ὑπόγειον τοῦ ναοῦ καὶ τὸ ἐν αὐτῷ εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου *Μηνᾶ* ἅγισμα [σ. 363], ὡς λέγει· ἐπειδὴ ὁμοῦς καὶ ὁ *Αθ. Ὑψηλάντης* καὶ ὁ πατριάρχης *Κωνσταντίας* ἀναφέρει τὴν μεγάλην ταύτην πυρκαϊάν τοῦ 1782, ἀποτεφρώσασαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κιταρισσᾶ, πλησιέστατα τῇ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου οὖσαν, ὑπόνοια ἡμῖν γίνεται μήπως ὁ *Chevalier* παρέλαβεν ὅσα περὶ τῆς τελευταίας γράφει ἐκ προγενεστέρως πηγῆς, ἴσως τοῦ *Guys*, οὗ τὰ συγγράμματα καὶ πληροφορίας πολλάκις ἀναφέρει. Ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας θεωροῦμεν ὅτι ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος [ΙΘ'] αἰῶνος κρατοῦσα ἐπίκλησις τῆς ἐκκλησίας «τοῦ ἁγίου *Μηνᾶ*», ἀντὶ τῆς ἀρχικῆς τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου προηλθεν ἀπὸ τῆς τοῦ ἁγιάσματος· στίγιον δὲ τούτου δεχόμεθα ὅτι ἡ μὲν ἐκκλησία ἐπτροπολήθη καὶ ἡρειπώθη καὶ ἐπομένως ἐπαυσεν ὁ περὶ αὐτῆς συνεχὴς λόγος,

ὑπελείφθη ὁμως τὸ ἁγίασμα, καὶ προσερχόμενος εἰς αὐτὸ ὁ λαὸς καὶ τελῶν παρακλησεις καὶ ἄλλας ἱεροτελεστίας συνεπῶς τὸν ἅγιον Μηνᾶν, τὸν πᾶτρωνα αὐτοῦ, ἐπεκαλεῖτο· τούντεῦθεν δ' ἐκράτησε τὸ ὄνομα καὶ ἐπὶ τῆς βραδύτερον ἀνοικοδομηθείσης ἐκκλησίας καὶ μέχρι σήμερον, μολονότι λέγεται καὶ «τῶν ἁγίων Μηνᾶ καὶ Πολυκάρπου». Εἰς τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην συνάδουσι μὲν αἱ διάφοροι μνεῖαι αἱ παρατιθέμεναι ἀνωτέρω καὶ καλοῦσαι αὐτὴν τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, ἀντιστρατεύεται δ' ἐν μέρει τὸ ἀκόλουθον ἱαμβικὸν ἐπίγραμμα κεχαραγμένον ἐπὶ μαρμάρου, ὑπὲρ τὴν
143 θύραν τῆς ἐκκλησίας, συντεθὲν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου τοῦ Γένους Νικολάου τοῦ Λογάδου :

*Ἦν μὲν μέγιστος ὧδε τοῖς πρόσθεν δόμος
Μηνᾶ ἁγαστοῦ καὶ κλέους τῶν μαρτύρων,
τοῦ δὲ φθαρέντος τῷ χρόνῳ τ' ἡρεπώτος
μικρὸν δόμησαν τοῖς δε ἄμφ' ἐρειπίοις·
καὶ τοῦδε αὖ καέντος ἤδη ἐκ νέου,
ἀνεκτίσαντο εἰς ὄπερ βλέπεις σχέδος,
τὸ τηρικαῦτα τοῦ σοφοῦ Κωνσταντίνου
εὖ πατριαρχεύοντος ἐν Ῥώμῃ νέᾳ.
Καλὸς τ' ὁ ναός, καλὴ προθυμία
τῶν συνδραμόντων εὐσεβῶν ἐν τῷ ἔργῳ.
Καὶ γοῦν ἀπαντας σῶξε ἐκ τῶν κινδύνων,
μάρτυς ἀθλητὰς, καὶ Λογάδην ἐσχάτως.
Ἀρχιεπίσκοπος (:) Κωνσταντίνος Γκολασιγμάκης.*

Μηνὶ Δεκεμβρίῳ, 1883.

Κατὰ τοῦτο ἀνέκαθεν ἦτο τοῦ ἁγίου Μηνᾶ ἐκκλησία· καὶ ὁμως οὔτε ἡ πρώτη οὔτε ἡ δευτέρα [1844] ἔκδοσις τῆς Κωνσταντινιάδος τοῦ γεραροῦ Πατριάρχου λέγει τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, ἀλλὰ ὡς πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου. Ἐν ἔτει 1878—1879 τεσσαράκοντα βήματα ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀνωρύχθησαν τέσσαρες ἑλληνιστὶ ἐνεπίγραφοι ἐπιτύμβιοι λίθοι, περὶ ὧν ἀναφέρει ἡ ἔκθεσις τοῦ ἔτους ἐκείνου τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπείας τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἐν σελ. 170 τοῦ ΙΓ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ.

6. Ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Γράφει ὁ Γέραχ εἰς τὸ Ἡμερολόγιον τῇ 29 Αὐγούστου 1577, καθ' ἣν ἀγόμεν τὴν μνήμην τῆς ἀποτομῆς τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου, ὅτι, «ὀπισθεν τῆς ἁγίας Σοφίας εἰς τὸν πύργον τοῦ τείχους» ὑπῆρχεν ἁγίασμα, πανηγυριζόμενον τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων· ὁ τοῦ τζαμίου τῆς ἁγίας Σοφίας *μου-τεβελῆς* [διαχειριστὴς ἐπίτροπος] εἶχε τετάγμενον ἔμμησον Τοῦρκον ἐπὶ τοῦ ἁγιάσματος, ἐσκεπασμένου διὰ μαρμαρίνης πλακός· εἶχεν οὗτος παρ' αὐτῷ πῆλινα δοχεῖα, τὰ ὅποια πληρῶν ἐκ τοῦ ἁγιάσματος ἔδιδεν ἀντὶ πληρωμῆς εἰς τοὺς ἀθρόως προσερχομένους ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, πί-

νοντας, πλυνομένους, λούοντας τὰ γεγυμνωμένα τέκνα αὐτῶν καὶ σταυροκοπομένους πρὸ τοῦ τείχους ἐφ' οὗ ἀνῆρτον ῥάκη, τρίχας καὶ νήματα κεκλωσμένα [σελ. 377]. Τὸ ἁγίασμα τοῦτο ἐξηφανίσθη σήμερον.

7. Ἁγίασμα τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν. Ἐπὶ Γυλλίου (1545—9) ἐδείκνυντο οἱ Ἕλληνες ἁγίασμα βλύζον ἐπὶ ἐν τόπῳ καλουμένῳ τῶν Βλαχερνῶν· τὰ κατὰ τὴν ἀφῆξιν αὐτοῦ ὁρώμενα θεμέλια ἱερᾶς ἐκκλησίας ἐφεξῆς ἀνωρύσσοντο καὶ ἐξηφανίζοντο [De top. C/roleos, βιβλ. IV, κεφ. V]. Τῇ 1 Μαΐου 1576 ὁ Γέραχ ἐπεσκέφθη αὐτὸ, εὐρισκόμενον ἐντὸς περιορισμένης αὐλῆς, κατοικουμένης ὑπὸ πολλῶν Ἀθιγγάνων· ἡ πηγὴ ἦτο θολοσκεπῆς καὶ κατακεχωσμένη, θαμιζομένη ὑπὸ πλήθους Ἑλλήνων τε καὶ Τούρκων, θεωρούντων τὸ ὕδωρ αὐτῆς θεραπεῦον τοὺς ἐκ πυρεθοῦ ἢ ἄλλης ἀσθενείας πάσχοντας· ἐλέγετο ὅτι τῆς ἄλλοτε ὑπαρχούσης ἐκεῖ ἐκκλησίας καὶ ἀνακτόρων τὰ μάρμαρα ἀποσπασθέντα μετὰ τὴν ἄλωσιν ὑπὸ τῶν κατακτητῶν ἐχρησίμευσαν εἰς ἄλλας ιδιωτικὰς ἢ δημοσίας οἰκοδομάς, καὶ ὅτι διὰ τῶν σφριζομένων τότε θολοσκεπῶν διαδρόμων καὶ ὑπογείων κατήρχοντο ἀθέατοι οἱ βασιλεῖς ἀπὸ τοῦ παλατίου εἰς τὰ παράλια τοῦ κόλπου [ἐνθ' ἄν., σελ. 341, 454—455]. Καὶ ὁ διάκονος Παῦλος, τῷ 1652, λέγει τὸ ἁγίασμα εὐρισκόμενον ἐν κλειστῷ οἰκοδομήματι, κατοικουμένῳ ὑπὸ φυλῆς Ἀθιγγάνων, παρημελημένον καὶ σχεδὸν ληηρσιμονιζόμενον· ὀλίγιστα λείψανα τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας ὑπῆρχον, ἡ δὲ πηγὴ ἦτο ἐν ὑπογείῳ χρησιμεύοντι ἄλλοτε ὡς θυσιαστηρίῳ [S. Petridès, ἐνθ' ἄν., σελ. 48· δικαίως ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ εἰδήσει ἀπορεῖ οὗτος]. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος [1687—1701] κατὰ τὸν *Καντεμίρη* τὸ ἁγίασμα ἐφυλάσσετο ὑπὸ Τούρκου διανεμόντος τὸ ὕδωρ αὐτοῦ ἀντὶ πληρωμῆς [παρὰ Chevalier, ἐνθ' ἄν., σ. 272]. Ὁ Σκαρλάτος λέγει ὅτι εἰς τὸν περίβολον τοῦτον τοῦ ποτὲ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν κατῴκουν ἄχρις οὗ πρὸ πολλοῦ Γύφτοι· ἀλλ' ἡ φιλόκαλος καὶ φιλόχριστος συντεχνία τῶν Γουναρέων... ἐφιλοτιμήθησαν ἐσχάτως, ἀγοράσαντες τὸν τόπον, ἵνα ἐξοικίσωσιν ἐκεῖθεν τοὺς ῥυπαροὺς τούτους Μαδιανίτας καὶ περιτοιχίσαντες τὸν περίβολον... κτλ. [Κ/π., τόμ. Α', σ. 591].

32. Ἡ εἰς Τατάβουλα ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Δημητρίου ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Καραμπεινικοφ. Δις ἐπεσκέφθη αὐτὴν ὁ Γέραχ τῷ 1576, τὴν 12 Ἰουνίου καὶ τὴν 29 Ὀκτωβρίου, μνήμην αὐτῆς, κειμένης «ἐκτὸς τοῦ Πέραν ἢ Γαλατᾶ», ὅτε εἶδε καὶ πολὺν κόσμον προσελθόντα· σημειοῖ ὅτι ἐπὶ μὲν τῆς θύρας ἦτο εἰκονισμένος ὁ ἅγιος Δημήτριος, ἐντὸς δὲ πολλὰ εἰκόνες [ἐνθ' ἄν., σελ. 208, 397]. Ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκαλεῖτο καὶ χωρίον ὁ ἅγιος Δημήτριος ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων περιγητῶν μέχρι τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος [Galland, Sestini, Chevalier, ὅστις ἀναφέρει «ἀμπελῶνας τοῦ ἁγίου Δημητρίου», καὶ ἄλλοι]. Ἡ ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου [ἐνθ' ἄν., σελ. 162] ἀναφερομένη ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν Κασσιμπαῶ φαίνεται οὕσα ἢ ἐν Ταταβούλοις.

33. Καὶ ὁ Γέραχ ἐγνώρισε τὸ Χάσκοϊ οὗτω, λέγει, ὀνομάζεται τουρκιστὶ τὸ ἔξω τοῦ Γαλατᾶ κείμενον χωρίον «Ἀγία Παρασκευή», ἀπὸ τῆς αὐ-

τόθι μικρὰς ἀκαλλοῦς ἐκκλησίας παρωνυμούμενον, ἐχοῦσης καὶ νεκροταφείον ἑλληνικόν· τῇ 26 Ἰουλίου, τοῦ ἔτους 1577, μετέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀγομένης τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τῆς ἑορτῆς τῆς εἰρημένης ἀγίας, καὶ εἶδε χιλιάδας Ἑλλήνων τε καὶ Τούρκων ἀμφοτέρων τῶν φύλων· παρετήρησεν ἀνηρημένα πολλά ἀργυρὰ καὶ χρυσὰ ὁμοιώματα ἀνθρώπων, βραχιόνων, ποδῶν κτλ. εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, οὐδὲν δὲ εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ· εἰς τὸ εἰκονοστάσιον ἦτο ἡ τῆς ἀγίας Παρασκευῆς εἰκών, ἔξω δὲ τοῦ χωρίου ἐπάνωμον ἀγίασμα εἰς τι ὑπόγειον πολὺ χωροῦν ὑπὸ τὸν λόφον· καλεῖται δὲ καὶ S. Veneranda [ἐνθ' ἂν., σελ. 247, 341, 368, 485]. Ὁ Γέραχ

144 δὲν λέγει ὑπὸ τίνων οὕτω καλεῖται· ὁ ἐκδοὺς καὶ σχολιάσας τὸν ἀρχαῖον χάρτην Κωνσταντινουπόλεως [1566—1577] ψευδώνυμος *Caedicius* ἐν σελ. 8 σημειοῖ ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπωνυμία τυγχάνει ἰταλικῇ μεσαιωνικῇ, μετάφρασις τῆς ἑλληνικῆς, ἀντὶ S. Venerdi, καὶ ὅτι ἡ ἐκκλησία ἦτο ἄλλοτε ἀποτέρω τοῦ χωρίου ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐν ᾧ τόπῳ δέικνυσιν ὁ χάρτης· μεταβληθείσης ταύτης εἰς τεκνέ, ἀνεκτίσθη ἔνδον τοῦ χωρίου ἡ νῦν ὑπάρχουσα· ἀγνοοῦμεν πόθεν ἡ τελευταία εἶδησις· ἐκ τοῦ Ἀλῆ Σαῖη γνωρίζομεν ὅτι ὁ ἐν Ὁκ-μεϊτὰν τεκνὲς ἠγέρθη ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Βαγιεζήτ Β', τέως μεστζίτιον ἐγερθὲν ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ [Χακίκατ-ἐλ-τζεβαῖ, Β', σελ. 18]. Ὁ διάκονος Παῦλος, ἔτει 1653, ἐπεσκέφθη τὴν ἐν Χάσκιόι ἐκκλησίαν τῆς ἀγίας Παρασκευῆς μετὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Μακαρίου· ἀφοῦ δ' ἀνέγνωσαν τριτάτον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Παυλάκη, Καπουκεχαῖά τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μπογδανίας Βασιλείου, θανατόσαντος αὐτὸν προδοσίας λόγῳ, ἐπεσκέφθησαν τὸ παράλιον αὐτοῦ μέγαρον, ἐκτισμένον ἐπὶ πασσάλων, ὡς αἱ παρόμοιοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκοδομαί, περιλαμβάνον παρεκκλήσιον, μαρμάρινον λουτρῶνα καὶ κήπον ἀρδευόμενον δι' αὐλάων ἐκ πλίνθων χρωματιστῶν [ἐνθ' ἂν., σελ. 48· περὶ οἰκοδομῶν παράλιων ἐπὶ πασσάλων ὅρα Ὑψηλάντην, Τὰ μ. τ. ἄλφωσιν, σελ. 622 β]. Ὁ Παυλάκης οὗτος πιθανῶς εἶναι ὁ Κυρίτζης Παυλάκης, οὗτινος, τοῦ τε πατριάρχου Παρθενίου [Β] τοῦ ἀπὸ Ἰωαννίνων καὶ τῶν μητροπολιτῶν συνυποσχετικὸν πρὸς λύσιν τινῶν διαφορῶν, ἀπὸ 31 Μαΐου 1649, εὔρηται ἐν τῇ τοῦ Δοσιθέου Νομικῇ συναγωγῇ [Σάθας· Μεσ. Βιβλ., τ. Γ', σελ. 483], ὁ Παυλάκης, ὁ διαβαλὼν πρὸς τὸν βεζίρην ψευδῶς μετ' ἄλλων τὸν εἰρημὸν Πατριάρχην [Ὑψηλάντης· αὐτ., σελ. 152] ὡς ἀλληλογραφοῦντα μετὰ τῆς ὥσοισινης κυβερνήσεως [Z. Maḥās· Κατάλογος πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἀθήναις 1884, σελ. 131], ἐφ' ᾧ εὔρε τὸν θάνατον τῇ 10 Μαΐου 1651 [Γεδεών· Π. Π., σελ. 577]. Τελευταία περιγραφὴ τοῦ Χάσκιόι ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Μ. Γεδεών [ἐν Ἐγγράφοις λίθους καὶ κεραμίους, Κωνσταντινουπόλει, 1893, σελ. 135—139].

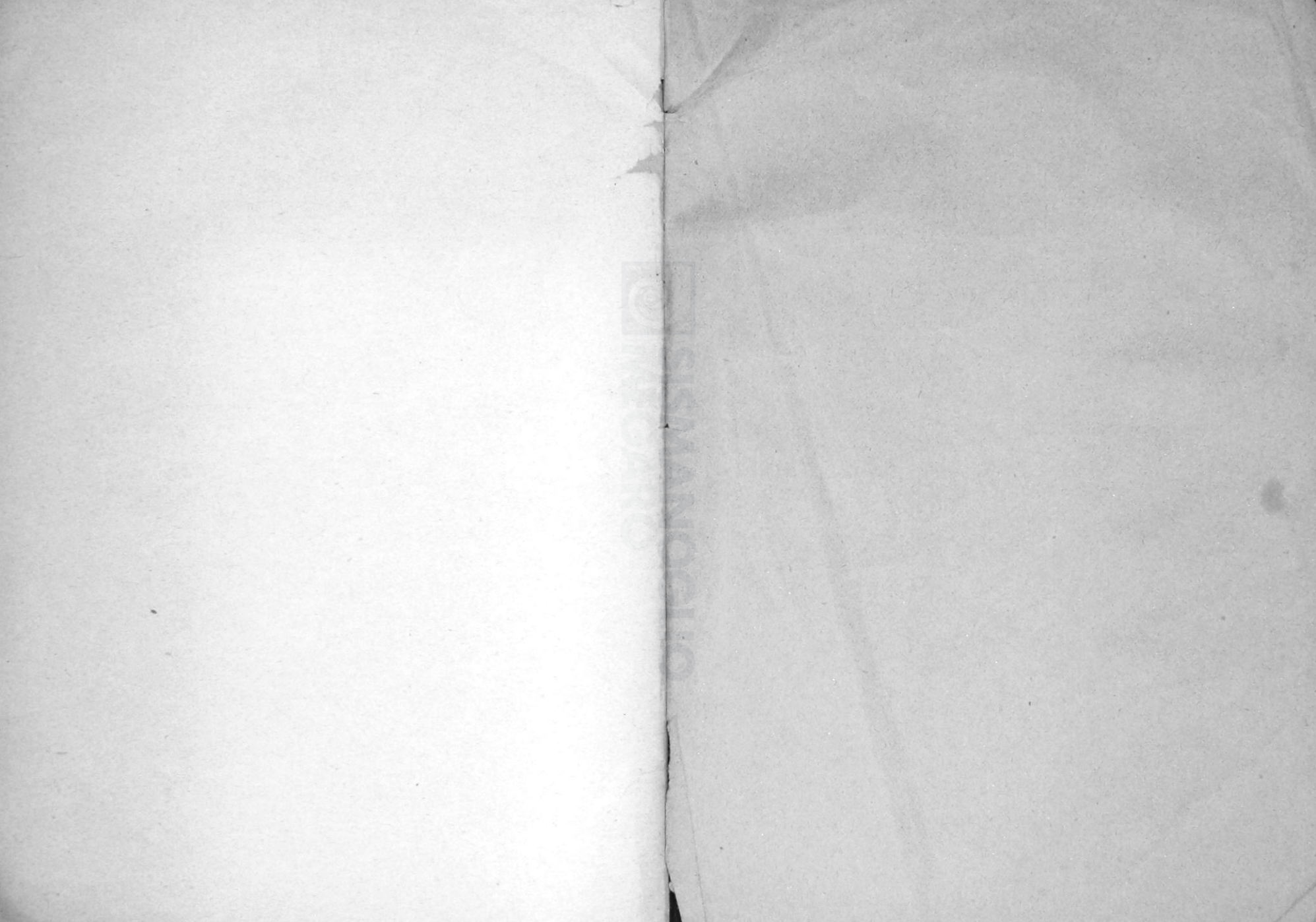
34. Περὶ τῶν ἐν Γαλατῇ ἐκκλησιῶν ἰδιαίτεράν συνετάξαμεν διατριβὴν προσεχῶς ἀνακοινωθησομένην εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπιτροπείαν.

35. Ἐπὶ Γυλλίου εἰς τὸν «Μαῦρον Μόλον» ὑπῆρχον δύο ἐκκλησίαι· μία ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ ἄλλη ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου [P.

Gyllius; De Bosp. Thracio, βιβλ. II, κεφ. XIX, σελ. 219, ἔκδ. 1632], εὐρισκομένη ἐν δάσει καστανεῶν, ἐξ ὧν Καστανιώτισσα ἐπωνυμεῖτο [κεφ. XX, σελ. 220]. Ὁ Γέραχ τῷ 1577, ὀνομάζει τὸ χωρίον «Καστανιαί παρὰ τὴν Μαύρην θάλασσαν» καὶ λέγει ὅτι τὴν 15 Αὐγούστου, ἑορτῇ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐπανηγύριζεν ἡ αὐτόθι ἐκκλησία, προσερχομένων δεκακισχιλίων Ἑλλήνων ἀμφοτέρων τῶν φύλων [ἐνθ' ἂν., σελ. 373]. Ἐνθ' οὗτος ἀγνοεῖ τὴν ἄλλην ἐκκλησίαν, ὁ Καραμπίνικοφ, τῷ 1593, ἀναφέρεται καὶ τὰς δύο, (καθὰ εἶπομεν ἐν σημειώσει 4η ὑπ' ἀριθ. 5 καὶ 6) ἐνθ' ἂν., σελ. 86—87. Ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Μακάριος καὶ ὁ διάκονος αὐτοῦ Παῦλος, τῷ 1652, ἦλθον εἰς «Καρά-τάς» τοῦ Βοσπόρου, «εἰς τὴν μονὴν τοῦ Μαυρομολίου», ἧς ἡ ἐκκλησία ἦτο ἀρχαία καὶ εὐρεῖα, τετιμημένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἔχουσα ἐν μὲν ἔνδον ἀγίασμα, ἔτερον δὲ ἐκτὸς αὐτῆς, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ὑπῆρχεν εἰκὼν τῆς Θεομήτορος τῆς Παναγίας [ἐνθ' ἂν., σελ. 48-9]. Μετ' αὐτοὺς ἐπεσκέφθη τὴν μονὴν τῆς Παναγίας τοῦ Μαύρου Μόλου ὁ T. Smith, τῷ 1669, καὶ παρὰ τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς Μακαρίου ἔλαβε τὰς ἐπομένας πληροφορίας: πρὸ 50 ἢ 60 ἐτῶν (1619—1609) καλόγηρος ἐκ Βουγιουκτερεῖ περιφερόμενος ἀνὰ μέσον ἐκτενοῦς ἄλλους ἀνέυρεν ἀγίασμα, ἐνθα παρετήρησέ που ἐξωγραφημένην καὶ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου· γνωσθεῖσα ἡ ἀνέυρεσις αὕτη ἐνέπληος χαρᾶς πάντας τοὺς ὁδοδόξους τῶν πέριξ, διότι ἐπηλήθευσεν ἡ παρ' αὐτοῖς ἀρχαία παράδοσις περὶ ὑπάρξεως ἐκεῖ ἐκκλησίας ἡ μονῆς· ἐφ' ᾧ κόποις, καὶ ἀναλώμασι πολλοῖς ἔλαβον ἄδειαν καὶ ἀνήγειραν τὴν ὑπάρχουσαν οἰκοδομήν· τὸ γῆπεδον ἀνῆκε εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει τριμύριον τοῦ σουλτάνου Μπαγιαζήτ, εἰς ὃ ἀποτίουνσι ετησίως μίσθωμα τριάκοντα δολλαρίων· ὅπως ἔχωσι δὲ τὴν προστασίαν καὶ τὴν εὐνοίαν τοῦ Μωσαιτζή μπαση εἰς οὗ τὴν δικαιοδοσίαν ὑπάγεται ἡ τῶν στομιῶν τοῦ Βοσπόρου φύλαξις, προσφέρουσι αὐτῷ μηνιαίως δέκα ὀρμαθοὺς κηρίων (ὧν ἕκαστος ἔχει βάρος ἀπὸ δύο μέχρι τριῶν ἀγγλικῶν λιτρῶν) πρόβατα καὶ ἐρίφους. Εἰς τὸν Πατριάρχην, ἀπαξ τοῦ ἔτους ἐρχόμενον καὶ λειτουργοῦντα, προσφέρουσι πεντακόσια ἄσπρα. Ἐν τῇ μονῇ διατιῶνται 35 μοναχοί, ἐν οἷς ἐπὶ τρεῖς. Ἐν ἔτει 1661—1662 ὁ νῦν σουλτάνος Μεχμετ ἐξελθὼν εἰς κληρονομίαν ἐν τοῖς περὶ τὸν Εὐξείνιον μέρεσιν ἐσθιάμυσεν εἰς πλησίον τῆς μονῆς κρήνην· μετὰ οὐσκειν τῶν μοναχῶν ὁ ζωηρότερος ἀνέλαβε καὶ ἤλθε μετὰ σεβασμοῦ πρὸς τὸν σουλτάνον, προσκυνήσας καὶ ἐπείκειαν ἐπικαλεσάμενος προσήνεγκεν αὐτῷ ὀλίγον τυρὸν καὶ κάλαθον κερασίων· ὁ μονάρχης ἀποδεχθεὶς τὴν προσφορὰν ἀπέτεινεν αὐτῷ λόγους τινάς· ἐπαίνεσας δὲ τὴν εἰς τὰ πάτρια ἐμμονὴν αὐτοῦ, δεῖξας δὲ τὰ πέριξ ἐν ἡμικυκλίῳ διὰ τῆς χειρὸς ἐχάρισεν εἰς τὴν μονὴν καὶ διέταξεν ἕνα τῶν ὑπ' αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν τῶν δρόμων ὅπως γείνωσι κτήμα τῆς Μονῆς· αὕτη μεγάλῃ ἀπήλασε φήμῃ παρὰ τοῖς τῶν πέριξ καὶ τῆς πόλεως κατοικοῖς, οἱ ὅποιοι ἀπειροπληθεῖς προσήρχοντο τῇ 15 Αὐγούστου, μνήμῃ τῆς ἐκκλησίας [ἐνθ' ἂν., σελ. 103—105]. Τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ λέγει καὶ ὁ Wheler ἐν ἔτει 1675 ἐπισκεφθεὶς τὴν Μονήν, ὑποχρεωθεῖσαν μὲν εἰς παροχὴν κερασίων διὰ τὰ ἀνάκτορα, ἀπαλλαγείσαν δὲ τοῦ φόρου [G. Wheler;

Voyage en Dalmatie etc., Amsterdam, 1689, τ. I, σελ. 176—7]. Τὰ ἱστο-
ρούμενα περὶ τῆς μονῆς ὑπὸ τοῦ ὀθωμανοῦ ἱστοριογράφου *Ρασίτ* ἀπὸ τοῦ
ἔτους ἐγ. 1026 μέχρι τῆς κατεδαφίσεως αὐτῆς ἐν ἔτει 1126 [=1617—1714]
παρέλαβεν ὁ *Hammer* [C/rel und der Bosph., II, σελ. 265], ὁ *Υψηλάντης*
[σελ. 292—293], ὁ *Σκαρλάτος* [τ. Β', σελ. 176, σημ. 2], ὅστις, ἢ ὄν ἀντιγρά-
145 φει *Hammer*, παρηρμήνευσεν τὸν *Ρασίτ*, μὴ λέγοντα ἐπὶ τῆς βασιλείας
τοῦ Βαγιαζίτ Β' τῷ 1026, ἀλλ' ἐκ τοῦ βακουφίου τοῦ τζαμίου Βαγιαζίτ
Β', ὡς καὶ ὁ Μακάριος ἐδήλωσεν εἰς τὸν *Σμύθ*. Τὰ ἐρεῖπια τῆς κατεδαφι-
σθείσης μονῆς εἶδεν ὁ *Sestini* τῷ 1778 [ἐνθ' ἀν., σελ. 307], καὶ ὁ *Timoni*
τῷ 1844, εἰς τὸν ὁποῖον εἶπον ὅτι ἐν τινὶ ἀρχαίῳ κτιρίῳ, ὁμοίῳ σπηλαίῳ,
ἐκεῖ ἦσαν πολλὰ κρανία· οὐδὲν ἐν τούτοις διέκρινεν· ὁ αὐτὸς λέγει ὅτι ἀρ-
χαιότερον ἢ το *μόλος* ἐκεῖ καὶ κατὰ τὴν διάβασιν ἐπλήρων φόρον, ἐξ οὗ
ἐκαλεῖτο *échelle de commerce* [Nouv. prom. dans le Bosph. C/ple, 1844,
τ. I, σελ. 282, 284· τουδζάρ-ισκελεσῆ;] Καίτοι δὲ περιορίσαντες τὰς παρα-
τηρήσεις ἡμῶν εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους, ἐν τούτοις χρήσιμον
θεωροῦμεν τὴν παράθεσιν τοῦ ἐπομένου χωρίου ἐπιστολῆς τοῦ Θεσσαλο-
νίκης *Εὐσταθίου*, ἀναφερομένου, νομίζομεν, εἰς τὴν τοῦ Μαύρου μόλου
μονήν. *Τῷ Γουδέλῳ κυρίῳ Λέοντι*. — ... Ὁ παρὼν οὐκ εἶδ' εἴτε ἡλιόκανοτος,
εἴτε καὶ ἄλλως εἰπεῖν μελανόχρους ἀρχήν... δις ἤδη ἐλθὼν εἰς ἡμᾶς, καὶ ὡς
ἐκ φίλων ἀποδεχθεῖς, τὸ μὲν πρῶτον εἰς *μαυροκαλόγηρον* ἐτιμήθη, ἄρτι δὲ
καὶ εἰς *Μαυροηγούμενον*· τοῦτο δὲ ἐν *προθύροις τῆς Μεγαλοπόλεως*
καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ *μνήμης ἡμῖν*» [Migne, P. G., τ. 136, στ. 1302, ἐπιστ. λε].

SISMANCILIO
P. 1000